

Monitor Wsnp

Vijfde meting

Tilburg, juli 2009

dr. ir. Marijke von Bergh (IVA)

drs. Vinodh Lalta (CBS)

dr. mr. Reinout Vriesendorp (UvT)

mmv mr. Daan de Vries, Mireille Jans MSc en Roeland Westra BSc

IVA beleidsonderzoek en advies

Uitgever: IVA
Warandelaan 2
Postbus 90153
5000 LE Tilburg
Telefoonnummer: 013-4668466
Telefax: 013-4668477

IVA is gelieerd aan de UvT

© 2008 IVA

Niets, uit deze uitgave, behoudens figuren en tabellen van het CBS, mag worden verveelvoudigd en/of worden openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het IVA.

Het gebruik van cijfers en/of tekst als toelichting of ondersteuning bij artikelen, boeken en scripties is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	1
1.1	Inhoud van de vijfde meting	1
1.2	Verklaring van de daling van de instroom	2
1.3	Leeswijzer	4
2	De Wsnp: ontwikkelingen sinds de vierde meting (2008).....	5
3	Van aanvraag tot uitstroom: de cijfers.....	7
3.1	Afwijzingen	7
3.2	Instroom	8
3.3	Proces	16
3.4	Uitkomsten	22
3.4.1	Einduitkomst naar startjaar	22
3.4.2	Zaakkenmerken naar einduitkomst.....	26
3.4.3	Soort beëindiging per leeftijdsgroep.....	29
3.4.4	Doorlooptijd.....	31
3.4.5	Faillissementen van rechtspersonen en natuurlijke personen.....	32
4	Afwijzingen Wsnp en de nieuwe minnelijke middelen	35
4.1	Inleiding.....	35
4.2	Ontwikkeling aantal aanvragen en afwijzingen Wsnp.....	35
4.3	Afwijzingsgronden	37
4.3.1	Verschillen tussen rechtbanken met lage en met hoge afwijzingspercentages.....	39
4.4	Dwangakkoorden, moratoria en voorlopige voorzieningen.....	40
4.4.1	Aantallen	40
4.4.2	Nadere kenmerken van de dwangakkoorden.....	42
4.4.3	Nadere kenmerken van de moratoria.....	44
4.4.4	Nadere kenmerken van de voorlopige voorzieningen	46
5	Ontwikkelingen binnen de minnelijke schuldhulpverlening.....	49
5.1	Inleiding.....	49
5.2	De cijfers	50

5.3	De inzet van dwangakkoord, moratoria en voorlopige voorzieningen	57
6	Hoger beroep	59
6.1	Inleiding	59
6.2	Aantallen	59
6.3	Uitspraken van het hof en motivering	62
6.3.1	Beslissing op het hoger beroep	62
6.3.2	Motivering van de beslissing	63
7	Samenvatting en conclusies	67
7.1	De belangrijkste uitkomsten samengevat	67
	Instroom	67
	Toepassing na hoger beroep	67
	Het percentage zaken met toepassing na hoger beroep is in 2008 gedaald ten opzichte van 2007 (1,9% versus 2,3%). Alleen in ressort Den Haag was sprake van een aanzienlijke stijging; bij de overige vier ressorten daalde het percentage.	67
	Aanbod	67
	Uitkomsten	68
7.2	Naar een verklaring voor de daling van de instroom	71
7.3	Mogelijke aandachtspunten voor vervolgmetingen	73
	Bijlagen	75
	Bijlage 1 Samenstelling begeleidingscommissie	76
	Bijlage 2 Onderzoeksverantwoording	77
	Bijlage 3 Extra tabellen	81

1 Inleiding

1.1 Inhoud van de vijfde meting

In augustus 2005 is de eerste Wsnp-monitor verschenen. Dit jaarlijks uit te brengen instrument heeft als doel de effectiviteit van de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) te monitoren. Deze wet, die sinds 1 december 1998 van kracht is, bestaat uit een saneringsregeling specifiek gericht op in ernstige betalingsmoeilijkheden verkerende natuurlijke personen. Met de Wsnp wordt getracht te voorkomen dat natuurlijke personen tot in lengte van dagen door schuldeisers worden achtervolgd wanneer zij in een problematische financiële situatie zijn terechtgekomen.

De Wsnp-monitor omvat een vaste kern van gegevens die jaarlijks geactualiseerd wordt en daarnaast een aantal per jaar wisselende thema's, die vastgesteld worden op basis van relevante uitkomsten en ontwikkelingen met betrekking tot de Wsnp.

Dit rapport vormt het resultaat van de vijfde meting. Naast de jaarlijkse update van de vaste set gegevens staat in deze meting een van de mogelijke effecten van de wetswijziging die per 1 januari 2008 van kracht is geworden, centraal: de sterke daling van de instroom in de Wsnp in 2008 ten opzichte van de jaren ervoor. Hierop wordt ingegaan in paragraaf 1.2. Deze vijfde meting omvat de volgende onderdelen.

1. Een update van de vaste set gegevens. Dit betreft:
 - de analyse van de gegevens uit de Centrale Database Schuldsanering van de Raad voor Rechtsbijstand 's-Hertogenbosch
 - het aantal afwijzingen per jaar voor vijf rechtbanken
 - de ontwikkeling in het totaal aantal faillissementen
 - een beschrijving van nieuwe ontwikkelingen in en rond de wet in het afgelopen jaar.
2. Het nader in kaart brengen van de eerste effecten van de wetswijziging die per 1 januari 2008 van kracht is geworden. Enerzijds wordt gekeken naar aantallen met betrekking tot aanvraag, instroom, afwijzingen, faillissementen, dwangakkoorden, voorlopige voorzieningen en moratoria. Daarnaast zal naar een verklaring worden gezocht voor de in (de eerste 10 maanden van) 2008 aanzienlijk lagere instroom in de Wsnp ten opzichte van de jaren ervoor (zie § 1.2).
3. Het onderzoeken van hoger beroepszaken bij twee gerechtshoven.

1.2 Verklaring van de daling van de instroom

De wetswijziging die per 1 januari 2008 van kracht is geworden, beoogt, naast een verlichting van de werklast voor de rechterlijke macht en de bewindvoerders, bij te dragen aan een betere realisatie van de doelstellingen van de Wsnp, onder meer door de toegang tot het gerechtelijke schuldsaneringstraject te beperken tot die groep schuldenaren die daarvoor gereed is. Dit laatste effect zal zich (ceteris paribus) uiten in een daling van de instroom. Al in de loop van 2008 werd duidelijk dat de instroom aanzienlijk lager zou liggen dan de jaren ervoor.

Deze breuk met het verleden is dusdanig groot dat in deze vijfde meting gezocht gaat worden naar een eerste verklaring hiervoor¹. Bij het zoeken naar een verklaring dient rekening gehouden te worden met de verschillende factoren die een rol kunnen spelen bij (veranderingen in) de instroom in de Wsnp. In figuur 1.1 staan de belangrijkste factoren die hierop van invloed zijn weergegeven. Op de eerste plaats is dit, naar verwachting, de wetswijziging per 1 januari 2008. Met name de strengere toelating (toelatingscriteria in plaats van afwijzingsgronden) en het dwangakkoord zijn erop gericht de instroom in de Wsnp terug te dringen. Ook de werkwijze van de rechtbanken kan een rol spelen: enerzijds gaat het om de strengheid van de toetsing, anderzijds om de werkvoorraad die kan maken dat de instroom versneld of vertraagd wordt.

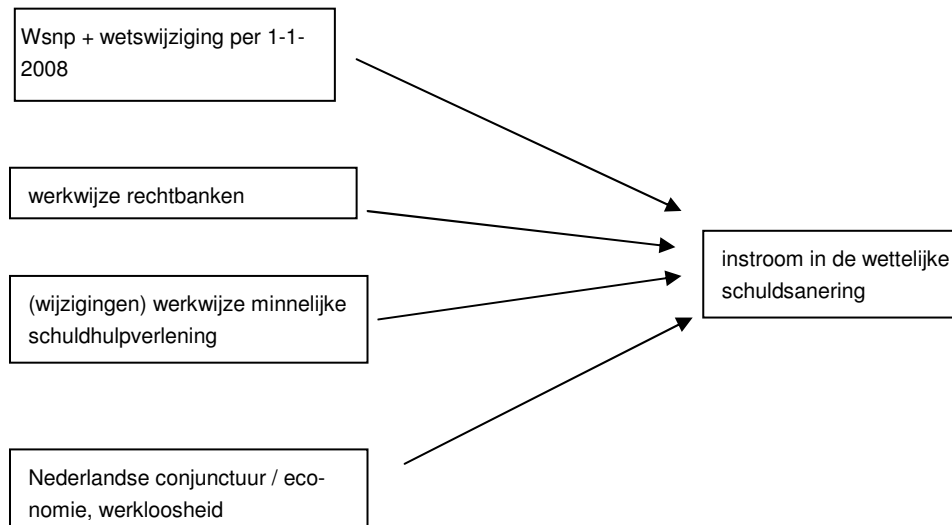
Op de derde plaats is de werkwijze van de minnelijke schuldhulpverlening van invloed. Vanuit dit traject worden schuldenaren "doorverwezen" naar de Wsnp. Recente veranderingen in de werkwijze van de minnelijke schuldhulpverlening, gericht op meer maatwerk en het helpen van meer schuldenaren, kunnen er enerzijds toe leiden dat meer mensen dan voorheen in het minnelijk traject geholpen kunnen worden, hetgeen tot een lagere instroom in de Wsnp leidt. Anderzijds kan het leiden tot meer verwijzingen naar de Wsnp, omdat schuldenaren die onder de oude werkwijze niet werden geholpen nu naar de Wsnp worden verwezen.

Ten slotte is de conjunctuur van invloed op de financiële situatie van mensen. In het algemeen geldt dat wanneer er sprake is van hoogconjunctuur de economie groeit, de werkloosheid daalt en het aantal mensen met financiële problemen eveneens daalt. Bij een stagnerende economie (laagconjunctuur) neemt de werkloosheid toe, waarbij niet alleen het lagere besteedbare inkomen maar vooral ook de plotseling inkomensterugval tot schulden leidt.

¹ In de beoogde evaluatie van de wetswijziging in 2011 gebeurt dit uitgebreid; in deze monitor worden een aantal indicatoren in kaart gebracht die naar verwachting samenhangen met de lager instroom in de Wsnp.

IVA beleidsonderzoek en advies

Figuur 1.1 Factoren van invloed op de instroom in de Wsnp

In deze meting worden de volgende gegevens in kaart gebracht:

- de instroom in de Wsnp in 1999 t/m 2008;
- verschillen in de verandering in instroom tussen rechtbanken;
- het aantal afwijzingen van Wsnp-verzoeken in 2005 en 2008;
- de inzet van de nieuwe minnelijke middelen in 2008 per arrondissement (aantal verzoeken, toekenningen, afwijzingen, intrekkingen en niet-ontvankelijk-verklaringen);
- de ervaring met de nieuwe minnelijke middelen;
- redenen voor toewijzing, afwijzing, intrekking en niet-ontvankelijk-verklaring van de verzoeken om de nieuwe minnelijke middelen;
- verandering in het aantal doorverwijzingen vanuit het minnelijk traject en verklaringen hiervoor.

De gegevens zijn verzameld langs verschillende wegen:

- bij alle 19 rechtbanken zijn aantallen over de inzet van de nieuwe minnelijke middelen opgevraagd alsmede het aantal afgewezen Wsnp-verzoeken;
- bij 6 rechtbanken is dossierstudie verricht naar redenen voor toekenning en afwijzing van de verzoeken om toepassing van de nieuwe middelen;
- bij 10 rechtbanken is dossierstudie verricht naar de redenen voor afwijzing van Wsnp-verzoeken;
- bij vijf grote instellingen voor schuldhulpverlening zijn gegevens over uitkomsten van de minnelijke schuldhulpverleningstrajecten van de afgelopen vijf jaar opgevraagd;

- met een vertegenwoordiger van elk van de vijf instellingen voor schuldhulpverlening is een telefonisch interview gehouden om de cijfers nader te duiden en om een beeld te krijgen van de werking van de nieuwe minnelijke middelen in de praktijk.

Een nadere verantwoording van het onderzoek staat in bijlage 2.

De enige factor uit figuur 1 waaraan in deze meting geen aandacht wordt besteed, is de conjunctuur/economie/werkloosheid.

1.3 Leeswijzer

De opzet van het rapport is als volgt.

In hoofdstuk 2 worden recente ontwikkelingen rondom de wet uiteengezet. Hoofdstuk 3 omvat de resultaten met betrekking tot aanvraag, instroom, proces, doorstroom en uitkomsten. In hoofdstuk 4 staan de gegevens over afwijzingen voor de Wsnp en over de nieuwe minnelijke middelen centraal. In hoofdstuk 5 worden ontwikkelingen in de minnelijke schuldhulpverlening beschreven en hoofdstuk 6 gaat over de hoger beroepszaken in het kader van de Wsnp. Afgesloten wordt met hoofdstuk 7, waarin de belangrijkste uitkomsten worden samengevat, conclusies worden getrokken en suggesties worden gedaan voor onderzoeksthema's voor de volgende meting(en).

De monitor vormt een update van de uitkomsten van de vierde meting, dat wil zeggen dat alleen nieuwe gegevens en trends worden beschreven. De informatie over de jaren 1998 t/m 2007 staat wel in de tabellen en figuren, maar wordt niet opnieuw in de tekst beschreven.

2 De Wsnp: ontwikkelingen sinds de vierde meting (2008)

Sinds de totstandkoming van de vierde Monitor Wsnp in de zomer van 2008 zijn er geen wijzigingen geweest in het wettelijk kader voor de schuldsanering natuurlijke personen. De praktijk heeft inmiddels kunnen wennen aan het nieuwe regiem dat per 1 januari 2008 in werking is getreden. In dit verband zijn vooral de uitvoeringsregelingen aan de nieuwe situatie aangepast of gaat dit gebeuren, zoals de systematiek voor betaling van bewindvoerders dat zoveel mogelijk in zijn geheel uit de boedel zal gaan worden betaald.² Indien dat wegens gebrek aan activa in de boedel niet mogelijk is, zal het salaris via een op te zetten subsidiefonds worden aangevuld. De bedoeling is de bewindvoerder meer dan voorheen te doen toekomen waar hij recht op heeft. Een gevolg van de wijziging kan echter zijn dat het wettelijk traject voor crediteuren een minder aantrekkelijk alternatief wordt en zij zodoende eerder geneigd zijn mee te werken aan een minnelijk traject.

Per 1 april 2009 zijn de nieuwe Recofa-Richtlijnen (zowel voor faillissementen/surseances van betaling als voor schuldsaneringsregelingen, zoals besproken in de vierde meting van de monitor Wsnp, in werking getreden samen met een nieuw opgezet Procesreglement verzoekschriften-procedures insolventiezaken rechtbanken.³ Daarnaast zijn voor het minnelijk traject de nodige veranderingen in voorbereiding. Zo is er overleg gepland tussen het ministerie van Justitie, Recofa en de Raad voor Rechtsbijstand om in afstemming met de NVVK te bezien hoe het aanvragen van de minnelijke instrumenten uit de Wsnp – zoals het dwangakkoord en het moratorium – kan worden vereenvoudigd.⁴

Een wijziging van enkele socialezekerheidswetten geeft de SVB en het UWV de mogelijkheid om van terugvordering van te veel betaalde gelden af te zien, om zo mee te kunnen werken aan voorstellen tot een (minnelijke) schuldregeling.⁵ Voorheen werd een voorstel tot een minnelijke schuldregeling regelmatig gefrustreerd door het ontbreken van een wettelijke bevoegdheid voor genoemde instanties om af te zien van invordering. Met de wetswijziging kan naar verwachting beter worden meegewerkt aan een dergelijke schuldregeling.

2 Naar verwachting per 1 januari 2010. Zie ook de aankondiging in de vierde monitor, alsmede Raad voor Rechtsbijstand, *Update. Nieuwsbrief over de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen 2008*, nr. 51, p. 1.

3 Zie ook de aankondiging in de vierde monitor, alsmede Raad voor Rechtsbijstand, *Update. Nieuwsbrief over de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen 2008*, nr. 51, p. 1.

4 Zie de brief van de staatssecretaris van SZW d.d. 6 februari 2009 in het kader van 'Preventie en bestrijding van stille armoede en sociale uitsluiting (Bijl. Hand. II 2008/2009 24515, nr. 146, p. 7).

5 In werking getreden op 19 december 2008, Stb. 2008, 510; zie Bijl. Hand. II 2008/2009, 31586.

Het Voorontwerp voor een nieuwe Insolventiewet dat in november 2007 door de Minister van Justitie ter consultatie is aangeboden heeft vooral op het punt van de schuldsanering natuurlijke personen tot de nodige reacties geleid, onder meer van de Raad voor de Rechtspraak (RvdR), Raad voor Rechtsbijstand (RvR), Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVVR) en de Nederlandse Vereniging voor Volkskrediet (NVVK). De teneur is overwegend afwijzend. Weliswaar is er instemming met een aantal punten die een duidelijke verbetering vormen ten opzichte van de huidige situatie, het voorstel om de goede-trouw-toets niet aan het begin maar pas aan het einde van het wettelijk traject door de rechter te laten verrichten kreeg hoofdzakelijk negatieve reacties. De kritiek is voorts gebaseerd op de recente ingrijpende wijziging van de Wsnp in 2008 waardoor een nieuwe ingrijpende wijziging zoals in het Voorontwerp wordt voorgesteld niet opportuun wordt geacht omdat de huidige situatie nu naar behoren schijnt te functioneren.⁶ Nadat de Commissie Insolventierecht op basis van de verschillende reacties en geschriften haar advies aan de Minister van Justitie zal hebben opgesteld, is het aan de minister en het kabinet om verdere stappen te nemen.

Het kabinet komt in 2009 met een voorstel om een wettelijk kader voor het buitengerechtelijke traject voor schuldhulpverlening te scheppen.⁷ De aanleiding van dit voorstel is de publicatie van het onderzoek "Schulden? De gemeente helpt!". Uit dit onderzoek blijkt dat de effectiviteit van de gemeentelijke schuldhulpverlening beperkt is, maar dat er tussen de gemeenten onderling significante verschillen in de slagingspercentages zitten (10-50% succes). Het kabinet acht aanvullende maatregelen om de schuldhulpverlening te versterken gerechtvaardigd en ziet daar ook ruimte voor. Als concrete maatregel stelt het kabinet wettelijke inbedding van het minnelijk traject voor, zij het niet door middel van gedetailleerde regelgeving, maar met behulp van een kaderwet. Met deze regelgeving wordt niet alleen getracht om de effectiviteit van de buitengerechtelijke schuldhulp te verbeteren, maar ook om crediteuren meer vertrouwen in het proces te geven. In dit verband kan de certificering van de schuldhulpverlening een grote rol gaan spelen.⁸

Het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP) heeft ten slotte begin 2009 een oordeel gegeven over het op te zetten Landelijk Informatiesysteem Schulden (LIS), waarin het tot de conclusie komt dat het LIS niet (volledig) voldoet aan de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit die de Wet Bescherming Persoonsgegevens stelt.⁹

6 Zie o.m. reacties op het Voorontwerp van de Raad voor Rechtsbijstand, p. 1 (http://www.justitie.nl/images/Raad%20Rechtsbijstand%20Den%20Bosch%20-%20brief_tcm34-136897.pdf) de NVVK, p. 4 (http://www.justitie.nl/images/NVVK_tcm34-136908.pdf). Voorts E. Schruer, *Schuldsanering* 2009/1 (thema-nummer 10 jaar Wsnp), p. 19-20.

7 Zie Bijl. Hand. II 2007/2008 24 515, nr. 140, nader uitgewerkt in Bijl. Hand. II 2008/2009, 24 515, nr. 146.

8 Zie bijv. Bijl. Hand. II 2008/2009, 31 700 VI, nr. 109, p. 13 en de brief van de staatssecretaris SZW d.d. 6 februari 2009, Bijl. Hand. II 2008/2009, 24 515, nr. 146.

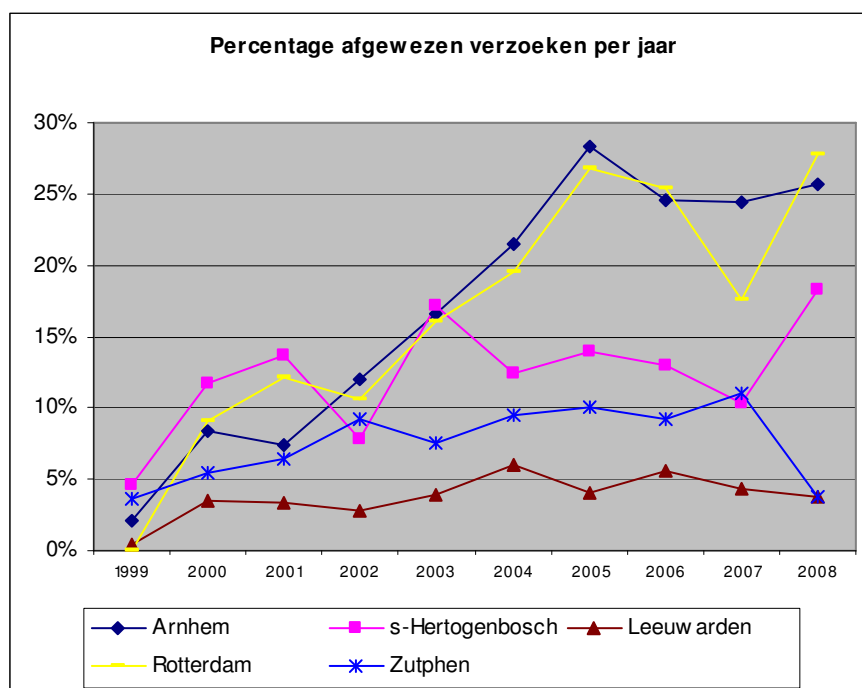
9 Zie brief CBP d.d. 26 januari 2009 aan het LIS, p. 4-5 (www.cbpweb.nl/downloads_overig/med_20090216_ontwerp_lis_getoetst.pdf?refer=true&theme=purple).

3 Van aanvraag tot uitstroom: de cijfers¹⁰

3.1 Afwijzingen

De ontwikkeling van het percentage afgewezen toelatingsverzoeken in de vijf arrondissementen die van jaar tot jaar op dit punt worden gevolgd in het kader van deze monitor, toont ook in 2008 een divers beeld. Zowel in Rotterdam als in 's-Hertogenbosch is het percentage afgewezen verzoeken sterk gestegen ten opzichte van 2007 (tot 27 respectievelijk 18%), na enkele jaren van daling. In Arnhem blijft het percentage na jaren van stijging nu voor het derde opeenvolgende jaar op zo'n 25%. In Zutphen is sprake van een forse daling (van 11% naar 4%). Leeuwarden blijft stabiel laag met een afwijzingspercentage van circa 4%.

Figuur 3.1

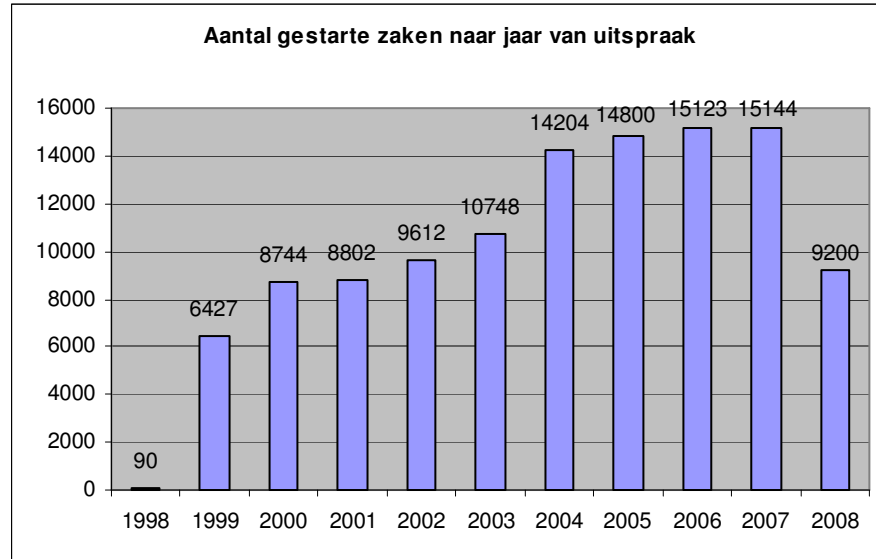

10 In samenwerking met het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek). Een nadere onderzoeksverantwoording staat in bijlage 2.

3.2 Instroom

Het aantal uitgesproken schuldsaneringen is in 2008 aanzienlijk gedaald (figuur 3.2). Waar er in de jaren 2005-2007 elk jaar nog zo'n 15.000 zaken van start gingen, waren dat er in 2008 nog maar 9200.

Figuur 3.2

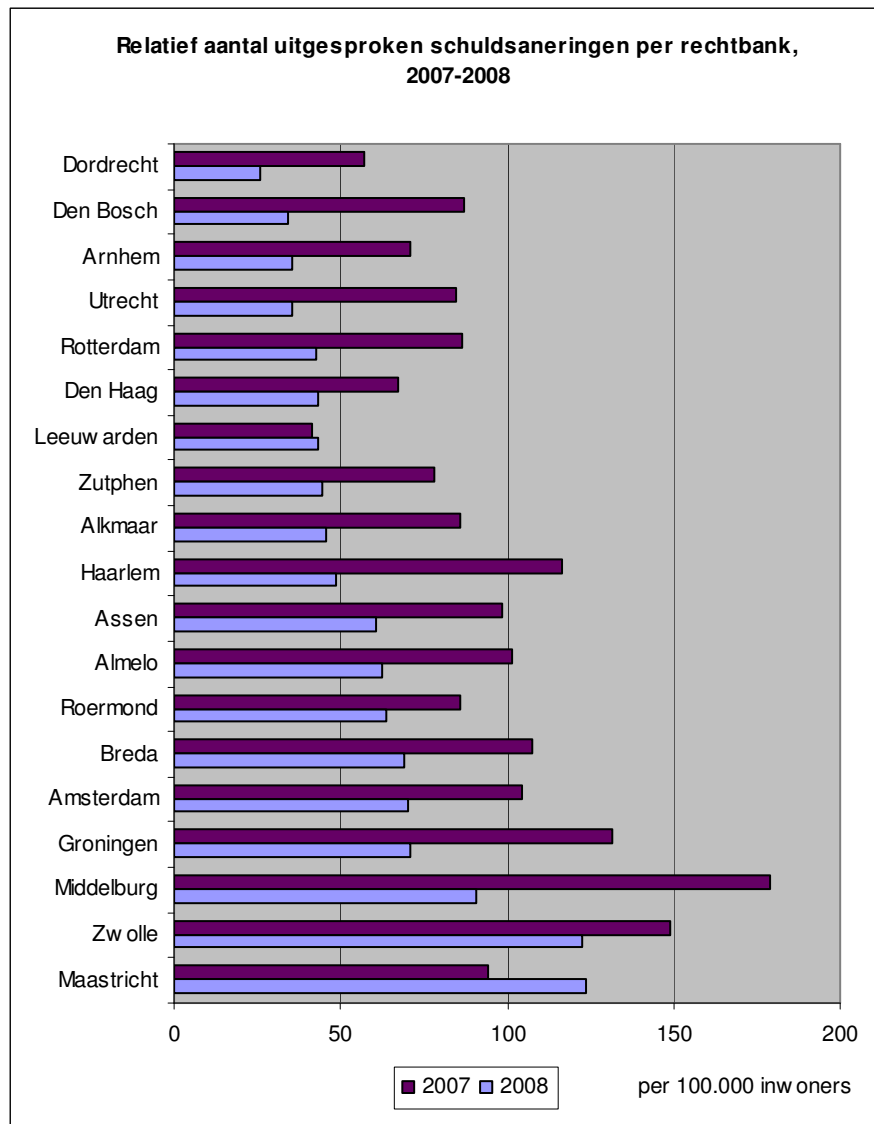

Bron: CBS

Om de aantallen uitspraken bij de verschillende rechtbanken met elkaar te kunnen vergelijken, wordt gekeken naar het aantal uitspraken per 100.000 inwoners in het betreffende arrondissement. Deze relatieve aantallen uitgesproken schuldsaneringen lopen sterk uiteen (figuur 3.3). In 2008 werden in relatieve zin verreweg de minste schuldsaneringen uitgesproken in Dordrecht (bijna 26 per 100.000 inwoners). In Middelburg waren dat er met 91 per 100.000 inwoners aanzienlijk meer. In Zwolle en Maastricht werden in 2008 het hoogste aantal schuldsaneringen met 123, respectievelijk 124 per 100.000 inwoners.

In vrijwel elk arrondissement was in 2008 sprake van een sterke afname van het aantal gestarte schuldsaneringen per 100.000 inwoners. In 's-Hertogenbosch, Haarlem, Utrecht en Dordrecht daalde het aantal nieuwe zaken het hardst, elk met meer dan 55%. In Leeuwarden en vooral Maastricht nam het aantal uitgesproken schuldsaneringen echter toe ten opzichte van 2007. In Maastricht ging het zelfs om een stijging van ruim 31%. Uit navraag bij de rechtbank Maastricht blijkt dat daar sinds november 2007 sprake was van een aanzienlijke achterstand in het verwerken van de aanvragen voor schuldsaneringen. Pas begin 2009 heeft men het grootste deel van deze achterstand weten weg te werken.

Figuur 3.3

Bron: CBS

Net als in voorgaande jaren zijn enkele kenmerken van de schuldsaneringszaken onderzocht. Per zaak is onder andere bekeken of het om een enkele boedel of een dubbele boedel ging. De afgelopen jaren is het aandeel dubbele boedels redelijk constant gebleven. In 2008 kwam het opnieuw uit op 23%.

Daarnaast is gekeken naar de rechtsvorm van de zaak: ging het om een (voormalige) onderneming, of om een particulier? Ook hier hebben geen bijzondere ontwikkelingen plaatsgevonden: in 2008 had 16% van de boedels betrekking op ondernemers.

Tabel 3.1 Kenmerken¹¹ zaken op boedelniveau, naar startjaar (in %)

	2005	2006	2007	2008	Totaal 1999-2008
Boedel					
Enkele boedel ^{a)}	77,6	77,4	77,4	77,1	78,4
Dubbele boedel ^{a)}	22,4	22,6	22,6	22,9	21,6
N (boedels)	12085	12330	12365	7486	80267
Zaaksoort					
Ex-onderneming	16,4	16,5	15,1	16,3	17,0
Particulier	83,6	83,5	84,9	83,7	83,0
N (boedels)	12085	12330	12365	7486	95328

a) Dit gegeven wordt pas sinds 2001 geregistreerd

Bron: CBS

Tabel 3.2 toont enkele kenmerken van de personen die per jaar in de wettelijke schuldsanering terechtkomen. Bekeken naar huishoudensvorm¹² blijkt dat het aandeel alleenstaanden in 2008 verder is toegenomen en uitkwam op ruim 41%. Ook het aandeel personen dat deel uitmaakt van een stel zonder kinderen, is gestegen tot 16,4%.

Verder blijkt dat er relatief steeds minder jonge mensen in de schuldsanering terechtkomen. Waar de gemiddelde leeftijd van de sanieten in 2005 nog 40,3 jaar bedroeg, is die in 2008 inmiddels opgelopen tot 41,9 jaar. Dit is ook zichtbaar in de leeftijdsverdeling van de sanieten: door de jaren heen is het aandeel van de leeftijdsgroepen boven de 35 jaar flink gestegen. Dat geldt vooral voor de groep 51-64 jaar.

11 Een dubbele boedel is hier een boedel die uit twee zaken bestaat, namelijk de zaak van de schuldenaar en de zaak van de persoon met wie de schuldenaar in algehele gemeenschap van goederen is gehuwd of een geregistreerd partnerschap heeft afgesloten en die tevens is toegelaten tot de wettelijke schuldsanering.

12 Sinds de vierde meting wordt de huishoudensvorm op het niveau van de schuldenaar weergegeven, en niet meer op het niveau van een huishouden. Dit betekent dat een stel waarvan beide partners in de Wsnp zitten, nu tweemaal geteld wordt als "deel uitmakend van een stel". Reden voor deze omschakeling is dat niet alle stellen die samen een huishouden vormen, eenvoudig en betrouwbaar genoeg uit het bestand gehaald kunnen worden.

IVA beleidsonderzoek en advies

Tabel 3.2 Kenmerken zaken op zaakniveau, naar startjaar (in %)

	2005	2006	2007	2008	Totaal 1999-2008
Huishoudensvorm					
Alleenstaand	38,4	40,2	40,6	41,4	33,4
Eenoudergezin	15,9	18,1	19,6	18,0	14,7
Deel uitmakend van stel met kinderen	26,2	27,0	24,8	24,2	29,5
Deel uitmakend van stel zonder kinderen	19,6	14,6	15,0	16,4	22,4
N (sanieten)	2.245	3.366	1.602	2.389	22.876
Leeftijd					
18-20 jaar	0,5	0,3	0,3	0,2	0,5
21-35 jaar	36,7	34,2	31,5	30,3	37,8
36-50 jaar	44,2	44,9	46,8	47,6	44,3
51-64	16,4	18,1	18,7	19,4	15,4
65 jaar en ouder	2,1	2,4	2,7	2,5	1,9
Gemiddelde leeftijd in jaren	40,3	41,1	41,6	41,9	39,9
N (sanieten)	14.796	15.113	15.136	9.190	112.739
Sekse					
Man	50,3	49,8	49,1	50,1	51,8
Vrouw	49,7	50,2	50,9	49,9	48,2
N (sanieten)	2.884	4.807	2.617	2.697	33.138

Bron: CBS

Boedelinkomen¹³ en schuldenlast¹⁴

Het gemiddelde inkomen¹⁵ per boedel in de schuldsaneringsregeling bedroeg in 2008 voor particulieren 1201 euro en voor (voormalige) ondernemers 1300 euro. Sinds 1999 is dit bedrag licht toegenomen (zie figuur 3.4). Dat geldt zowel voor particulieren als (ex-) ondernemers. Gecorrigeerd voor inflatie bedraagt de totale inkomensstijging over de periode 1999-2008 voor beide groepen ongeveer 6%. Gedurende deze hele periode lag het inkomen van particulieren steeds net iets onder dat van de (ex-) ondernemers. Daarbij valt op te merken dat het inkomen van de

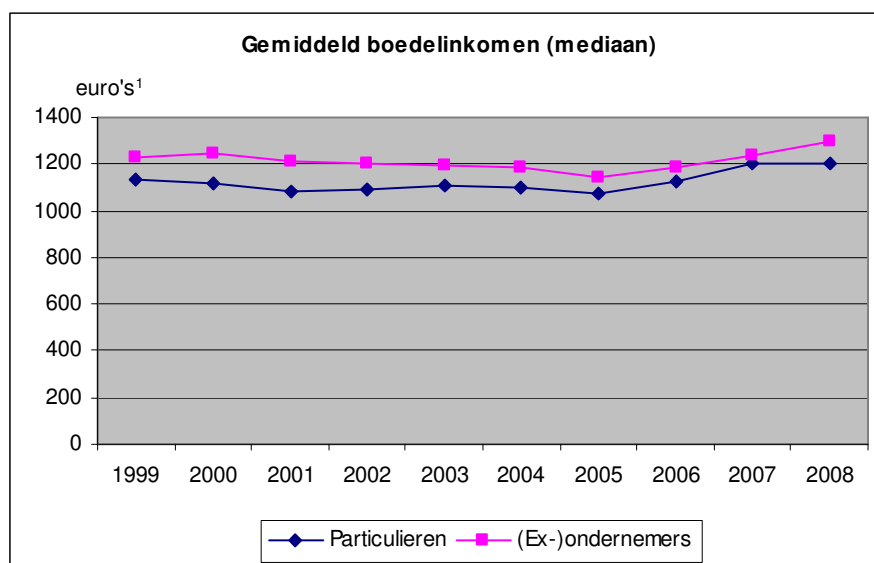
13 Het boedelinkomen is het inkomen dat in één boedel valt. Bijzondere bijstand, kinderbijslag, studiefinanciering, uitkeringen op grond van de wet tegemoetkoming studiekosten, huurtoeslag, pleegkindvergoeding, vangnetregeling, woonkostentoeslag, zorgtoeslag, kinderopvangtoeslag/tegemoetkoming kosten kinderopvang, en wezenuitkering vallen hier niet onder.

14 Het inkomen en de schuldenlast worden mogelijk te laag ingeschat. In sommige gevallen is het inkomen in de 285-verklaring namelijk niet het feitelijke inkomen, maar het (lagere) inkomen dat resteert na aftrek van de beslagen. Ook zijn niet altijd alle schulden opgenomen in de verklaring. Dit is het geval wanneer de verklaring is gebaseerd op alleen de gegevens die zijn geregistreerd in het minnelijke traject, wanneer de schuldeninventarisatie voortijdig is gestaakt vanwege het niet kunnen sluiten van een akkoord met de schuldeisers en/of wanneer er in de tijdspanne tussen het opmaken van de verklaring en de instroom in de WSNP nieuwe schulden gemaakt zijn.

15 Hier is de mediaan, dat wil zeggen de middelste waarneming, als maat gebruikt. De reden hiervoor is dat het rekenkundig gemiddelde in dit geval minder betrouwbaar is vanwege enkele zeer hoge inkomens die dit gemiddelde sterk omhoog halen.

(ex-)ondernemers sinds 2005 jaarlijks is toegenomen, terwijl de stijging onder particulieren in 2008 tot stilstand is gekomen.

Figuur 3.4

Bron: CBS

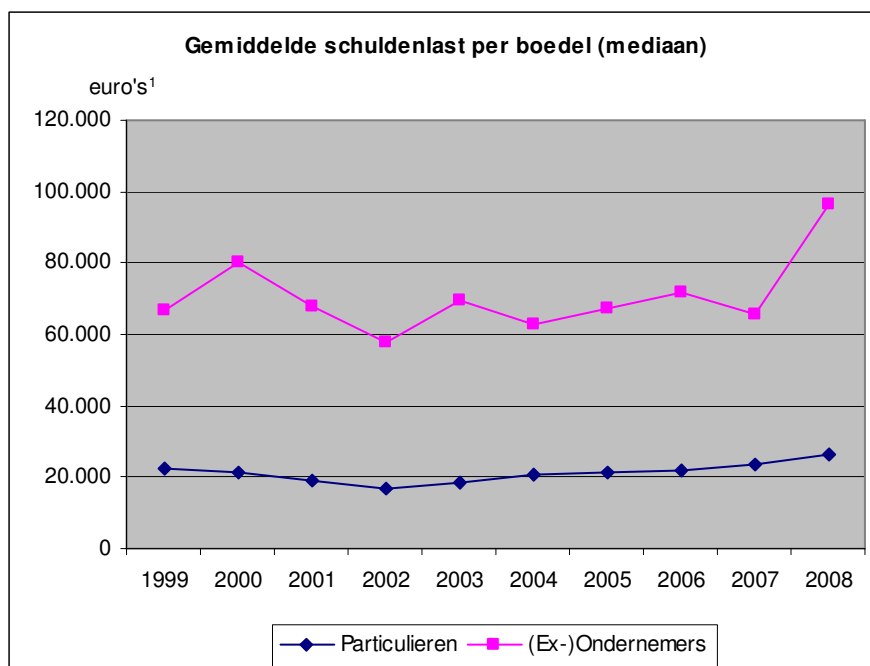
¹ omgerekend naar euro's in 2008

De gemiddelde¹⁶ schuldenlast per boedel is in 2008 voor (ex-)ondernemers flink toegenomen in vergelijking met de voorgaande jaren, ook na correctie voor inflatie (zie figuur 3.5). In 2008 hadden (voormalige) ondernemers gemiddeld een schuld van 96.600 euro, terwijl dit bedrag in de voorgaande jaren rond de 70.000 euro schommelde. Deze stijging van de schuldenlast is aanzienlijk groter dan de stijging van het inkomen.

Ook bij de particulieren is de gemiddelde schuld per boedel gestegen, zij het duidelijk minder sterk. In 2008 ging het om een bedrag van gemiddeld 26.300 euro, tegen 23.800 euro in 2007.

16 Ook hier is gebruik gemaakt van de mediaan, om dezelfde reden als bij het inkomen.

Figuur 3.5

Bron: CBS

¹ omgerekend naar euro's in 2008

Ontstaan van schulden en voortraject schuldsanering

De redenen waardoor de schulden zijn ontstaan, verschillen duidelijk tussen particulieren en (voormalige) ondernemers (zie tabel 3.3)¹⁷. Voor het overgrote deel van de (ex-)ondernemers was een terugval in inkomen de belangrijkste oorzaak van de schulden. Dit geldt zowel voor de periode voor mei 2007 als in de daaropvolgende periode.

Voor particulieren waren naast een inkomensterugval ook overbesteding en het eigen gedrag van de saniet (verslaving aan bijvoorbeeld drank of drugs, dwangmatige kooplust etc.) belangrijke oorzaken. Daarbij is het aandeel overbesteding gedaald in de periode na mei 2007, terwijl het gedrag een belangrijkere oorzaak is geworden. Deze verschuiving heeft ook bij de (voormalige) ondernemers plaatsgevonden.

¹⁷ Deze tabel is eerder verschenen in de derde meting van de Monitor WSNP. Sindsdien is de Raad voor de Rechtsbijstand echter overgestapt op een ander type databestanden, waardoor de cijfers van de derde meting niet meer te reproduceren zijn. Om in de huidige meting toch een vergelijking te kunnen maken met het verleden, bevat de huidige tabel 3.3, naast recente cijfers, ook cijfers over de periode voor 31 mei 2007, maar dan berekend op basis van de huidige databestanden. Deze opnieuw berekende cijfers over de periode voor 31 mei 2007 zijn dan ook niet te vergelijken met de cijfers zoals opgenomen in de derde monitor.

Tabel 3.3 Schulden (in %)

	Particulieren		(Ex-)ondernemers	
	dec 1998 - mei 2007	juni 2007 - dec 2008	dec 1998 - mei 2007	juni 2007 - dec 2008
<i>Reden van schulden</i>				
Echtscheiding	19,0	20,3	9,6	12,9
Inkomensterugval	47,9	47,6	84,7	79,1
Overbesteding	48,7*	38,1*	20,4	15,6
Gedrag	25,4*	32,2*	9,4*	16,6*
n	3928	2869	509	302
<i>Voorkomen schuldtypen die een weigeringsgrond kunnen vormen</i>				
Boete voor verkeers-overtreding	11,3*	6,2*	11,7*	3,7*
Boete als schadevergoeding	0,6	0,4	0,4	-
Boete voor misdrijf	1,6	1,3	1,2	0,8
Fraude	4,2	2,9	1,1	0,8
n	3422	2221	563	382

* p < 0,01

Bron: CBS

Tabel 3.4 bevat een aantal gegevens over het minnelijke traject en enkele andere gegevens uit de 285-verklaring¹⁸. Net als in de derde monitor worden de 285-verklaringen nog altijd in verreweg het grootste deel van de gevallen opgemaakt door een instantie voor schuldhulpverlening of budgetbeheer. Dit geldt voor zowel particulieren (78% van de zaken) als voor (voormalige) ondernemers (92%). Daarbij valt op dat bij particulieren het aandeel 285-verklaringen opgemaakt door de dienst Sociale Zaken van de gemeente of het CWI sterk is toegenomen: van 7% in de periode tot en met mei 2007 tot 18% in de periode daarna.

Voorafgaand aan een schuldsanering is tussen juni 2007 en december 2008 bij 79% van de particulieren en 60% van de (ex-)ondernemers een minnelijk traject gestart. In de voorafgaande periode lagen deze percentages iets lager. Dit geldt ook voor het aandeel zaken waarin tijdens het minnelijke traject een akkoord is aangeboden.

Het aandeel sanieten dat gebruik maakt van hulpmiddelen om de financiën weer onder controle te krijgen, is in de periode juni 2007 - december 2008 toegenomen ten opzichte van de voorgaande periode, vooral bij particulieren. Ook bij de (voormalige) ondernemers is een lichte toename zichtbaar in het gebruik van hulp, maar bij hen is dit nog altijd duidelijk minder in trek dan bij particulieren. De meest gebruikte hulpmiddelen zijn budgetbeheer en budgetbegeleiding.

18 Voor deze tabel geldt hetzelfde als voor tabel 3.3

IVA beleidsonderzoek en advies

Tabel 3.4 Overige gegevens uit de 285-verklaringen (in %)

	Particulieren		(Ex-)ondernemers	
	dec 1998 - mei 2007	juni 2007 - dec 2008	dec 1998 - mei 2007	juni 2007 - dec 2008
<i>Instantie die verklaring opmaakte</i>				
GSD/CWI	6,7*	18,0*	5,4	6,9
Schuldhelpverlening/budgetbeheer	90,5*	78,3*	90,6	91,7
Maatschappelijk werk	2,6	3,6	3,0	1,4
Onbekend	0,1	-	1,1	-
n	3749	1547	466	360
Minnelijk traject gestart	72,0*	78,7*	58,9	59,8
n	4890	3283	772	492
Akkoord aangeboden in minnelijk traject	39,3*	46,6*	18,0	22,3
n	4749	3125	732	439
<i>Gebruikte voorzieningen</i>				
Geen	60,2*	47,0*	86,4	83,7
Budgetbeheer	30,0*	45,1*	8,5	11,8
Budgettraining	3,7*	2,5*	1,7	1,6
Budgetbegeleiding	17,3*	21,1*	6,3	6,9
Gesprekkenmodel	6,2	5,8	3,0	2,2
n	4.890	3.283	772	492

* p < 0,01

Bron: CBS

3.3 Proces

Hogerberoepzaken

Het aandeel sanieten dat gebruik maakt van hulpmiddelen om de financiën weer onder controle te krijgen, is in de periode juni 2007 - december 2008 toegenomen ten opzichte van de voorgaande periode, vooral bij particulieren. Ook bij de (voormalige) ondernemers is een lichte toename zichtbaar in het gebruik van hulpmiddelen, maar bij hen is dit nog altijd duidelijk minder in trek dan bij particulieren. De meest gebruikte hulpmiddelen zijn budgetbeheer en budgetbegeleiding.

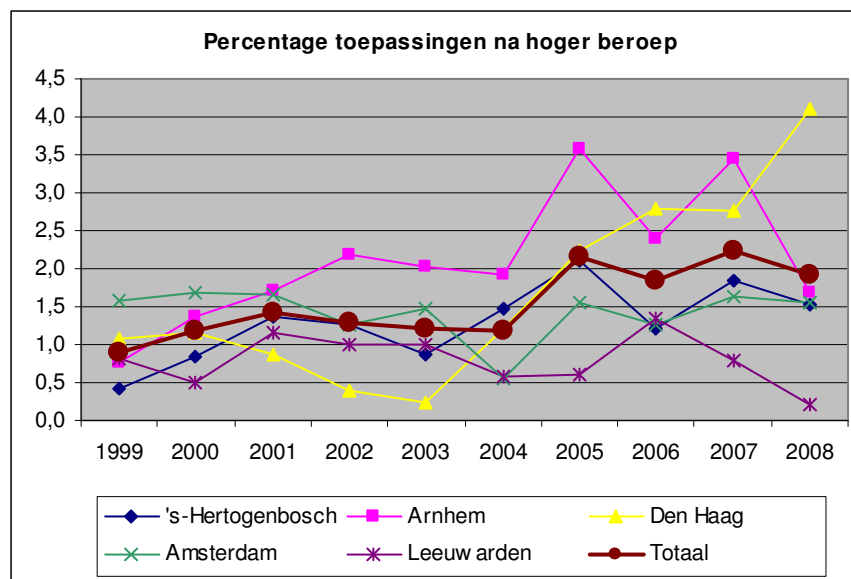
Tabel 3.5 Toepassingen na hoger beroep naar ressort, 1998 – eind 2008

	Aantal	Als % van aantal Wsnp-zaken
Amsterdam	360	1,4
Arnhem	638	2,2
Den Haag	402	1,8
's-Hertogenbosch	329	1,4
Leeuwarden	95	0,8
Nederland	1824	1,6

Bron: CBS

Voor deze totale periode lag het aandeel hogerberoepzaken met 2,2% het hoogst in Arnhem, maar in 2008 was hier een sterke daling zichtbaar (figuur 3.6). Daarentegen

Figuur 3.6

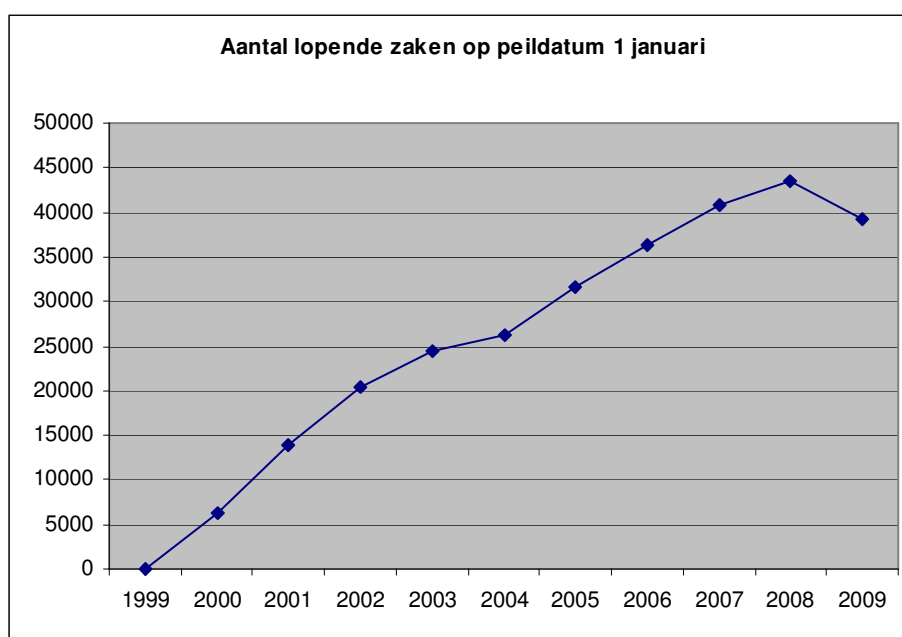
Bron: CBS

IVA beleidsonderzoek en advies

stijgt het percentage in het ressort Den Haag al enige jaren vrijwel continu. Met name in 2008 is het aantal zaken dat is gestart na een hoger beroep, stevig toegenomen: van 2,8% in 2007 tot 4,1% in 2008. In heel Nederland is het percentage zaken met toepassing na hoger beroep in 2008 met 1,9% iets gedaald ten opzichte van 2007.

Het aantal lopende schuldsaneringszaken is in 2008 voor het eerst sinds de invoering van de Wsnp gedaald (figuur 3.7). Normaliter werden per jaar meer schuldsanereringen uitgesproken dan er beëindigd werden. Hierdoor nam het totale aantal lopende zaken elk jaar toe. Maar in 2008 lag het aantal uitgesproken schuldsanereringen veel lager dan het aantal beëindigingen in dat jaar. Op 1 januari 2009 stonden nog 39,1 duizend zaken open, 10% minder dan op 1 januari 2008. In de arrondissementen Den Haag en met name Maastricht is het aantal lopende zaken in 2008 verder toegenomen, met respectievelijk 3% en 17%.

Figuur 3.7

Bron: CBS

Bewindvoerders

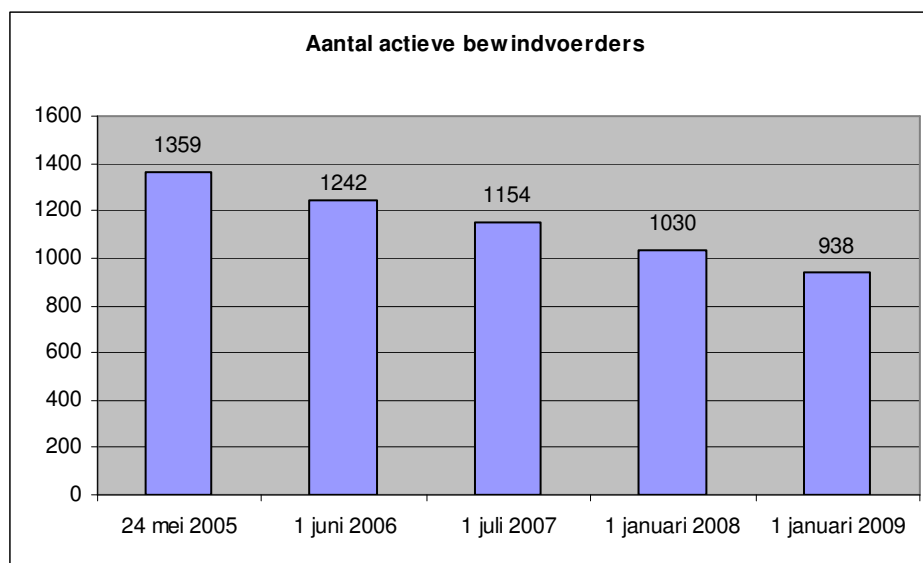
Het aantal actieve bewindvoerders (bewindvoerders met een of meer lopende zaken)¹⁹ is in 2008 verder gedaald (figuur 3.8). Op 1 januari 2009 telde Nederland 938

¹⁹ Sinds de vierde meting (editie 2008) wordt het aantal actieve bewindvoerders gerapporteerd, in plaats van het aantal ingeschreven bewindvoerders zoals in de voorgaande metingen. De reden hiervoor is dat ingeschreven bewindvoerders zonder lopende zaken lang niet altijd beschikbaar zijn voor nieuwe zaken. De bewindvoerdercapaciteit wordt daarom beter weergegeven met alleen de actieve bewindvoerders.

actieve bewindvoerders, 92 minder dan een jaar eerder. Ook het aandeel advocaten onder de actieve bewindvoerders nam in 2008 verder af en kwam op 1 januari 2009 uit op 60% (figuur 3.9).

In 2008 is de gemiddelde leeftijd van de actieve bewindvoerders, net als in de voorgaande jaren gestegen, ten opzichte van een jaar eerder (figuur 3.10). Het aandeel van de leeftijdsgroepen 20 tot 30 jaar en 30 tot 40 jaar is afgenomen, terwijl in de leeftijdsgroepen boven de 40 jaar alleen maar stijgingen hebben plaatsgevonden.

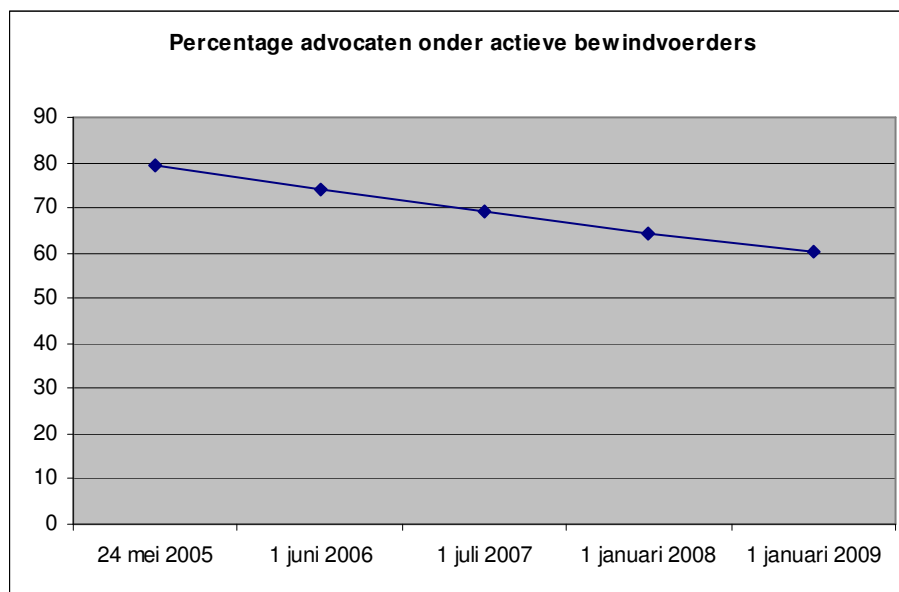
Figuur 3.8

Bron: 2005 t/m 2007: IVA, 2008 en 2009: CBS

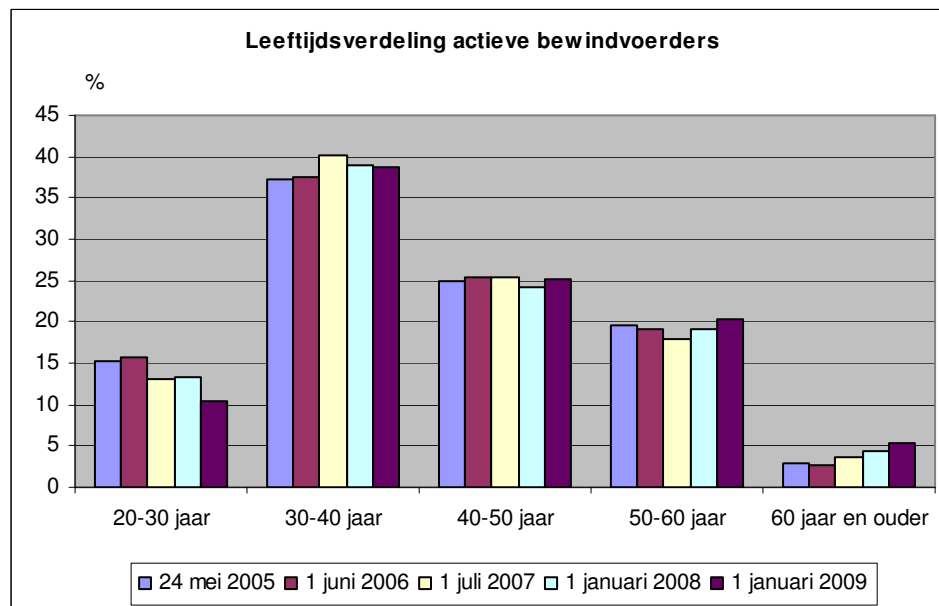
IVA beleidsonderzoek en advies

Figuur 3.9

Bron: 2005 t/m 2007: IVA, 2008 en 2009: CBS

Figuur 3.10

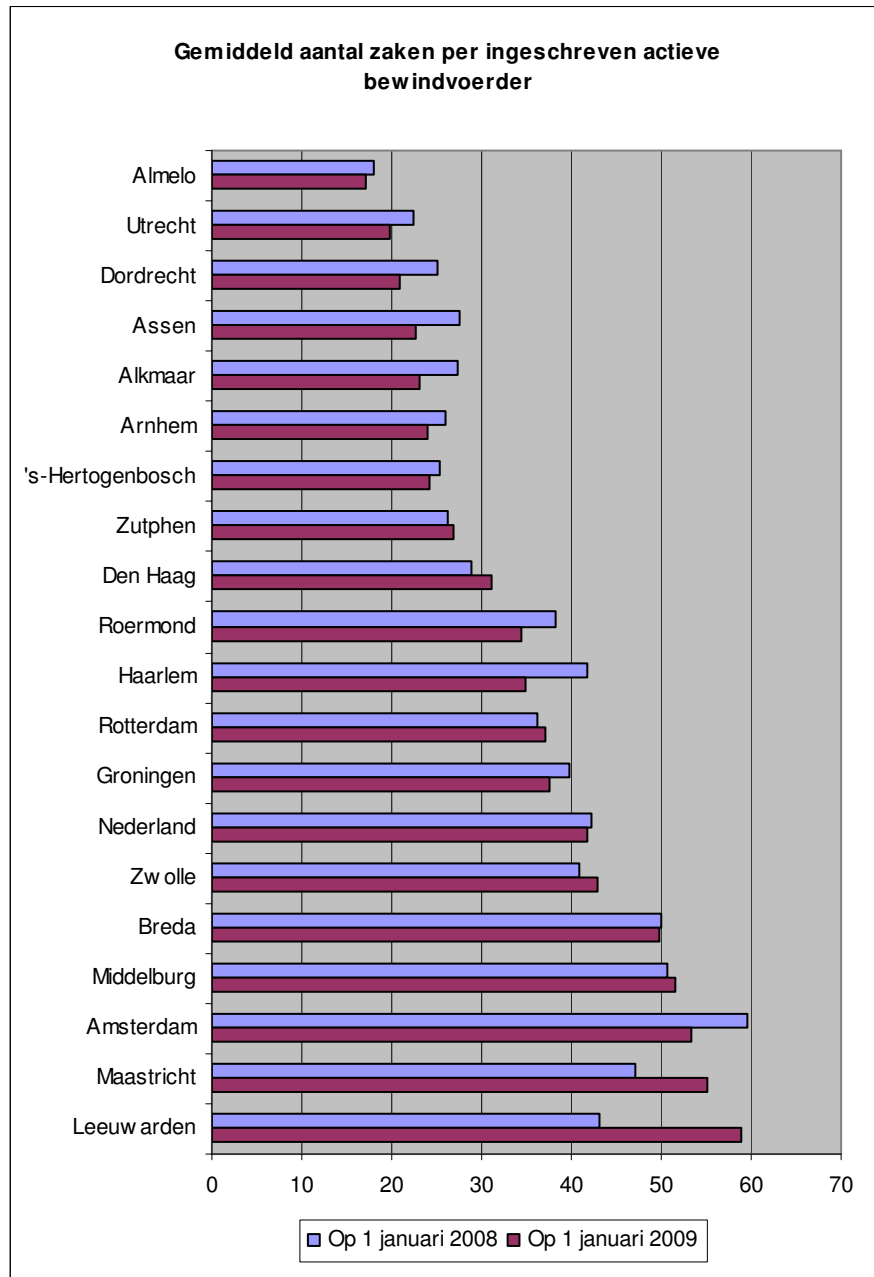
Bron: 2005 t/m 2007: IVA, 2008 en 2009: CBS

Op 1 januari 2009 waren er in totaal 39,1 duizend lopende zaken die behandeld werden door 938 (actieve) bewindvoerders. Dat komt overeen met gemiddeld 41,8 zaken per actieve bewindvoerder (figuur 3.11), iets minder dan begin 2008 toen het gemiddelde nog 42,3 bedroeg. In de loop van 2008 is het aantal zaken per actieve bewindvoerder in ongeveer tweederde van de arrondissementen gedaald. Opvallende uitzonderingen zijn de arrondissementen Leeuwarden (+36%), Maastricht (+17%) en Den Haag (+8%). Het aantal zaken per bewindvoerder lag in Leeuwarden met 59 het hoogst en in Almelo met 17 het laagst²⁰.

Het aantal zaken per actieve bewindvoerder is gedaald door een flinke afname in het aantal lopende zaken. Daarnaast is het aandeel bewindvoerders werkzaam in meerdere arrondissementen in 2008 licht toegenomen (zie tabel 3.6). Een bewindvoerder kan bijvoorbeeld in twee arrondissementen actief zijn en telt dan in beide arrondissementen (volledig) mee als actieve bewindvoerder. Hierdoor komt de verhouding zaken/bewindvoerders in deze beide arrondissementen dan lager uit.

²⁰ Bewindvoerders zijn per arrondissement niet fulltime beschikbaar, omdat een deel voor meer dan één arrondissement werkt. Daarnaast zijn advocaten evenmin fulltime bewindvoerder. Maar zelfs bij een beschikbaarheid van 1 dag per week per arrondissement is het aanbod aan bewindvoerders nog voldoende.

Figuur 3.11

Bron: CBS

Tabel 3.6 Bewindvoerders naar aantal arrondissementen waarin actief

	1 juni 2006		1 januari 2008		1 januari 2009	
	<i>aantal</i>	%	<i>aantal</i>	%	<i>aantal</i>	%
Eén arrondissement	894	72,0	844	81,9	757	80,7
Twee arrondissementen	224	18,0	119	11,6	117	12,5
Drie arrondissementen	68	5,5	42	4,1	37	3,9
Meer dan drie arrondissementen	56	4,5	25	2,4	27	2,9
Totaal	1.242	100	1.030	100	938	100

Bron: 2006: IVA, 2008 en 2009: CBS.

Als vuistregel wordt een maximum van 250 zaken²¹ per bewindvoerder gehanteerd. Met een landelijk gemiddelde van 42 zaken per actieve bewindvoerder is er in principe dus ruim voldoende bewindvoercapaciteit. Uit nadere analyse blijkt dat er op 1 januari 2009 19 bewindvoerders waren die meer dan 250 lopende zaken²² behandelden. Een jaar eerder waren dit er nog 26.

3.4 Uitkomsten

3.4.1 Einduitkomst naar startjaar

Om een beeld te krijgen van de (kans op een bepaalde) einduitkomst en van de duur van zaken is gekeken naar de stand van zaken op 1 januari 2009 van schuldsaneringen die vóór 1 januari 2006 zijn gestart. De reden voor deze selectie is dat het doorgegaan zo'n drie jaar duurt, voordat een schuldsanering eindigt met de toekenning van een schone lei. Daarentegen kan een schuldsanering al na enkele maanden eindigen met een akkoord of een faillissement.

Wanneer we bij de beëindigingen ook zaken in beschouwing zouden nemen uit de periode 2006-2008, zou dat dus tot een vertekend beeld leiden, omdat er dan onevenredig veel zaken voorkomen die beëindigd zijn in een akkoord of in een faillissement en onevenredig weinig schone leien. Dit effect speelt ook voor de zaken met 2005 als startjaar, zij het in mindere mate.

21 De richtsnoer is eigenlijk: maximaal 1250 zaakpunten. Voor iedere zaaktype wordt een puntengetal i.v.m. het gewicht van de zaak toegekend:

Enkele particulier 5 punten

Dubbele particulier 3 punten (per zaak)

Enkele ondernemer 10 punten

Dubbele ondernemer 6 punten (per zaak)

22 Omdat berichten van beëindiging niet altijd direct aan de Raad voor Rechtsbijstand worden doorgegeven, is het mogelijk dat een deel van deze zaken reeds is afgerond.

IVA beleidsonderzoek en advies

In de tabellen 3.7a t/m 3.7c staan de einduitkomsten van de zaken weergegeven die voor 1 januari 2006 zijn gestart. Tabel 3.7a geeft een totaalbeeld, daarna volgt een uitsplitsing naar particulieren (tabel 3.7b) en (ex-)ondernemers (tabel 3.7c).

Tabel 3.7a Wijze van zaakbeëindiging naar startjaar van de zaak (in %), totaal

	2002	2003	2004	2005	Totaal 1998-2005
Toekenning schone lei	68,6	70,2	70,6	66,9	69,6
Faillissement	17,5	18,2	17,7	19,8	17,6
Akkoord	1,8	1,5	2,3	3,4	3,0
Overige	12,1	10,1	9,4	9,9	9,8
N (saniëten)	9.422	10.345	13.179	10.384	67.082
Aantal nog lopende zaken	54	252	881	4.282	5.499

Bron: CBS

Het totaalbeeld is ten opzichte van de voorgaande metingen nauwelijks gewijzigd. Van de zaken die tussen 1998 en 2005 zijn gestart, is iets minder dan 70% beëindigd met een schone lei. Verder eindigde 17,6% van deze zaken in een faillissement en 3% met een akkoord. Het aandeel overige beëindigingen bedroeg voor de hele periode 1998-2005 bijna 10%.

Voor de zaken met startjaar 2005 ligt het aandeel schone leien lager dan in de voorgaande jaren, maar hierbij dient te worden opgemerkt dat een deel van de zaken uit dit jaar nog niet beëindigd is.

Tabel 3.7b Wijze van zaakbeëindiging naar startjaar van de zaak (in %), particulieren

	2002	2003	2004	2005	Totaal 1998-2005
Toekenning schone lei	68,1	69,6	70,3	66,9	69,2
Faillissement	17,8	18,7	18,2	20,0	18,0
Akkoord	1,2	1,0	1,6	2,4	2,4
Overige	12,9	10,7	9,9	10,7	10,5
N (saniëten)	7.893	8.626	10.962	8.877	56.052
Aantal nog lopende zaken	40	203	724	3.595	4.583

Bron: CBS

Voor zowel particulieren als (ex-) ondernemers geldt eveneens dat het beeld sterk overeenkomt met dat van de vierde meting. Bij de ondernemers komen beëindigingen met een akkoord relatief vaak voor, in vergelijking met particulieren.

Tabel 3.7c Wijze van zaakbeëindiging naar startjaar van de zaak (in %), (ex-)ondernemers

	2002	2003	2004	2005	Totaal 1998-2005
Toekenning schone lei	71,1	73,3	71,9	66,7	71,5
Faillissement	15,9	15,6	15,4	18,9	15,5
Akkoord	5,0	4,1	5,7	9,2	6,6
Overige	8,0	6,9	7,0	5,2	6,4
N (sanieten)	1.529	1.719	2.217	1.507	11.030
Aantal nog lopende zaken	14	49	157	687	916

Bron: CBS

Tot slot zijn in tabel 3.8 de absolute aantallen beëindigingen weergegeven die per jaar worden uitgesproken. Hier blijkt duidelijk dat het aantal zaken dat eindigt met een schone lei, vrijwel elk jaar is toegenomen, door een stijging in het aantal lopende zaken. In 2008 is in bijna 10 duizend zaken een schone lei verleend, bijna 17% meer dan in 2007.

Ook valt op dat het aantal zaken eindigend met een faillissement met ruim 1300 is afgenomen, terwijl het aantal zaken met een 'overige beëindiging' met bijna ditzelfde aantal is toegenomen en daardoor meer dan verdubbeld is ten opzichte van 2007. Dit is een gevolg van de wijziging in de Wsnp per 1 januari 2008 waardoor alleen nog een faillissement wordt uitgesproken bij voldoende boedelsaldo. In het overgrote deel van de zaken is dit echter niet het geval en wordt de schuldsanering beëindigd "zonder gevolg", hetgeen tot de categorie "overige beëindigingen" wordt gerekend²³. Voorheen zou bij deze zaken een faillissement zijn uitgesproken.

²³ De categorie "overige beëindigingen" bevat ook zaken met een positief einde, zoals zaken waarbij de saniet zijn schulden alsnog volledig kan aflossen, bijvoorbeeld door het ontvangen van een erfenis of het winnen van een loterij.

Tabel 3.8a Beëindigingen per jaar (in aantallen)

	Schone lei	Faillissement	Akkoord	Overig einde	Totaal
1999	14	109	79	26	228
2000	214	473	245	85	1.017
2001	590	1.014	368	251	2.223
2002	3.640	1.101	280	369	5.390
2003	6.445	1.559	191	523	8.718
2004	5.910	1.722	157	1.030	8.819
2005	6.150	2.314	233	1.256	9.953
2006	6.681	2.297	339	1.039	10.356
2007	8.566	2.072	355	1.191	12.184
2008	9.984	738	348	2.533	13.603

Bron: CBS

Dit beeld wordt alleen maar duidelijker wanneer we de relatieve cijfers per jaar bekijken (tabel 3.8b). Waar in 2007 nog 17% van de beëindigde zaken in een faillissement resulteerde, was dat in 2008 nog maar 5,4%. Daarentegen nam het aandeel "overige beëindigingen" toe van 9,8% in 2007 tot 18,6% in 2008.

Verder is hier zichtbaar dat het aandeel zaken dat eindigt met een akkoord, al enige jaren rond de 2 à 3% ligt, terwijl het percentage schone leien sinds 2005 gestaag stijgt. In 2008 werd in bijna driekwart van de beëindigde zaken in dat jaar een schone lei toegekend.

Overigens betekent deze toename van het aandeel schone leien niet dat de kans op een schone lei voor een schuldenaar is toegenomen (hiervoor dienen de cijfers uit tabel 3.7 te worden gehanteerd). Zo werden in de eerste jaren van de Wsnp (1999, 2000) nog nauwelijks schone leien verleend, om de eenvoudige reden dat het door- gaans zo'n drie jaar duurt voordat een schone lei wordt verleend.

Daarnaast speelt ook de ontwikkeling van de instroom een rol in de verdeling van de verschillende soorten beëindigingen. Tot het jaar 2005 bleef het aantal uitgesproken schuldsaneringen jaarlijks sterk toenemen, waarna de groei afnam. De sterke instroom in 2005 heeft ertoe geleid dat er in de jaren 2006 en 2007 relatief veel faillissementen, overige beëindigingen en akkoorden voorkwamen, en in 2008 relatief veel schone leien.

Tabel 3.8b Beëindigingen per jaar (in %)

	Schone lei	Faillissement	Akkoord	Overig einde	Totaal
1999	6,1	47,8	34,6	11,4	100
2000	21,0	46,5	24,1	8,4	100
2001	26,5	45,6	16,6	11,3	100
2002	67,5	20,4	5,2	6,8	100
2003	73,9	17,9	2,2	6,0	100
2004	67,0	19,5	1,8	11,7	100
2005	61,8	23,2	2,3	12,6	100
2006	64,5	22,2	3,3	10,0	100
2007	70,3	17,0	2,9	9,8	100
2008	73,4	5,4	2,6	18,6	100

Bron: CBS

3.4.2 Zaakkenmerken naar einduitkomst

In de nulmeting en in de derde meting zijn de vier typen beëindiging beschreven aan de hand van een aantal kenmerken. Om te zien of over de jaren heen een verschuiving optreedt in de kenmerken van zaken die eindigen in een schone lei (faillissement, akkoord en de overige beëindiging) wordt dit onderdeel van deze paragraaf opnieuw gedaan, waarbij voor de zaken die geëindigd zijn in de periode juni 2007 – december 2008 (tabel 3.9) worden vergeleken met de eerder beëindigde zaken (tabel B3 in bijlage 3). Eerst worden de in de periode juni 2007 – december 2008 beëindigde zaken onderling vergeleken.

In de periode juni 2007 – december 2008 lag het aandeel dubbele boedels met bijna 27% het hoogst bij zaken eindigend met een faillissement. Bij de schone leien en de overige beëindigingen was dat met respectievelijk 20% en bijna 19% duidelijk lager.

Wat de zaaksoort betreft, zien we dat bij zaken eindigend met een akkoord aanzienlijk vaker sprake was van (voormalige) ondernemers dan bij de andere typen beëindigingen. Bij de akkoorden ging het om ruim 44% van de zaken, tegen 17% van de zaken met schone lei en 16% van de zaken eindigend in een faillissement.

Bekeken naar huishoudensvorm valt op dat een schone lei relatief weinig aan eenoudergezinnen wordt verleend. In de periode juni 2007-december 2008 maakte deze groep nog geen 15% uit van alle zaken beëindigd met een schone lei. De alleenstaanden vormden hier de grootste groep, net als bij de andere soorten beëindigingen. Faillissementen komen relatief weinig voor bij stellen zonder kinderen. Deze huishoudens maakten 15% uit van alle zaken die in de periode juni 2007-december 2008 in een faillissement eindigden.

Bij de zaken die eindigden in een akkoord, maken de alleenstaanden een iets groter deel van de zaken uit dan de andere typen huishoudens. Eenoudergezinnen en stellen zonder kinderen komen hier het minst vaak voor.

IVA beleidsonderzoek en advies

Tabel 3.9 Zaak- en schuldenaarskenmerken per type beëindiging, juni 2007-december 2008

	Schone lei	Faillissement	Akkoord	Overig
<i>Boedel (in %)</i>				
Enkel	79,8	73,4	77,3	81,1
Dubbel	20,2	26,6	22,7	18,9
<i>Zaaksoort (in %)</i>				
(Ex-)onderneming	17,2	15,8	44,3	11,5
Particulier	82,8	84,4	55,7	88,5
<i>Huishoudensvorm (in %)</i>				
Alleenstaand	35,6	33,2	32,6	36,2
Eenoudergezin	14,8	21,3	21,1	16,1
Deel uitmakend van stel met kinderen	26,6	30,5	25,4	33,1
Deel uitmakend van stel zonder kinderen	23,0	15,0	20,9	14,6
N	2754	311	86	623
<i>Leeftijd (in %)</i>				
18-20 jaar	0,5	0,6	0,4	0,6
21-35 jaar	36,6	40,4	37,3	42,0
36-50 jaar	43,9	47,7	48,2	43,4
51-64 jaar	16,9	10,7	12,3	12,3
65 jaar en ouder	2,1	0,6	1,8	1,7
Gemiddelde leeftijd (in jaren)	41,0	38,9	39,8	39,1
<i>Hoger beroep (in %)</i>				
	1,5	2,5	2,2	1,5
<i>Sekse schuldenaar (in %)</i>				
Man	48,6	57,4	44,4	52,1
Vrouw	51,4	42,6	55,6	47,9
N	3618	411	108	804
<i>Aantal schuldeisers</i>				
1-5	26,5	12,3	46,8	21,5
6-10	36,5	27,7	24,1	35,0
11 of meer	37,0	60,0	29,1	43,5
Gemiddeld aantal schuldeisers	10,3	14,2	8,9	11,3
<i>Gemiddelde schuldenlast (mediaan, in euro's)</i>				
	24.027	22.357	41.984	16.850
N	2633	333	88	626

Bron: CBS

Overige beëindigingen zijn vooral van toepassing op alleenstaanden en personen die deel uitmaken van een stel met kinderen. Beide groepen maakten ongeveer een derde uit van de overige beëindigingen in deze periode.

De gemiddelde leeftijd van de sanieten ligt voor zaken met een schone lei met 41 jaar het hoogst, gevolgd door 40 jaar voor zaken eindigend met een akkoord. Bij zaken die resulteerden in een faillissement of een overige beëindiging lag de gemiddelde leeftijd op ongeveer 39 jaar.

Bekeken naar geslacht, blijkt dat het aandeel vrouwen het hoogst was bij zaken eindigend in een akkoord (56%) of een schone lei (51%). Bij zaken die resulteren in een faillissement kwam met 43% het laagste aandeel vrouwen voor.

Bij zaken die eindigen met een akkoord lag het gemiddeld aantal schuldeisers²⁴ met 9 het laagst van de beëindigingen. In bijna de helft van deze zaken was sprake van vijf of minder schuldeisers. Het hoogste aantal kwam voor bij zaken resulterend in een faillissement. Hier bedroeg het gemiddelde 14 schuldeisers en in 60% van de gevallen ging het om 11 schuldeisers of meer.

De gemiddelde schuldenlast²⁵ bedroeg voor zaken eindigend met een akkoord 41.984 euro. Dat is bijna 2 keer zoveel als het gemiddelde van alle beëindigingen (22.453 euro). Het laagste bedrag was gemoeid met zaken resulterend in een overige beëindiging. Het ging hier om een bedrag van gemiddeld 16.850 euro.

Vergelijking met oude zaken

Wanneer de recent beëindigde zaken worden vergeleken met eerder beëindigde zaken (zoals beschreven in de 3^e meting; zie ook tabel B3 in bijlage 3), blijkt dat de kenmerken van de zaken die eindigen in een schone lei nauwelijks zijn veranderd. Alleen de gemiddelde schuldenlast is gestegen van 20.500 euro naar 24.000 euro.

Voor de zaken die in een faillissement eindigen geldt dat de recente zaken vaker dubbele boedels zijn (27% versus 20%), terwijl bovendien het aandeel eenoudergezinnen is gestegen (van 16% naar 21%). Het aandeel vrouwelijke schuldenaren is licht gedaald: van 47% naar 43%.

Ook bij de akkoorden is er een stijging van het aandeel eenoudergezinnen (van 14% naar 21%) en (mogelijk hiermee samenhangend) een stijging van het aandeel vrouwelijke schuldenaren van 44 naar 56%. De gemiddelde schuldenlast is gestegen van ruim 37.000 euro naar bijna 42.000 euro.

²⁴ In een niet nader te bepalen deel van de zaken is niet het aantal *schuldeisers* opgegeven, maar het aantal *schulden*. Aangezien een saniet meerdere schulden kan hebben bij een schuldeiser, is het mogelijk dat er hierdoor sprake is van een overschatting van het aantal schuldeisers.

²⁵ Ook hier is gebruik gemaakt van de mediaan in plaats van het rekenkundig gemiddelde, om te voorkomen dat enkele zeer hoge bedragen het beeld beïnvloeden.

IVA beleidsonderzoek en advies

De overige beëindigingen ten slotte verschillen alleen qua huishoudenssamenstelling. De zaken die recent zijn beëindigd met een “overig” einde betreffen vaker dan in het verleden alleenstaande of mensen die deel uitmaken van een stel met kinderen. Het aandeel schuldenaren dat deel uitmaakt van een stel zonder kinderen is juist gedaald (van 25% naar 15%).

3.4.3 Soort beëindiging per leeftijdsgroep

In de nulmeting is gekeken of er, afhankelijk van de leeftijd van de sanieten, verschillen optreden in de wijze waarop zaken worden beëindigd. In tabel 3.10 gebeurt dat opnieuw. Om eventuele veranderingen door de tijd waar te nemen, zijn daarbij ook cijfers over de periode van de nulmeting (1 december 1998 – 24 mei 2005) en de derde meting (25 mei 2005 – 31 mei 2007) vermeld.

In grote lijnen gezien is in de huidige meting hetzelfde verband tussen type beëindiging en leeftijd zichtbaar als in de nulmeting en de derde meting: aan jongere sanieten wordt minder vaak een schone lei verleend dan aan ouderen. In de periode juni 2007-december 2008 eindigde in 71% van de schuldsaneringen van jongeren van 18 - 35 jaar met een schone lei. Bij de leeftijdsgroep van 65 jaar en ouder was dat bij 81% van de zaken het geval. In de periode van de nulmeting waren de verschillen tussen de leeftijdsgroepen iets groter. Toen ontving slechts 60% van de 18-35-jarige sanieten een schone lei, tegen ruim 75% van de 65-plussers.

Ook komen faillissementen onder ouderen duidelijk minder vaak voor dan bij jongere sanieten: in de periode juni 2007 – december 2008 ging het om 3% van de 65-plussers en ruim 6% van de 51-64-jarigen, terwijl dit aandeel onder de sanieten jonger dan 50 jaar rond de 10% lag. Dit verschil tussen de leeftijdsgroepen is duidelijk kleiner geworden dan in de voorgaande jaren: in de periode voor mei 2005 eindigde bijna 26% van de schuldsaneringen van 18-35-jarigen in een faillissement, tegen slechts 8% van de 65-plussers.

Door de jaren heen bekeken valt verder de sterke afname op van het aandeel zaken dat eindigde in een faillissement, met name bij de jongere sanieten. Het is aannemelijk dat dit (deels) een gevolg is van de wijziging van de Wsnp per 1 januari 2008, waardoor sanieten die zich niet aan de voorwaarden van de schuldsanering houden, alleen failliet worden verklaard bij voldoende boedelsaldo.

Dit vermoeden wordt bevestigd door de toename van het aandeel overige beëindigingen die sinds de nulmeting heeft plaatsgevonden. Zo eindigde in de periode december 1998 – mei 2005 nog geen 9% van de schuldsaneringen van 18-35-jarigen in een overige beëindiging, terwijl dat in de periode juni 2007 – december 2008 met 17 procent bijna twee keer zo hoog lag. Bij de leeftijdsgroepen 36-50 jaar en 51-64 jaar zijn ook dergelijke stijgingen zichtbaar, maar minder sterk.

Tabel 3.10 Wijze van zaakbeëindiging naar datum van beëindiging en leeftijd saniet (in %)

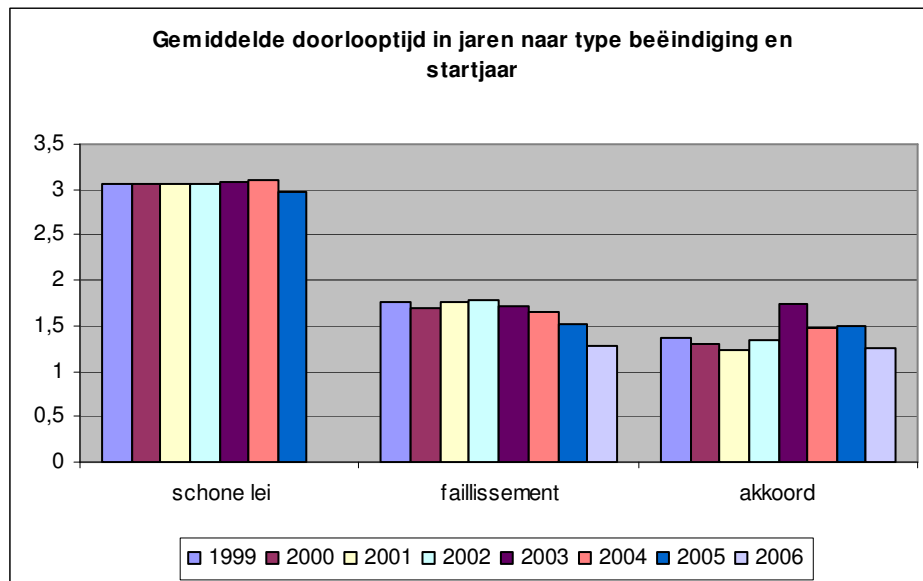
	18-35 jaar	36-50 jaar	51-64 jaar	65 jaar of ouder
<i>1 december 1998 - 24 mei 2005</i>				
Toekenning schone lei	60,3	64,0	71,5	75,4
Faillissement	26,3	21,8	14,4	7,9
Homologatie akkoord	4,4	5,0	4,3	2,1
Overig	8,9	9,2	9,8	14,7
N	12.943	12.801	3.997	484
<i>25 mei 2005 - 31 mei 2007</i>				
Toekenning schone lei	61,9	63,7	71,5	79,3
Faillissement	23,8	22,8	15,3	5,5
Homologatie akkoord	3,0	3,0	3,4	1,4
Overig	11,2	10,5	9,8	13,8
N	8.891	9.052	2.877	362
<i>1 juni 2007 – 31 december 2008</i>				
Toekenning schone lei	70,5	72,2	79,4	81,0
Faillissement	9,8	9,9	6,3	3,0
Homologatie akkoord	2,6	2,9	2,1	2,5
Overig	17,1	15,1	12,2	13,5
N	8.067	9.318	3.263	400

Bron: CBS

3.4.4 Doorlooptijd

In figuur 3.12 staat de gemiddelde looptijd van een zaak naar type beëindiging en startjaar weergegeven²⁶. De doorlooptijd van zaken eindigend in een faillissement, is verder gedaald en bedraagt 1,3 jaar voor zaken met startjaar 2006. Dit is vrijwel gelijk aan de doorlooptijd van zaken geëindigd met een akkoord. De gemiddelde doorlooptijd van zaken die in een schone lei eindigen, bedraagt, net als in de voorgaande jaren, ongeveer 3 jaar.

Figuur 3.12

Bron: CBS

Het aandeel zaken dat langer duurt dan 3 jaar²⁷, is sterk afgenomen: van 39% in 2007 tot 24% in 2008. Nog steeds geldt dat ruim de helft van deze relatief langdurende zaken na 3 jaar en 4 maanden beëindigd is.

Zoals valt te verwachten, bestaat het overgrote deel (84%) van de zaken met een doorlooptijd van meer dan 3 jaar uit zaken die in een schone lei zijn beëindigd.

²⁶ Bij beëindiging met akkoord of faillissement is ook 2006 als startjaar meegenomen, omdat de gemiddelde doorlooptijd van deze zaken minder dan 2 jaar is. Een relatief groot deel van de in 2006 gestarte zaken is echter nog niet beëindigd en het is mogelijk dat een (klein) deel van deze zaken in een akkoord of faillissement eindigt. Hierdoor zal uiteindelijk de doorlooptijd bij akkoorden en faillissementen met startjaar 2006 waarschijnlijk iets hoger uitkomen dan nu het geval is.

²⁷ Hier is 3,1 jaar als grens genomen. Alleen zaken die in 2005 of eerder zijn gestart, zijn in de berekening opgenomen.

Slechts 0,2% van deze relatief lang lopende zaken eindigde met een akkoord, 3,3% met een faillissement, en 12% als een “overige beëindiging”.

3.4.5 *Faillissementen van rechtspersonen en natuurlijke personen*

Een van de doelstellingen van de Wsnp is het terugdringen van het aantal faillissementen van natuurlijke personen²⁸. In figuur 3.13 wordt de ontwikkeling van het aantal uitgesproken faillissementen van vennootschappen e.d.²⁹ (hierna aangeduid met “rechtspersonen”) en natuurlijke personen van 1993 tot en met 2008 weergegeven. In de nulmeting was geconstateerd dat er na 1999 minder natuurlijke personen failliet werden verklaard dan rechtspersonen. In de tweede meting bleek dat het aantal faillissementen van natuurlijke personen het aantal faillissementen van rechtspersonen in 2005 weer had ingehaald. In 2006 zijn voor het eerst sinds de invoering van de Wsnp (december 1998) meer natuurlijke personen failliet verklaard dan rechtspersonen. Dit kwam vooral door een sterke daling bij de rechtspersonen.

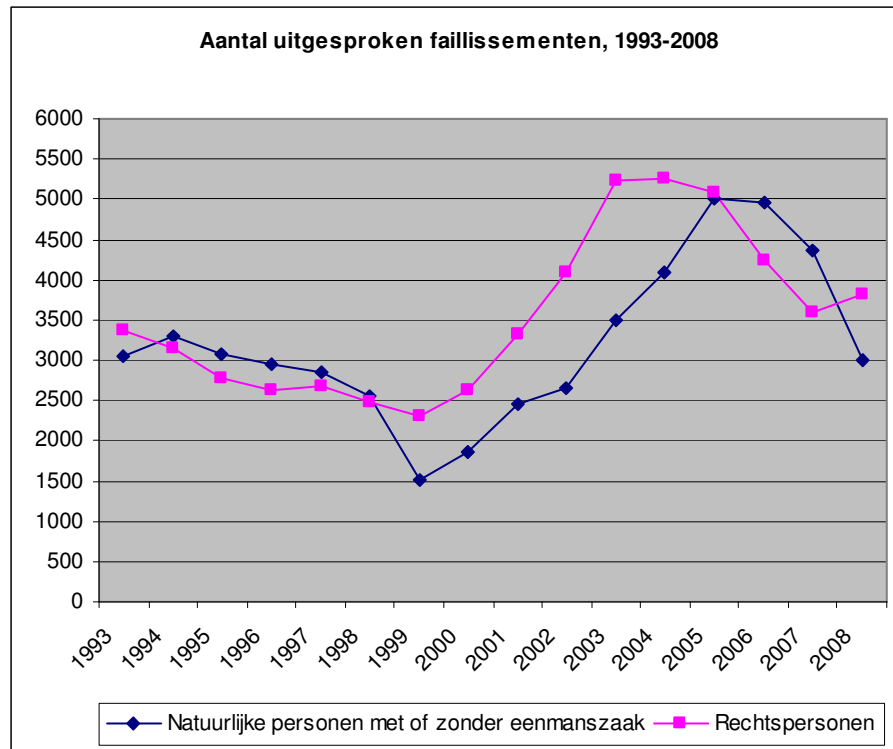
In 2008 is het aantal faillissementen van rechtspersonen na enkele jaren van continue daling toegenomen en kwam voor het eerst sinds 2004 boven het aantal faillissementen van natuurlijke personen uit. Deze stijging van het aantal faillissementen van rechtspersonen valt grotendeels te verklaren door de economische crisis waarvan de effecten vooral in het tweede halfjaar van 2008 merkbaar werden.

In tijden van economische teruggang zijn het doorgaans eerst de bedrijven die de effecten hiervan ondervinden en pas in tweede instantie de huishoudens. Dit is ook zichtbaar in de ontwikkeling van het aantal faillissementen van natuurlijke personen. In 2008 waren de gevolgen van de crisis hier nog niet meetbaar: het aantal faillissementen van natuurlijke personen daalde juist, in lijn met de ontwikkeling die na 2005 is ingezet. Deze daling heeft te maken met de wijziging van de Wsnp, waardoor bij een tussentijdse beëindiging alleen nog maar een faillissement wordt uitgesproken, als na afloop uitbetaling kan plaatsvinden. Omdat dit slechts in een klein deel van de tussentijdse beëindigingen het geval is, heeft dit geleid tot een sterke daling in het aantal faillissementen van natuurlijke personen. Waar in 2007 2072 natuurlijke personen vanuit de schuldsanering failliet werden verklaard, waren dat er in 2008 nog slechts 738 (zie tabel 3.8).

28 Hieronder vallen zowel particulieren als (ex-)ondernemers.

29 Hieronder vallen: Besloten vennootschap, Naamloze Vennootschap, stichting, vereniging, Limited of andere buitenlandse rechtspersoon) of een samenwerkingsverband (Vennootschap onder Firma, Commanditaire Vennootschap of maatschap).

Figuur 3.13

Bron: CBS

4 Afwijzingen Wsnp en de nieuwe minnelijke middelen

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden enerzijds uit administraties van alle 19 rechtbanken afkomstige gegevens gepresenteerd. Dit betreft de aantallen aangevraagde en afgewezen verzoeken om toelating tot de Wsnp en de aantallen aangevraagde, toegekende, afgewezen, ingetrokken en niet-ontvankelijk verklaarde verzoeken om de nieuwe minnelijke middelen.

Daarnaast wordt ingegaan op redenen voor afwijzing van de Wsnp-verzoeken en op toekennings- en afwijzingsredenen bij de nieuwe minnelijke middelen. Deze informatie is via dossieronderzoek verzameld bij tien respectievelijk zes rechtbanken. De keuze voor de zes rechtbanken is gemaakt op basis van de door de rechtbanken toegestuurde aantallen, zoals zojuist genoemd. Er is gekozen voor rechtbanken die bij één of meer van de nieuwe minnelijke middelen een relatief hoog of juist laag afwijzings/toekenningspercentage hadden; de verwachting was dat redenen voor afwijzing/toekenning zouden kunnen verschillen tussen rechtbanken met hoge en met afwijzings/toekenningspercentages. Daarnaast is ervoor gezorgd dat de zes rechtbanken samen een relatief groot aandeel in het totaal aantal verzoeken om deze middelen hadden, opdat uitspraken gedaan kunnen worden die als representatief voor alle rechtbanken beschouwd kunnen worden. De keus is gevallen op de rechtbanken van Amsterdam, Den Haag, 's-Hertogenbosch, Roermond, Rotterdam en Utrecht. Voor het onderzoek naar de redenen van afwijzing van het verzoek om toepassing van de Wsnp zijn behalve bij deze zes ook vonnissen opgevraagd bij de rechtbanken van Assen, Dordrecht, Groningen en Middelburg. Dit is gedaan om in deze meting dezelfde rechtbanken te betrekken als in de tweede meting in 2005, toen deze redenen ook in kaart zijn gebracht; de uitkomsten in beide metingen zijn daardoor goed vergelijkbaar.

Zoals ook in de praktijk gebruikelijk is, wordt in het vervolg van dit hoofdstuk de voorlopige voorziening bij bedreigende zaken (Fw. art 287b) aangeduid met "moratorium" en de voorlopige voorziening bij spoedeisende zaken (Fw. art. 287 lid 4) met "voorlopige voorziening".

4.2 Ontwikkeling aantal aanvragen en afwijzingen Wsnp

In tabel 4.1 staat een vergelijking van het aantal aanvragen en afwijzingen Wsnp in de jaren 2005 (zoals destijds in de tweede meting beschreven) en 2008.

Er blijkt dat het aantal aanvragen in 2008 42% lager is dan in 2005 (10.814 versus 18.652). De daling per rechtbank loopt uiteen van 12% in Breda tot ruim 60% bij de

rechtbanken van Arnhem, Groningen en Haarlem. Uitzondering is Maastricht waar sprake is van een stijging van 8%.

Van dit (aanzienlijk lagere) aantal aanvragen wordt een bijna gelijk percentage afge- wezen als in 2005 (16,4% versus 15,7%). Ook hier zijn grote verschillen tussen de rechtbanken: bij tien rechtbanken is in 2008 het afwijzingspercentage (soms aanzien- lijk) hoger dan in 2005, bij zes is er sprake van een (soms forse) daling en bij drie is het percentage in beide jaren niet wezenlijk veranderd (hooguit 1 procentpunt).

Opvallend is dat de daling in de helft van de gevallen plaatsvond bij rechtbanken waar het percentage in 2005 ook al (relatief) laag was: Assen, Groningen en Zutp- hen. Daarnaast is in Breda en Amsterdam het percentage afwijzingen gehalveerd. Een sterke stijging van het percentage afwijzingen is te zien in Alkmaar (van 5% naar 18%), Roermond (van 9% naar 21%) en Utrecht (van 14% naar 28%).

Er is geen samenhang tussen de verandering in het aantal aanvragen en de veran- dering in het percentage afwijzingen (in de zin dat bijvoorbeeld daar waar het aantal aanvragen het sterkst is gedaald het aantal afwijzingen minder sterk is gedaald dan elders). De hoogste afwijzingspercentages in 2008 zijn in Almelo, Rotterdam, Utrecht en Arnhem; in 2005 staken Rotterdam en Arnhem boven de rest uit.

Tabel 4.1 Percentage afwijzingen Wsnp per rechtbank in 2008 en 2005

	2005			2008			Verandering aanvraag in %
	Afwijzingen	Aanvraag	% afwijzin- gen**	Afwijzingen	Aanvraag*	% afwijzin- gen**	
Alkmaar	26	536	5,2	58	317	18,3	-40,9%
Almelo	174	806	22,1	162	532	30,5	-34,0%
Amsterdam	368	1731	22,2	118	988	11,9	-42,9%
Arnhem	390	1378	28,3	144	527	27,3	-61,8%
Assen	50	595	8,8	18	306	5,9	-48,6%
Breda	211	1042	21,0	94	911	10,3	-12,6%
Dordrecht	96	443	23,4	47	195	24,1	-56,0%
Den Haag	286	1342	22,2	209	854	24,5	-36,4%
Groningen	68	1146	7,9	22	448	4,9	-60,9%
Haarlem	143	1245	12,1	47	450	10,4	-63,9%
's-Hertogenbosch	145	1092	14,0	105	579	18,1	-47,0%
Leeuwarden	15	385	4,0	11	280	3,9	-27,3%
Maastricht	62	818	7,8	96	881	10,9	7,7%
Middelburg	17	563	3,5	42	386	10,9	-31,4%
Roermond	44	510	9,1	86	401	21,4	-21,4%
Rotterdam	372	1442	26,8	202	692	29,2	-52,0%
Utrecht	186	1357	14,3	190	682	27,9	-49,7%
Zutphen	82	818	10,1	14	373	3,8	-54,4%
Zwolle/Lelystad	192	1403	14,2	109	1012	10,8	-27,9%
Gemiddeld	2.927	18.652	15,7	1.774	10.814	16,4	-42,0%

* Som van het aantal afwijzingen, toepassingen en intrekkingen in 2008

** Als percentage van de som van het aantal afwijzingen, toepassingen en intrekkingen.

4.3 Afwijzingsgronden

Hoewel de afwijzingsgronden sinds de wetswijziging van 1 januari 2008 zijn gewijzigd in toelatingscriteria is de inhoud ervan niet wezenlijk veranderd. Wel is een belangrijk nieuw vereiste dat een minnelijk schuldhulpverleningstraject door een erkende schuldhulpverlener dient te zijn uitgevoerd en dat een schuld niet ontstaan mag zijn uit een onherroepelijke strafrechtelijke veroordeling in de vijf jaar voorafgaand aan het indienen van het verzoek.

In tabel 4.2 staan de afwijzingsgronden voor de jaren 2008 en 2005 (de cijfers tussen haakjes bij 2008 hebben betrekking op dezelfde 6 rechtbanken als die van 2005 en dienen dus voor de vergelijking tussen beide jaren; De andere cijfers van 2008 zijn meer representatief voor alle rechtbanken).

Er blijkt dat in 2008 in het niet te goeder trouw zijn minder vaak een reden vormt voor afwijzing van het verzoek dan in 2005 (74% versus 84%). Het minder dan 10 jaar geleden zijn van een eerdere schuldsanering is toegenomen (van 3% naar 15%), hetgeen mede samenhangt met het langere bestaan van de regeling. De vrees voor het benadelen van de schuldeiser blijft in een vijfde van de afwijzingen een reden. Het nieuwe criterium "schuld uit een onherroepelijke strafrechtelijke veroordeling" vormt bij 8% van de afwijzingen een grond. Het eveneens nieuwe criterium dat het minnelijk traject door erkende schuldhulpverlener dient te zijn uitgevoerd is zelden een reden voor afwijzing (minder dan 1%). Het aandeel van procedurele redenen (met name het een of meer maal niet op de zitting verschijnen, en daarnaast misbruik van procesrecht, het ontbreken van een 285-verklaring, verzoek te laat ingediend) is iets gedaald (zie noot onder tabel 4.2).

Tabel 4.2 Gronden van afwijzingen verzoeken Wsnp in 2008 (in %*)

	2005**	2008
niet te goeder trouw	84***	74***
vrees voor benadelen schuldeisers, niet nakomen verplichtingen	20	21
eerdere schuldsanering minder dan tien jaar geleden	4***	15***
schuld uit onherroepelijke strafrechtelijke veroordeling	-.***	8***
schuldenaar kan schulden betalen	< 1	< 1
minnelijk traject niet door erkende ³⁰ schuldhulpverlener uitgevoerd	-	< 1
procedurele redenen	8	6
n	351	427

* meerdere gronden per vonnis mogelijk, dus de som van de percentages kan boven 100% uitkomen.

** de cijfers zijn vergelijkbaar gemaakt met die uit 2008 en wijken daarom iets af van de in de tweede meting gepresenteerde.

*** $p < 0,05$ verschil tussen 2005 en 2008

30 Genoemd in artikel 48, eerste lid, Wet op het consumentenkrediet.

Tabel 4.3 Specificatie afwijzingsgronden verzoeken Wsnp in 2008 vergeleken meting 2005 (in %*)

	2005	2008
Niet te goeder trouw		
schulden ontstaan door onverantwoord en verwijtbaar handelen, overbesteding	18	20
nieuwe schulden/leningen, terwijl bij voorbaat bekend niet te kunnen aflossen	17	20
fraude	33**	16**
geen behoorlijke boekhouding/ondeugdelijke bedrijfsvoering	7**	12**
schulden cjb of officier van justitie	27**	11**
recente schulden	9	7
geen pogingen gedaan oude schulden af te lossen	6	6
telefoonschulden	6	6
schulden ontstaan door terugbetalen van onterecht ontvangen overheidsgelden	-	6
aannemelijk dat nieuwe schulden zullen ontstaan/fin. situatie onvoldoende onder controle	-	2
zwart rijden openbaar vervoer	2	2
betaalt geen alimentatie (schuld bij lbio)	-	1
schuldenaar had ontstaan schulden kunnen voorzien; sprake van nalatigheid	-	1
onvoldoende scherpe grens tussen zakelijk en privé	-	1
boetes verkeersovertredingen	2	1
overige boetes (arbeidsinspectie, voedsel en waren autoriteit)	-	1
verzwijgen van/niet terugbetalen teveel ontvangen bijstandsuitkering	-	1
onverzekerd autorijden	< 1	1
auto verkocht, die nog niet was afbetaald	1	1
bedrijf gestart, terwijl niet toegestaan	< 1	1
illegaal energie aftappen, bezit hennepkwekerij	1	1
Vrees voor benadelen schuldeisers		
voor schulden bepalende omstandigheden die onvoldoende onder controle zijn (incl. het hebben van gokschulden)	17	18
achterhouden informatie voor curator of rechtbank	5**	17**
geen baan gezocht	4	6
eerdere betalingsregeling/opdracht minnelijk traject niet nagekomen door schuldenaar	3	5
weinig saneringsgezinde houding	5**	1**
niet in staat vaste lasten te voldoen	-	1
uit faillissement voortkomende verplichtingen niet nagekomen	-	1
persoonlijke verzachtende omstandigheden schuldenaar onvoldoende aangetoond	-	1
Andere redenen		
een maal of vaker niet ter zitting verschenen zonder opgaaf redenen	3	5
verzoek te laat ingediend	2	3
detentie verzoeker	4	2
slechte beheersing nederlandse taal	-	1
onvoldoende gepoogd er in den minne uit te komen	-	1
geen wijziging in situatie sinds eerdere afwijzing	-	1
geen 285-verklaring	-	1
mislukken minnelijk traject ligt (ten dele) bij de schuldenaar	-	< 1
verzoekschrift onvolledig	< 1	< 1
oneigenlijk gebruik	-	< 1
schulden behoren niet toe aan aanvrager	< 1	< 1
N	351	427

* Meerdere gronden per vonnis mogelijk, dus de som van de percentages is groter dan 100%

** van elkaar verschillend met minimaal 99% zekerheid (p< 0,01)

IVA beleidsonderzoek en advies

In tabel 4.3 staat een nadere specificatie van de redenen voor afwijzing³¹.

De meest in het oog springende verschillen tussen 2005 en 2008 zijn ten eerst dat fraude in 2008 veel minder vaak een reden voor afwijzing was dan in 2005 (16% versus 33%). Ook de bijdrage van schulden bij het CJIB/de Officier van Justitie vormen aanzienlijk minder vaak een afwijzingreden (11% versus 27%). Daarentegen is er een sterke stijging van het achterhouden van informatie voor de curator of de rechtbank (van 5% naar 17%) te zien. Ook is het ontbreken van een behoorlijke boekhouding dan wel een ondeugdelijke bedrijfsvoering (van 7% naar 12%) een belangrijkere reden geworden. Tot slot is een weinig saneringsgezinde houding minder vaak een reden voor afwijzing.

Redenen die zowel in 2005 als in 2008 veel voorkwamen zijn overbesteding (20%); nieuwe schulden/leningen terwijl bij voorbaat bekend was dat men deze niet zou kunnen aflossen (20%) en het onvoldoende onder controle hebben van voor schulden bepalende omstandigheden (incl. gokschulden; 18%).

4.3.1 Verschillen tussen rechtbanken met lage en met hoge afwijzingspercentages

Vervolgens is gekeken of er verschillen in afwijzingsgronden zijn tussen rechtbanken met lage (minder dan 13%³²) en rechtbanken met hoge (meer dan 26%) afwijzingspercentages.

Tabel 4.4 Gronden van afwijzingen verzoeken Wsnp in 2008 (in %[^])

	afwijzingspercentage	
	laag	hoog
niet te goeder trouw	62**	79**
vrees voor benadelen schuldeisers, niet nakomen verplichtingen	23	19
eerdere schuldsanering minder dan tien jaar geleden	19	13
schuld uit onherroepelijke strafrechtelijke veroordeling	4*	12*
schuldenaar kan schulden betalen	3*	-*
minnelijk traject niet door erkende ³³ schuldhulpverlener uitgevoerd	2	-
procedurele redenen	1	4
n	138	172

[^] Meerdere gronden per vonnis mogelijk, dus de som van de percentages kan boven 100% uitkomen

* van elkaar verschillend met $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

31 De percentages van 2005 (die betrekking hebben op zes kleinere rechtbanken) zijn vergelijkbaar gemaakt met die van 2008 (die betrekking hebben op deze 6 + 4 grotere rechtbanken). In bijlage 2 staat de berekeningswijze uiteengezet.

32 De grenzen van 13% en 26% zijn gekozen door te kijken naar het "gat" tussen twee afwijzingspercentages wanneer deze in oplopende volgorde werden gezet. Bij een relatief groot gat is de grens gelegd, zodat er daadwerkelijk een substantieel verschil in afwijzingspercentage is tussen de rechtbanken in de groep met lage (hoge) percentages en de rechtbanken die tot geen van beide groepen behoren.

33 Genoemd in artikel 48, eerste lid, Wet op het consumentenkrediet.

De eerste groep omvat de rechtbanken van Amsterdam, Middelburg, Groningen en Assen, de tweede groep de rechtbanken van Den Haag, Utrecht, Arnhem en Dordrecht.

Bij de rechtbanken met een hoog afwijzingspercentage (zie tabel 4.4) vormt het niet te goeder trouw zijn vaker een reden dan bij rechtbank met een laag afwijzingspercentage, evenals een schuld uit onherroepelijke strafrechtelijke veroordeling en procedurele redenen. Het omgekeerde geldt voor het kunnen betalen van schulden door de schuldenaar.

Wanneer naar de specificatie van de afwijzingsgronden wordt gekeken (tabel 4.5) dan blijkt dat bij de rechtbanken met hoge afwijzingspercentages zeven specifieke redenen (ook procentueel gezien) aanzienlijk vaker voorkomen dan bij rechtbanken met een laag afwijzingspercentage. Het gaat om: het aangaan van nieuwe leningen; recente schulden; het nalaten betaald werk te zoeken; schulden ontstaan door verwijtbaar handelen (overbesteding); het onvoldoende onder controle hebben van voor schulden bepalende omstandigheden en telefoonschulden.

Andersom komt bij de rechtbanken met lage afwijzingspercentages geen enkele reden vaker voor dan bij de rechtbanken met hoge afwijzingspercentages. Dit hangt mede samen met het opvallende feit dat bij de rechtbanken met hoge afwijzingspercentages meer subredenen in het vonnis staan genoemd (70% heeft twee of meer redenen) dan bij de rechtbanken met lage afwijzingspercentages (26% heeft twee of meer redenen).

Tabel 4.5 Specificatie afwijzingsgronden[^] verzoeken Wsnp naar afwijzingspercentage (in %)

	afwijzingspercentage	
	laag	hoog
nieuwe schulden/leningen, terwijl bij voorbaat bekend niet te kunnen aflossen	7***	25***
recente schulden	2*	9*
geen baan gezocht	2*	7*
schulden ontstaan door onverantwoord en verwijtbaar handelen, overbesteding voor schulden bepalende omstandigheden die onvoldoende onder controle zijn (incl. het hebben van gokschulden)	10***	26***
telefoonschulden	2***	16***
	0**	8**
n	138	172

[^] alleen subredenen die statistisch verschillen tussen beide groepen zijn weergegeven

* p < 0,10; ** p < 0,05; *** p < 0,01

4.4 Dwangakkoorden, moratoria en voorlopige voorzieningen

4.4.1 Aantallen

In 2008 zijn in totaal (zie tabel 4.6) over alle 19 rechtbanken 400 verzoeken om een dwangakkoord ingediend, 572 verzoeken om een moratorium en 283 om een voorlopige voorziening (de aantallen per rechtbank staan in tabel B4 in bijlage 3). Van de verzoeken om een dwangakkoord is bijna de helft weer ingetrokken, bij moratoria en voorlopige voorziening geldt dit voor een vijfde deel.

Van de verzoeken om een dwangakkoord is 32% toegekend en 19% afgewezen.

IVA beleidsonderzoek en advies

Van de verzoeken om een moratorium is de helft toegekend en 27% afgewezen en verzoeken om een voorlopige voorziening 58% toegekend en 22% afgewezen. De verhouding tussen het percentage toekenningen en het percentage afwijzingen is het grootst bij de moratoria (worden relatief vaak toegekend) en het kleinst bij de dwangakkoorden (worden relatief vaak afgewezen). In paragraaf 5.3 wordt ingegaan het gebruik van de minnelijke middelen in de praktijk.

Tabel 4.6 Beslissingen op verzoeken dwangakkoord en voorlopige voorzieningen in 2008

	Dwangakkoord		Moratorium		Voorlopige voorziening	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Toegekend	104	32%	268	51%	128	58%
Afgewezen	63	19%	104	27%	68	22%
Ingetrokken	154	47%	93	19%	47	20%
Niet-ontvankelijk verklaard	7	2%	1	2%	6	0,2%
(Nog) geen uitkomst bekend	72		106		34	
Totaal ingediend	400		572		283	

Verschillen tussen rechtbanken

Er blijken aanzienlijke verschillen tussen de rechtbanken te zijn in het aantal ingediende verzoeken om een dwangakkoord, moratorium of voorlopige voorziening (zie tabel B3 in bijlage 3). Rekening houdend met het aantal Wsnp-verzoeken, zijn er drie rechtbanken met relatief veel verzoeken voor zowel dwangakkoorden, moratoria als voorlopige voorzieningen: Arnhem, Utrecht en Den Haag. In Maastricht en 's-Hertogenbosch is het aantal verzoeken bij alle drie de middelen juist erg laag, en hetzelfde geldt (in iets minder sterke mate) voor Almelo, Groningen en Zutphen.

Alkmaar kent alleen veel verzoeken om dwangakkoorden en moratoria; in Haarlem en Breda geldt dat alleen voor moratoria, terwijl er in Breda daarnaast erg weinig verzoeken om een voorlopige voorziening waren. Roermond heeft relatief veel verzoeken om voorlopige voorzieningen.

Wat betreft de uitkomsten van de verzoeken om een dwangakkoord kennen met name Alkmaar, Den Haag en Dordrecht relatief veel intrekkingen. In Breda en Alkmaar is aantal toegekende verzoeken ten opzichte van het aantal afgewezen verzoeken hoog; in Arnhem en Roermond geldt het omgekeerde.

Voor de uitkomsten van de verzoeken om een dwangakkoord geldt dat deze met name in Groningen en Haarlem erg vaak worden toegewezen (verhouding toewijzing-afwijzing is circa 9:1). Relatief streng zijn de rechtbanken van Zutphen en Arnhem (met meer afwijzingen dan toekenningen) en Amsterdam (bijna fifty-fifty).

Verzoeken om een voorlopige voorziening, tenslotte, worden relatief vaak toegekend in Haarlem en in Maastricht, terwijl Utrecht deze relatief vaak afwijst.

4.4.2 Nadere kenmerken van de dwangakkoorden

Het meest voorkomende type schuldeiser dat weigert mee te werken aan een minnelijk regeling is een bank (24%), gevolgd door creditcard/financieringsmaatschappijen (14%) (tabel 4.7). Andere regelmatig voorkomende weigerachtige schuldeisers zijn advocaten en telefoonmaatschappijen. Daarnaast is er een veelheid aan eenmalig genoemde particuliere bedrijven (bij ondernemers veelal leveranciers) die schuldenaars via een dwangakkoord tot medewerking trachten te dwingen.

Tabel 4.7 Type schuldeiser

	%
bank	24
creditcard/financieringsmaatschappij	14
telefoonmaatschappij	9
advocaat	9
deurwaarder	7
pensioenfonds	6
UWV	6
nutsbedrijven	6
woningstichting, woningbouwvereniging	4
medische zorg (tandarts, fysioth. etc.)	4
verzekeringsmaatschappij	3
postorderbedrijf	1
sportvereniging	1
CJIB	1
lidmaatschap belangenvereniging	1
overige particuliere bedrijven	24
n	70

* 95% betrouwbaarheid, 90% nauwkeurigheid

De meest voorkomende redenen voor het toewijzen van een dwangakkoord (tabel 4.8) betreffen steeds een afweging van de belangen van verschillende schuldeisers onderling: bij twee op de drie zaken wordt het minnelijk traject financieel als gunstiger dan het wettelijk traject beschouwd voor de schuldeisers en acht de rechter het minnelijk voorstel het beste. Bij 43% van de toewijzingen wordt expliciet gesteld dat het belang dat de schuldeiser heeft bij weigering niet in verhouding staat tot het belang van de andere schuldeisers met instemming.

Op de tweede plaats komen afwegingen van het belang van de schuldeiser ten opzichte van dat van de schuldenaar: bij 21% van de zaken wordt het aanbod aan de schuldeiser(s) redelijk gevonden en bij 18% is het belang dat de schuldeiser heeft bij weigering niet in verhouding tot het belang dat de schuldenaar heeft bij de minnelijke regeling.

30% kent de neutrale formulering dat de schuldeiser niet heeft aangetoond voldoende belang te hebben bij afwijzing.

IVA beleidsonderzoek en advies

Tabel 4.8 Redenen voor toewijzing dwangakkoord (in %*)

	%
- bij wettelijk traject bijkomende kosten, waardoor minder aflossing bij schuldeisers	66
- belang schuldeiser bij weigering niet in verhouding tot belang andere schuldeisers bij instemming	43
- schuldeiser heeft niet aangetoond voldoende belang te hebben bij afwijzing	30
- aanbod aan schuldeiser is redelijk	21
- belang schuldeiser niet in verhouding tot belang schuldenaar	18
- aangeboden schuldregeling is maximaal haalbare	9
- geen verweer van schuldeiser tegen dwangakkoord	7
- niet aangetoond dat schulden niet te goeder trouw zijn aangegaan	5
- schuldenaar is onder financieel beheer	5
- eerdere betalingsverplichtingen wel nagekomen door schuldenaar	5
- reeds schuldregelingstraject gestart door schuldenaar	2
- schuldeiser heeft eerder aan partner van schuldenaar wel finale kwijting verleend	2
- schuldenaar voldoet nu aan lopende verplichtingen	2
- niet onaannemelijk dat schuldenaar tot de Wsnp toegelaten zal worden	2
- UWV maakt niet aannemelijk niet bevoegd te zijn om in te stemmen met minnelijk akkoord	2
n	44

* Meerdere redenen per vonnis mogelijk, dus de som van de percentages kan boven 100% uitkomen.

** 90% betrouwbaarheid, 90% nauwkeurigheid

In bijna de helft van de gevallen waarin een dwangakkoord wordt afgewezen (tabel 4.9) wordt dit gemotiveerd met de reden dat het minnelijke traject minder aflossing oplevert voor de schuldeisers dan het wettelijke traject. Bij een op de drie zaken acht de rechter onvoldoende aangetoond dat de schuldenaar het maximaal haalbare heeft geboden in het minnelijke traject. Daarnaast is bij een kwart van de zaken het feit dat de schuldeiser de grootste eiser is een reden voor afwijzing.

Tabel 4.9 Redenen voor afwijzing dwangakkoord (in %*)

	%
- in minnelijk traject minder aflossing voor schuldeisers dan in wettelijk traject	48
- onvoldoende aangetoond dat schuldenaar maximaal haalbare heeft geboden in minnelijk traject	32
- schuldeiser is grootste schuldeiser	24
- schuldeiser heeft belang bij afwijzen dwangakkoord	16
- schuldenaar wordt in staat geacht schulden te kunnen voldoen	8
- niet vast te stellen of schuldregeling door onafhankelijk en deskundige partij is getoetst en gedocumenteerd	8
- reden voor verzoek dwangakkoord onvoldoende beargumenteerd/ongegrond	8
- aangeboden akkoord lijkt op wettelijk traject schuldsanering, alleen zonder wettelijke waarborg; onduidelijk hoeveel schuldeisers krijgen	4
- verzoek dwangakkoord zonder verzoek toelating Wsnp	4
- niet voldoende duidelijk waar schuldenaar precies schulden heeft en hoe groot die zijn	4
- verzoek toelating Wsnp afgewezen	4
- eerdere betalingsregeling niet nagekomen door schuldenaar	4
- de aangeboden schuldregeling onvoldoende gedocumenteerd wat juiste belangenafweging niet mogelijk maakt	4
n	22

* Meerdere redenen per vonnis mogelijk, dus de som van de percentages kan boven 100% uitkomen.

** 90% betrouwbaarheid, 85% nauwkeurigheid

4.4.3 Nadere kenmerken van de moratoria

De bedreigende situaties waarvoor om een moratorium is gevraagd (tabel 4.10) betreffen in het overgrote deel van de gevallen beëindiging van de huurovereenkomst/woningontruiming (90%). Daarnaast gaat het bij 13% om afsluiting van gas, water en licht.

Tabel 4.10 Inhoud van bedreigende zaak

	%
beëindiging huurovereenkomst, woningontruiming	90
afsluiting gas, water, licht	13
n	86

** 90% betrouwbaarheid, 92% nauwkeurigheid

IVA beleidsonderzoek en advies

De belangrijkste reden voor toekenning het verzoek om een moratorium (tabel 4.11) is dat de rechter het niet onaannemelijk acht dat het minnelijke traject zal slagen. De tweede reden (bij een kwart van de toekenningen) is dat de schuldenaar nu aan zijn verplichtingen voldoet, en bij 22% wordt het feit dat de schuldeiser zich niet verweert tegen het moratorium als reden genoemd.

Tabel 4.11 Redenen voor toewijzing moratorium (in *)

	%
- niet onaannemelijk dat minnelijk traject zal slagen	47
- schuldenaar voldoet nu aan lopende verplichtingen	25
- geen verweer van schuldeiser tegen moratorium	22
- schuldeiser heeft niet aangetoond voldoende belang te hebben bij afwijzing	11
- niet onaannemelijk dat schuldenaar tot de Wsnp toegelaten zal worden**	11
- schuldenaar onder financieel beheer	8
- niet aangetoond dat schulden niet te goeder trouw zijn ontstaan	6
- belang schuldeiser niet in verhouding tot belang schuldenaar	3
- reeds schuldregelingstraject gestart door schuldenaar	3
- onwaarschijnlijkheid toelating Wsnp geen reden om geen kans te krijgen om minnelijk traject op te starten	3
- eerdere betalingsverplichtingen wel nagekomen door schuldenaar	3
n	36

* Meerdere redenen per vonnis mogelijk, dus de som van de percentages kan boven 100% uitkomen.

** In 2 van de 4 gevallen opgevoerd naast de reden "niet onaannemelijk dat minnelijk traject zal slagen".

*** 90% betrouwbaarheid, 87% nauwkeurigheid

De belangrijkste reden voor afwijzing van het verzoek om een moratorium (tabel 4.12) is dat de schuldenaar niet aan zijn lopende verplichtingen voldoet (26%), gevolgd door het niet aannemelijk zijn dat schuldregeling tot stand zal komen (21%) en het feit dat een eerdere betalingsregeling niet is nagekomen door schuldenaar (19%). Ook het tekort schieten in inzet van schuldenaar om schulden te beperken (17%) en het niet aannemelijk zijn dat schuldenaar lopende lasten kan voldoen (17%) spelen relatief vaak een rol.

Tabel 4.12 Redenen voor afwijzing moratorium (in %*)

	%
- niet aan lopende verplichtingen voldaan	26
- niet aannemelijk dat schuldregeling tot stand zal komen	21
- eerdere betalingsregeling niet nagekomen door schuldenaar	19
- tekortkoming in inzet van schuldenaar om schulden te beperken	17
- niet aannemelijk dat schuldenaar lopende lasten kan voldoen	17
- noodzaak onvoldoende aangetoond	12
- verzoek toelating Wsnp afgewezen	12
- ernstige wanbetaling	12
- niet aannemelijk dat schuldenaar tot de Wsnp wordt toegelaten	10
- nog geen minnelijk traject gestart	5
- geen aanspraak op moratorium omdat de te ontruimen woning eigen bezit is en geen huurwoning	5
- schuldeisers niet akkoord met aanbod in minnelijk traject	2
- schuldenaar niet gediend bij voorgestelde minnelijke traject	2
- gebrek aan inzicht in ontstaan schulden verwijtbaar aan schuldenaar	2
- recente schulden	2
- beslag reeds gelegd, waarbij het niet aannemelijk is dat het geen redelijk doel dient	2
- beslaglegging slechts mogelijk op deel boven belastingvrije voet; belang schuldenaar voldoende gewaarborgd	2
- niet aangetoond dat (deel van) oude schulden zijn afgelost	2
- meerdere malen niet ter zitting verschenen zonder opgaaf van reden	2
- toekennen van moratorium zou bedreigende situatie in de hand werken door mogelijk nieuw energiecontract	2
- schuldenaar meerdere malen onbereikbaar gebleken	2
- twijfel rechter mbt bereidheid medewerking schuldenaar aan minnelijk traject	2
n	42

* Meerdere redenen per vonnis mogelijk, dus de som van de percentages kan boven 100% uitkomen.

** 90% betrouwbaarheid, 90% nauwkeurigheid

4.4.4 Nadere kenmerken van de voorlopige voorzieningen

Bij de voorlopige voorziening bij spoedeisende zaken gaat het (tabel 4.13), evenals bij de moratoria, veelal om woningontruiming (69%). Daarna komen afsluiting van gas, water en licht (12%), openbare verkoop van de inboedel (10%) en beslaglegging op het inkomen (8%).

IVA beleidsonderzoek en advies

Tabel 4.13 Inhoud van spoedeisende zaak

	%
woningontruiming	69
afsluiting gas, water, licht	12
openbare verkoop inboedel	10
beslaglegging op inkomen	8
gijzelneming	5
beslaglegging op roerende zaken	2
onbekend: een of meer bedreigende situaties	1
rijbewijs inname	1
auto schuldenaar buiten gebruik stellen	1
n	89

* 95% betrouwbaarheid, 92% nauwkeurigheid

Bij de reden voor toewijzing van een voorlopige voorziening (tabel 4.14) beperkt de rechter zich vaak tot "schuldenaar voldoet aan de eisen" (95%). Soms wordt daaraan toegevoegd dat het niet onaannemelijk is dat schuldenaar tot de Wsnp toegelaten zal worden. Overige toelichtingen komen sporadisch voor.

Tabel 4.14 Redenen voor toewijzing voorlopige voorziening (in %*)

	%
- voldoet aan de eisen (niet nader toegelicht)	95
- niet onaannemelijk dat schuldenaar tot de Wsnp toegelaten zal worden	9
- schuldenaar onder financieel beheer	4
- belang schuldeiser niet in verhouding tot belang schuldenaar	2
- niet onaannemelijk dat minnelijk traject zal slagen	2
- beroep op eerder gedane toezegging door schuldeiser voor uitstel	2
- geen verweer van schuldeiser tegen voorlopige voorziening	2
- voorlopige voorziening toegekend om schuldenaar kans te geven verzoek dwangakkoord in te dienen	2
n	56

* Meerdere redenen per vonnis mogelijk, dus de som van de percentages kan boven 100% uitkomen.

** 95% betrouwbaarheid, 90% nauwkeurigheid

De belangrijkste reden voor het afwijzen van een verzoek om een voorlopige voorziening (tabel 4.15) is dat de rechter het niet aannemelijk acht dat de schuldenaar tot de Wsnp wordt toegelaten. Deze reden wordt vaak nader gespecificeerd door het noemen van factoren die een afwijzingsgrond vormen voor toelating tot de Wsnp: vaak genoemd zijn schulden bij het CJIB en daarnaast schulden als gevolg van een misdrijf, recente schulden en stopzetting eerdere schuldsanering is minder dan 10 jaar geleden. Het onvoldoende aangetoond zijn van de noodzaak/spoedeisendheid geldt voor een kwart van de afwijzingen. Bij 16% van de zaken vormt het feit dat nog niet gestart is met een minnelijk traject een reden en bij 13% wordt de schuldenaar een gebrek aan inzicht in het ontstaan van de schulden verweten.

Tabel 4.15 Redenen voor afwijzing voorlopige voorziening (in %*)

	%
niet aannemelijk dat schuldenaar tot de Wsnp wordt toegelaten	56
noodzaak/spoedeisendheid onvoldoende aangetoond	25
nog geen minnelijk traject gestart	16
gebrek aan inzicht in ontstaan schulden verwijtbaar aan schuldenaar	13
verzoek toelating Wsnp afgewezen	9
niet aannemelijk dat schuldenaar lopende lasten kan voldoen	6
recente schulden	6
beslag reeds gelegd, waarbij het niet aannemelijk is dat het geen redelijk doel dient	6
beslaglegging slechts mogelijk op deel boven belastingvrije voet; belang schuldenaar voldoende gewaarborgd	6
niet aan lopende verplichtingen voldaan	6
verslaving	3
niet voldoende duidelijk waar schuldenaar precies schulden heeft en hoe groot die zijn	3
tot de Wsnp toegelaten, voorlopige voorziening overbodig	3
n	32

* Meerdere redenen per vonnis mogelijk, dus de som van de percentages kan boven 100% uitkomen.

** 90% betrouwbaarheid, 89% nauwkeurigheid

5 Ontwikkelingen binnen de minnelijke schuldhulpverlening

5.1 Inleiding

Om in de Wsnp te komen is een zogenoemde 285-verklaring nodig waarin door of namens het college van B&W van de gemeente waar de schuldenaar woont, wordt verklaard dat een schuldregeling in het minnelijk traject redelijkerwijs niet mogelijk is. Deze verklaring wordt doorgaans afgegeven door een instantie voor minnelijke schuldhulpverlening nadat deze eerst de mogelijkheden heeft bekeken om tot een minnelijke oplossing te komen. De minnelijke schuldhulpverlening is daarmee een van de toegangssluizen tot de Wsnp. Bij het zoeken naar een verklaring van de daling van de instroom in de Wsnp is het daarom van belang ook te kijken naar de rol van deze partij.

Een belangrijke ontwikkeling binnen de schuldhulpverlening is de schuldhulpverlening-nieuw-stijl die eind 2007 is vastgesteld als nieuwe werkwijze voor de leden van de NVVK. Deze werkwijze wordt gefaseerd ingevoerd; op 1 januari 2010 moeten alle leden volgens de nieuwe methode werken. De essentie van de nieuwe methode is dat deze vraaggericht is en op maat van de schuldenaar, opdat meer schuldenaren geholpen kunnen worden en de uitval lager wordt. Dit kan van invloed zijn op het aantal doorverwijzingen naar de Wsnp.

In paragraaf 5.2 worden ten eerste de totaalcijfers van alle NVVK-leden gepresenteerd³⁴. De totaalcijfers van de NVVK zeggen niks over eventuele verschillen tussen kredietbanken onderling en laten evenmin zien dat de verschillende schuldhulpverleningsinstellingen vaak met eigen definities werken die niet altijd onderling vergelijkbaar zijn. Daarom worden in deze vijfde meting van de monitor Wsnp tevens cijfers van vijf grote bij de NVVK aangesloten instellingen gepresenteerd. Vanwege de eigen registratiewijze met eigen definities, zijn de gegevens van de vijf instellingen niet altijd onderling vergelijkbaar³⁵. Wel zijn per instelling veranderingen over de jaren goed interpreteerbaar. De verklaringen die bij de cijfers van de instellingen worden gegeven zijn verklaringen die de geïnterviewde vertegenwoordigers van de vijf instellingen hebben genoemd.

In paragraaf 5.3 wordt ingegaan op de ervaringen van de vijf instellingen met de nieuwe minnelijke middelen.

34 Bronnen: NVVK, jaarverslagen 2007 en 2008 + presentatie Ger Jaarsma, voorzitter NVVK, studiedag "Update 2009 Wet sanering natuurlijke personen (Wsnp)", dd 14 mei 2009.

35 Afwijkende definities staan onder de tabellen vermeld.

5.2 De cijfers

Uit de cijfers van de NVVK (zie tabel 5.1) blijkt dat tussen 2004 en 2007 het aantal aanvragen voor een schuldregeling is gestegen (van 39.000 naar 47.500), en dat het aantal in 2008 is gedaald naar 44.100.

Zowel het aantal als het percentage afgegeven Wsnp-verklaringen kent ook een stijging tot 2007, waarna in 2008 een daling volgde naar het niveau van 2006. Van de afgewikkelde schuldregelingen is het percentage "niet geslaagde trajecten" (gedefinieerd als alle trajecten die niet beëindigd zijn met een saneringskrediet, schuldbemiddeling, herfinanciering, advies of betalingsregeling) gedaald. Dit komt geheel op het conto van de toename van het aantal zaken dat wordt opgelost met herfinanciering, een advies of een betalingsregeling (van 1% in 2005 via 5% in 2007 naar 34% in 2008). Dit is het gevolg van de schuldhulpverlening-nieuwe-stijl, waarbij advies³⁶ als vorm van hulpverlening is geïntroduceerd. Het percentage van 34% in 2008 is echter onzeker: het aantal adviezen wordt door slechts enkele NVVK-leden geregistreerd. Het percentage dat adviezen vormen bij die paar instellingen van de afgeronde schuldregelingstrajecten, is doorgetrokken naar alle instellingen. Een deel van deze instellingen doet echter (nog) helemaal niet aan deze vorm van schuldhulpverlening, omdat ze nog niet overgestapt zijn op de schuldhulpverlening-nieuwe-stijl, waardoor het doortrekken van het percentage waarschijnlijk leidt tot een overschatting van het aantal adviezen.

Daarnaast is het percentage zaken dat met een saneringskrediet of met schuldbemiddeling is opgelost gedaald van 29% in 2007 naar 18% in 2008. Het aantal saneringskredieten steeg wel met 500 (en sterker dan de jaren ervoor) van een kleine 1.800 naar 2.300, maar het aantal schuldbemiddelingen daalde met ruim 4.000 van 6.700 naar 2.750.

Verder is er een sterke groei van het aantal budgetbeheerrekeningen (van 27.000 in 2004 naar 51.000). Budgetbeheerrekeningen zijn er overigens niet alleen voor mensen met een problematische schuld.

³⁶ Een advies wordt gegeven aan schuldenaren waarbij de schuldhulpverlener oordeelt dat een van de vier bestaande producten van de schuldhulpverlening (saneringskrediet, schuldbemiddeling, herfinanciering en betalingsregeling (niet elke instantie biedt overigens alle vier aan)) niet nodig/passend is. Het betreft dan met name een advies om andere keuzes te maken in het uitgavenpatroon (bv. hypotheek) met eventueel hulp van een andere instantie.

IVA beleidsonderzoek en advies

Tabel 5.1 Uitkomsten alle bij de NVVK aangesloten instelling voor schuldhulpverlening*

	2004	2005	2006	2007	2008
Aantal aanvragen schuldregeling	39.000	43.000	46.000	47.500	44.100
- waarvan verwezen naar Wsnp (afgifte 285-verklaring)	5%	11%	19%	26%	19%
- in aantallen	1950**	4.662	8.539	12.464	8.599
Aantal afgewikkelde schuldregelingen, waarvan:	16.222	17.885	26.680	29.184	27.502
- saneringskrediet					
- in aantallen	650	1430	1622^	1783^	2298
- in percentage	4%	8%	6%	6%	8%
- schuldbemiddeling					
- in aantallen	2920**	4470**	6140**	6710**	2750**
- in percentage	18%	25%	23%	23%	10%
- herfinanciering, advies, betalingsregeling					
- in aantallen	0**	180**	512	1561	9455#
- in percentage	0%	1%	2%	5%	34%#
- "niet geslaagd"***					
- in aantallen	12.650**	11.980**	18.430**	19.130**	13.000**
- in percentage	78%	67%	69%	66%	49%
Aantal budgetbeheerrekeningen	27.000	33.500	37.000	44.000	51.000

* Bronnen: NVVK, jaarverslagen 2007 en 2008 + presentatie G. Jaarsma voorzitter NVVK, studiedag "Update 2009 Wet sanering natuurlijke personen (Wsnp)", dd 14 mei 2009.

** eigen berekening op basis van het eronder genoemde percentage

*** Dit zijn alle afgewikkelde regelingen waarbij niet gekomen is tot een van de drie erboven genoemde einduitkomsten

Aantal/percentage is onzeker, zie tekst.

^ De in het jaarverslag 2008 genoemde aantallen van 2.134 (2007) en 3.344 (2008) bleek onjuist na navraag bij de NVVK

In de tabellen 5.2 t/m 5.6 staan de cijfers van de vijf (grote) instellingen voor schuldhulpverlening, die in het kader van de vijfde meting van Monitor Wsnp zijn onderzocht.

Het aantal aanvragen voor een schuldregeling laat een wisselend beeld zien, variërend van een daling met 29% tot een stijging van 31%. De daling van 29% bij instelling E van 2007 op 2008 komt met name doordat met ingang van 2008 met een aantal gemeenten niet meer wordt samengewerkt. Daarnaast is zowel een daling als een stijging verklaarbaar vanuit de verschillende ontwikkelingen binnen de schuldhulpverlening: enerzijds is er een stijging van het aantal mensen met schulden dat aanklopt bij de schuldhulpverleningsinstellingen. Anderzijds wordt er in de schuldhulpverlening-nieuwe-stijl in het traject tussen aanmelding bij de schuldhulpverlening en aanvraag van een schuldregeling beter gekeken naar de behoefte van de klant: gekeken wordt of een klant (eerst) een andere vorm van hulp nodig heeft (bijvoorbeeld verslavingszorg of psychologische hulp) of dat er volstaan kan worden met advies in plaats

van direct tot een aanvraag voor een schuldregeling over te gaan. Dit heeft een drukkend effect op het aantal aanvragen voor een schuldregeling.

Het aantal afgegeven 285-verklaringen is bij vier van de vijf instellingen, conform de landelijke cijfers, in 2008 circa een derde lager dan in 2007. Eén instelling (B) is hierin afwijkend: het aantal is vrij constant sinds 2006 en relatief erg laag (als percentage van het aantal aanvragen). De instelling zegt altijd zeer terughoudend te zijn geweest met het verstrekken van 285-verklaringen en sinds de mogelijkheid van een dwangakkoord het aantal verklaringen in 2009 tot nul te willen reduceren. Ook instelling D heeft dit als doel; deze zegt mede door de ruimere mogelijkheden die schuldhulpverlening-nieuwe-stijl biedt veel klantgerichter de schuldenaren en de schuldeisers te benaderen met als doel zoveel mogelijk tot een minnelijke oplossing te komen. Eén instelling (A) heeft gegevens over de mate waarin schuldenaren waarvoor een 285-verklaring wordt afgegeven daadwerkelijk in de Wsnp komen. In dit percentage is geen duidelijk patroon zichtbaar over de jaren heen. Het minimum is 47% in 2006; het maximum 71% in 2007. Het percentage dat daadwerkelijk in de Wsnp komt is onder andere afhankelijk van de werkwijze van de schuldhulpverlening: sommige schuldhulpverleners geven alleen de verklaring af en andere stellen het hele verzoekschrift op. Bij instelling A wordt het verzoekschrift vrijwel altijd door de schuldhulpverlening opgesteld evenals bij instelling B en C, maar bij instelling E gebeurt dit maar in een deel van de gevallen.

De uit de landelijke cijfers blijvende stijging van het aantal saneringskredieten is bij vier van de vijf instellingen zichtbaar van 2007 op 2008. Als belangrijkste reden hiervoor noemt men de toegenomen voorkeur van schuldeisers hiervoor in plaats van voor schuldbemiddeling. Het voordeel voor de schuldeisers is dat zij "direct" betaald krijgen, terwijl bij schuldbemiddeling de betaling over meerdere jaren is verspreid. Het voordeel van de schuldbemiddeling kan zijn dat het af te lossen bedrag uiteindelijk hoger is (namelijk wanneer het inkomen van de schuldenaar stijgt gedurende de looptijd). Hier staan echter hogere administratieve kosten voor de schuldeiser tegenover en een grotere onzekerheid over het eindresultaat, dat mede wordt ervaren door het ontbreken van toezicht. Een kosten-batenanalyse van de ervaringen van de afgelopen jaren heeft schuldeisers mogelijk een voorkeur voor het saneringskrediet gegeven.

Bij instelling A is, in tegenstelling tot de landelijke cijfers, al sinds 2005 een aanzienlijke daling van het aantal saneringskredieten. De extra sterke daling in 2007 wordt met name veroorzaakt door het feit dat er vanaf dat jaar geen giften meer werden verstrekt om schulden te saneren. Tot en met 2006 werd vooral de huurschuld vaak betaald met een gift van de gemeente. Omdat er daardoor meer afgelost kon worden bij andere schuldeisers, gingen deze vaker akkoord met het voorgestelde saneringskrediet.

De landelijk gesignaleerde daling van het aantal schuldbemiddelingen in 2008 ten opzichte van 2007 is bij geen van de vijf instellingen te zien; bij drie is er sprake van een stijging, bij één is het aantal in 2007 en 2008 gelijk en instelling A doet niet aan schuldbemiddeling. Wel geldt voor drie van de vier instellingen waar schuldbemidde-

IVA beleidsonderzoek en advies

ling wordt aangeboden dat de verhouding tussen het aantal saneringskredieten en het aantal schuldbemiddeling in 2008 groter is dan in 2007, hetgeen de relatieve toename van het belang van saneringskredieten laat zien.

De toename van andere vormen van schuldhulp (herfinanciering, advies, betalingsregeling) is slechts bij één van de vijf instellingen te zien (B). Instelling A biedt deze vorm niet aan en bij twee instellingen is deze informatie niet uit de cijfers te halen. Instelling E kent in 2008 juist een daling ten opzichte van 2007, maar deze wordt vooral veroorzaakt door de daling van het aantal aanvragen, en daarnaast doordat het contact met de schuldeisers bij deze instelling naar een later moment in het hulptraject is verlegd en de zaken die vóór dat moment zijn afgerond niet in de cijfers over schuldregelingen komen.

De landelijk gesignaleerde toename van het aantal budgetbeheerrekeningen is bij vier van de vijf instellingen zichtbaar. Bij instelling A is weliswaar geen toename, maar wat niet uit deze cijfers blijkt is dat de gemeente via de Wet Werk en Bijstand steeds vaker aan een vorm van budgetbeheer doet bij mensen met een bijstandsuitkering. Deze houdt in dat de gemeente de vaste lasten betaalt (en inhoudt op de uitkering). Als een verklaring voor de toename van het aantal budgetbeheerrekeningen wordt gegeven dat door de strengere eisen voor toelating tot de Wsnp in combinatie met de veranderende doelgroep (steeds meer mensen met psychiatrische en verslavingsproblemen, waardoor ze niet in aanmerking komen voor de Wsnp) er een steeds grotere groep ontstaat waarbij alleen een vorm van "stabiliseren" mogelijk is, waarbij ervoor gezorgd wordt dat in elk geval de vaste lasten betaald worden, maar waarbij er geen oplossing voor de schulden mogelijk is. Instelling D is de budgetbeheerrekening als product aan het uitbreiden, hetgeen betekent dat deze ook aan mensen zonder (grote) schulden aangeboden gaat worden. In 2008 is men op kleine schaal begonnen met het aanbieden hiervan en de komende jaren wordt dit uitgebreid naar het gehele werkgebied.

Het aantal niet-geslaagde trajecten (in tegenstelling tot bij de landelijke NVVK-cijfers gedefinieerd als trajecten waarbij het niet gekomen is tot een regeling met de schuldeisers én waarvoor geen 285-verklaring is afgegeven)³⁷ is bij alle vijf de instellingen in 2008 gedaald met 16% tot 70% ten opzichte van het eerste jaar (2004, 2005 of 2007). Omdat het aantal aanvragen³⁸ voor een schuldregelingen niet of minder sterk daalde, betekent dit dat in 2008 een groter deel van de trajecten slaagt dan in het eerste jaar. Als verklaringen hiervoor worden door betrokkenen gegeven:

- de daling van het aantal aanvragen voor een schuldregeling (instelling E),
- de schuldhulpverlening-nieuwe-stijl:

37 Over deze definitie is discussie mogelijk, omdat bijvoorbeeld het afgeven van een 285-verklaring nog niet betekent dat de schuldenaar daadwerkelijk in de Wsnp komt, en als dit al het geval is er een kans is van circa 25% dat het traject niet goed afloopt. Omdat het hier gaat om ontwikkelingen over de jaren heen en niet over het absolute percentage, en de definitie over de jaren heen gelijk is, is deze discussie hier niet van primair belang.

38 Eigenlijk moet het aantal beëindigde trajecten als vergelijkingsmaat genomen worden, maar dit aantal was niet bij alle instelling exact bekend. Omdat het aantal aanvragen en het aantal beëindigingen per jaar sterk met elkaar samenhangen, kan het aantal aanvragen goed ter indicatie dienen.

- er wordt meer op maat gewerkt waardoor schuldenaren minder snel afhaken³⁹;
- schuldeisers worden pro-actiever benaderd en beter geïnformeerd, waardoor zij eerder akkoord gaan met een schuldregeling⁴⁰;
- door de invoering van vaste af te lossen bedragen bij mensen met een zeer geringe afloscapaciteit in plaats van te werken met een vrij te laten bedrag kan er bij schuldenaren met weinig afloscapaciteit een hoger bedrag geboden worden aan de schuldeisers, wat maakt dat zij eerder akkoord gaan met een regeling⁴¹;
- de convenanten die met steeds meer schuldeisers worden gesloten die in het verleden vaak niet akkoord gingen (of mochten gaan: het CJIB) met een minnelijk traject⁴²;
- het dwangakkoord.

Bij één van instellingen, ten slotte, is als gevolg van de invoering van de schuldhulpverlening-nieuwe-stijl een "prop" aan zaken ontstaan in de voorbereidingsfase van de schuldregeling ("fase 1"). Deze fase wordt in het werkgebied van deze instelling in de nieuwe werkwijze uitgevoerd door het maatschappelijk werk en omdat deze dienst nog aan haar rol moet wennen is er in 2008 een grote groep ontstaan die zich nog in dit voortraject bevindt. Dit maakt dat er in 2009 een sterke stijging van het aantal te starten schuldregelingen ("fase 2") wordt verwacht (die als uitkomst zowel een minnelijke regeling als een Wsnp-verzoek kunnen hebben).

39 De afname van de mate waarin dit aspect een reden vormt voor het mislukken van het traject blijkt ook uit de geadmistreerde redenen voor afwijzing van de instellingen.

40 Idem vorige voetnoot

41 Idem vorige voetnoot

42 Idem vorige voetnoot.

IVA beleidsonderzoek en advies

Tabel 5.2 Uitkomsten schuldhulpverleningsinstelling A.

	2004	2005	2006	2007	2008	verschil 2004-2008
Aantal aanvragen schuldregeling	7758	8133	10224	9722	10139	31%
Beëindigde trajecten:						
- saneringskrediet	873	1071	827	447	444	-49%
- schuldbemiddeling	0	0	0	0	0	
- herfinanciering, advies, betalingsregeling	0	0	0	0	0	
- saneringskrediet afgewezen door schuldeisers*						
- aantal	3705	3200	2867	2898	2017	-46%
- % van toe- + afgewezen kredieten	19%	25%	23%	13%	18%	
- verwezen naar Wsnp (afgifte 285-verklaring)*	1011	1562	1873	1085	791	-22%
- waarvan toegelaten tot de Wsnp	65%	48%	47%	71%	60%	
Aantal budgetbeheerrekeningen**	± 4500	± 4500	± 4500	± 4500	± 4500	0%

* Er kan overlap zijn in de aantallen die bij afgewezen saneringskredieten staan en bij verwezen naar Wsnp.

** alle, dus incl. voor personen die geen aanvraag voor schuldregeling hebben gedaan

Tabel 5.3 Uitkomsten schuldhulpverleningsinstelling B.

	2004	2005	2006	2007	2008	verschil 2004-2008
Aantal aanvragen schuldregeling	1623	1476	1474	1485	1525	-4%
Beëindigde trajecten:						
- saneringskrediet	144	139	189	220	334	132%
- schuldbemiddeling	85	105	115	122	129	52%
- herfinanciering, advies, betalingsregeling	62	67	101	174	151	± 144%
- verwezen naar Wsnp (afgifte 285-verklaring)	69	109	85	90	95	8%*
- "niet geslaagd"	1122	1209	989	856	768	-32%
Aantal budgetbeheerrekeningen**	1301	1585	1884	2140	2301	77%

* hier is 2008 vergeleken met het gemiddelde van de jaren 2004-2006; een vergelijking met 2004 geeft een verkeerd beeld.

** alle, dus incl. voor personen die geen aanvraag voor schuldregeling hebben gedaan.

Tabel 5.4 Uitkomsten schuldhulpverleningsinstelling C.

	2004	2005	2006	2007	2008	verschil 2004-2008
Aantal aanvragen schuldsanering	2679	2421	2782	2541	2810	5%
Beëindigde trajecten, waarvan:						0%
- saneringskrediet	48	28	40	97	124	158%
- schuldbemiddeling	112	140	111	139	140	25%
- schuldbemiddeling + sanerings- krediet	5	1	3	1	1	-80%
- geen schuldsanering/"niet ge- slaagd"	1915	1767	1659	1890	1604	-16%
verwezen naar Wsnp (afgifte 285- verklaring)*	1004	1067	915	999	698	-30%*
Aantal budgetbeheerrekeningen**	5179	5624	6049	6056	6269	21%

* deze aantallen zijn inclusief afgiften aan "derden" (schuldenaren die bij andere instanties geholpen worden die zelf geen verklaring af mogen geven, en ondernemers)

** excl. voor personen die geen aanvraag voor schuldsanering hebben gedaan.

Tabel 5.5 Uitkomsten schuldhulpverleningsinstelling D.

	2005	2006	2007	2008	verschil 2005-2008
Aantal aanvragen schuldsanering	1681	1678	1598	1538	-8%
Beëindigde trajecten:					
- saneringskrediet	54	39	35	≥ 62*	≥ 31%**
- schuldbemiddeling	41	43	25	≥ 41*	≥ 0%
- herfinanciering, advies, betalingsregeling	?	?	?	?	
- afgewezen en ingetrokken aanvragen***	799	702	538	240	-70%
- afgiftes 285-verklaring****	?	180**	367**	212**	18%
Aantal budgetbeheerrekeningen*****	640	479	500	673	5%

* het exacte aantal stond voor het verschijnen van deze monitor nog niet vast

** hier is 2008 vergeleken met het gemiddelde van de jaren 2005 en 2006; een vergelijking met 2005 geeft een verkeerd beeld.

*** (excl. Wsnp-verwijzingen)

**** incl. afgiften aan "derden"

***** alle, dus incl. voor personen die geen aanvraag voor schuldsanering hebben gedaan

Tabel 5.6 Uitkomsten schuldhulpverleningsinstelling E.

	2007	2008	verschil 2007-2008
Aantal aanvragen schuldregeling	2440	1744	-29%
Beëindigde trajecten:			
- saneringskrediet	143	174	22%
- schuldbemiddeling	172	214	24%
- zelf opgelost	244	100	-59%
- herfinanciering, advies, budgethulp, betalingsregeling	140	90	-36%
- verwezen naar Wsnp (afgifte 285-verklaring)	1163	872	-25%
- niet geslaagd	940	493	-49%
Aantal budgetbeheerrekeningen*	2425	2886	19%

* alle, dus incl. voor personen die geen aanvraag voor schuldregeling hebben gedaan

5.3 De inzet van dwangakkoord, moratoria en voorlopige voorzieningen

De vijf geïnterviewde betrokkenen van de instellingen voor schuldhulpverlening geven aan in het algemeen terughoudend te zijn met het inzetten van de nieuwe minnelijke middelen (dwangakkoord, moratoria en voorlopige voorzieningen). Hieraan liggen verschillende redenen ten grondslag.

Ten eerste zegt men terughoudend te zijn met de inzet van deze middelen omdat men de relatie met schuldeisers zo goed mogelijk wil houden; daarom komt men liever in een gesprek tot een oplossing dan via de rechter.

Daarnaast is het inzetten van een moratorium volgens betrokkenen relatief weinig nodig, omdat er steeds betere afspraken (convenanten) met veel voorkomende schuldeisers zijn.

Voor het dwangakkoord ervaart men dat het dreigen ermee vaak al voldoende is om een schuldeiser akkoord te doen gaan. Voor zover het wel ingezet wordt is dit met name bij veel voorkomende schuldeisers die vaak niet akkoord gaan. Als een dwangakkoord in zo'n geval wordt toegekend gaat een schuldeiser in andere zaken ook vaker akkoord. Weliswaar is elke zaak uniek en kent ieder zaak daarmee andere redenen voor een schuldeiser om al dan niet akkoord te gaan, er zijn schuldeisers die bijvoorbeeld elk voorstel dat niet leidt tot volledige aflossing van de schuld afwijzen. Als in een dergelijke zaak het dwangakkoord wordt toegekend zullen deze schuldeisers in volgende vergelijkbare gevallen inschatten weer grote kans het hebben om tot medewerking gedwongen te worden en het daarom niet steeds op een rechtsgang aan laten komen, aldus de geïnterviewden. Voor de betreffende instellingen ondersteunen de cijfers het ervaren effect van het dwangakkoord, want bij alle vijf is het percentage saneringskredieten en schuldbemiddelingen in 2008 hoger dan in 2007.

De landelijke cijfers (een sterke daling van het percentage saneringskredieten en schuldbemiddelingen in 2008) staven deze ervaring echter niet.

De voorlopige voorziening bij spoedeisende zaken zal, aldus enkele betrokkenen, steeds minder nodig zijn nu het aantal afgegeven 285-verklaringen steeds lager wordt en sommige instellingen streven naar nul verwijzingen naar de Wsnp in 2009 of 2010.

De mate waarin de minnelijke middelen in 2008 zijn ingezet, volgens de instellingen zelf als ook blijkt uit de cijfers van de rechtbanken (tabel B3 in bijlage 3), verschilt aanzienlijk tussen de vijf instellingen.

Eén instelling zet relatief weinig een dwangakkoord in, hetgeen ook blijkt uit de cijfers van het betreffende arrondissement. Dit komt omdat de rechtbank in dit ressort alleen een dwangakkoord toekent aan schuldenaren die ofwel geen arbeidsplicht hebben ofwel al full time werken, hetgeen weinig voorkomt bij de cliëntèle van deze instelling. In de andere gevallen wordt, aldus de geïnterviewde, de schuldeiser bij een ingediend verzoek om een dwangakkoord in het gelijk gesteld met het argument dat de schuldenaar zich meer moet inspannen om betaald werk te vinden. Andere geïnterviewden (die met andere rechtbanken samenwerken) herkennen dit niet.

Verder behandelen, aldus één van de geïnterviewden, niet alle rechtbanken de verzoeken om een moratorium of een voorlopige voorziening met voorrang. In dat geval heeft het inzetten van deze middelen geen zin.

Ook speelt, aldus een geïnterviewde, de financiering van de minnelijke middelen een rol in de mate waarin ze worden ingezet. Niet alle gemeenten financieren de inzet van dwangakkoorden, moratoria en voorlopige voorzieningen, terwijl het naar zijn zeggen "vrij bewerkelijke producten" zijn. Er wordt uit financiële overwegingen dan soms de voorkeur gegeven aan bijvoorbeeld het afgeven van een 285-verklaring (die wel wordt gefinancierd) in plaats van het inzetten van een dwangakkoord. Ten slotte wordt het hebben van voldoende kennis over hoe deze middelen in te zetten genoemd als medebepalend voor de mate waarin deze worden ingezet. Mogelijk is deze kennis niet altijd in voldoende mate aanwezig, met als gevolg dat deze middelen minder worden ingezet.

Het feit dat 47% van de verzoeken om een dwangakkoord wordt ingetrokken is het gevolg van het feit dat schuldeisers alsnog akkoord gaan, aldus geïnterviewden. Bij de ingetrokken moratoria en voorlopige voorzieningen komt het ook voor dat er toch ineens geld beschikbaar komt voor de schuldeiser op het moment dat een uithuiszetting of afsluiting van water, gas of elektra dreigt, bijvoorbeeld doordat familie bijspringt.

6 Hoger beroep

6.1 Inleiding

Bij alle vijf de gerechtshoven is het aantal hogerberoepszaken per jaar met betrekking tot de Wsnp opgevraagd. Twee hoven (Arnhem en 's-Hertogenbosch) konden deze gegevens voor alle jaren leveren, uitgesplitst naar aspect waartegen het beroep diende (zie paragraaf 6.1).

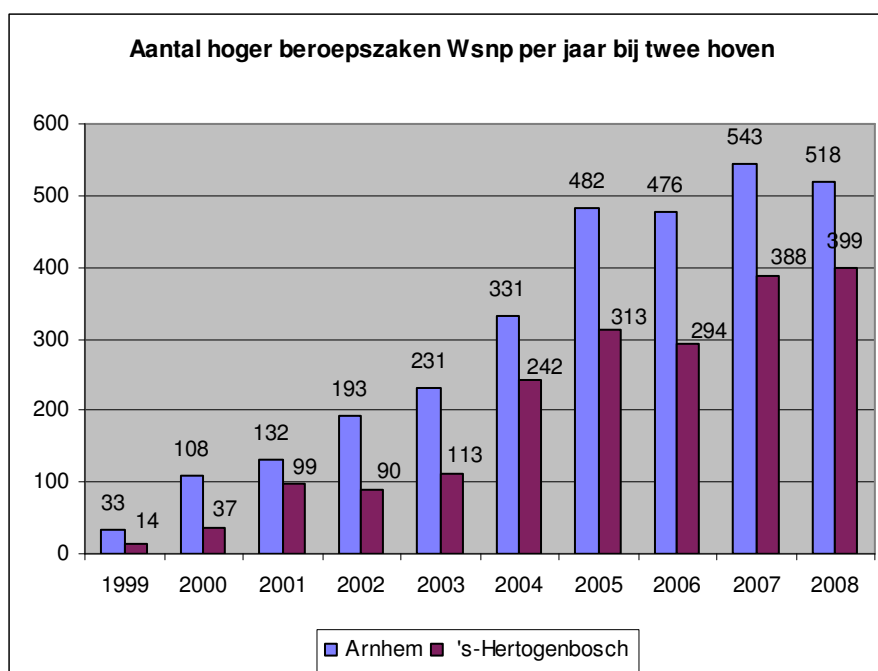
Bij de hoven van Amsterdam en Arnhem is dossieronderzoek gedaan naar de beslissing op het hoger beroep tegen de weigering van de toelating tot de Wsnp en tegen de tussentijdse beëindiging. Deze twee typen vormen samen ruim 75% van de hogerberoepszaken. De uitkomsten hiervan staan in paragraaf 6.2.

6.2 Aantallen

Twee van de vijf hoven (Arnhem en 's-Hertogenbosch) konden uit hun administratie gegevens verstrekken over de hoger beroepen met betrekking tot de Wsnp voor de gehele periode (1999-2008).

Zowel bij de hoven van Arnhem als van 's-Hertogenbosch is er vanaf het begin van de Wsnp een geleidelijke stijging van het aantal hogerberoepszaken met betrekking tot de Wsnp. Dit is in lijn met de toename van het aantal verzoeken en lopende zaken door de jaren heen. Opvallend is de lichte daling in 2006 ten opzichte van 2005 bij beide hoven.

Figuur 6.1

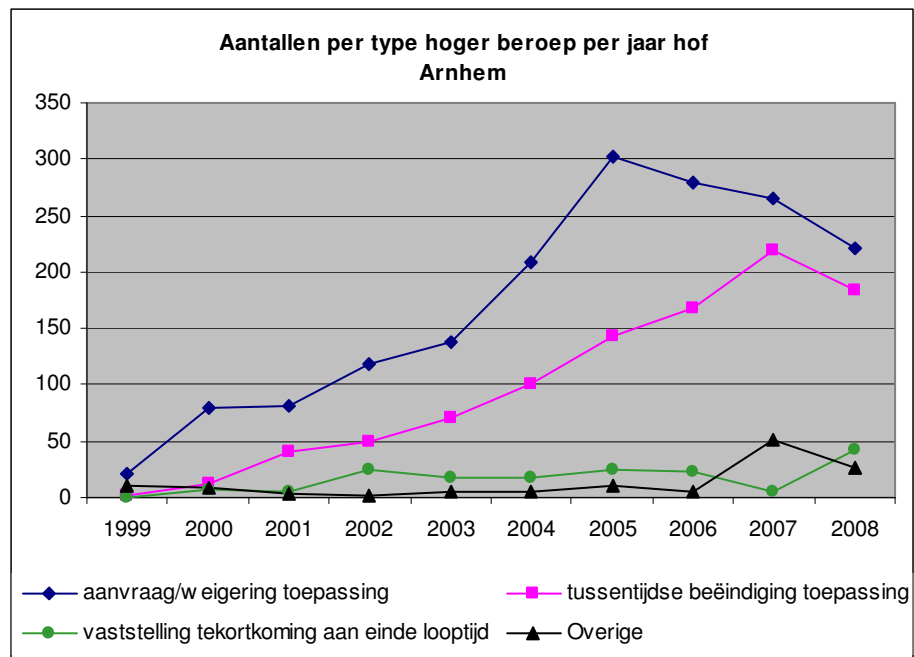
In figuur 6.2 en 6.3⁴³ staat het aantal beroepszaken naar type (aspect waartegen beroep is aangetekend).

Het aandeel hoger beroepszaken die de weigering toepassing van de Wsnp betreffen daalt bij beide hoven van zo'n 60% in 2004 naar circa 45% in 2008. In Arnhem gaat dit vooral gepaard met een stijging van het aandeel beroepszaken tegen tussentijdse beëindiging, terwijl er in 's-Hertogenbosch een sterke stijging is van het aantal beroepszaken tegen de vaststelling van een tekortkoming aan het einde van de looptijd (= tegen het niet verlenen van een schone lei). Opvallend verschil tussen beide hoven is dat er in Arnhem weinig hoger beroepszaken dienen tegen de vaststelling van een tekortkoming aan het einde van de looptijd: dit aandeel stijgt naar 9% van alle zaken in 2008, terwijl het percentage in 's-Hertogenbosch na 2005 ineens sterk is gestegen naar ruim 30% van alle hogerberoepszaken.

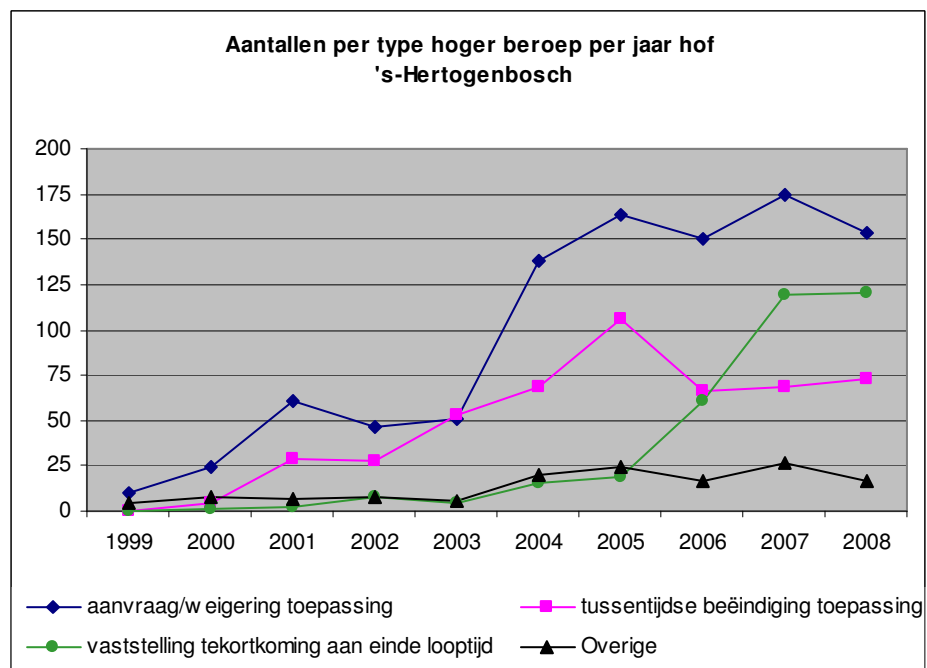
43 In bijlage 3 staan de exacte aantallen en de procentuele verdeling.

IVA beleidsonderzoek en advies

Figuur 6.2

Figuur 6.3

6.3 Uitspraken van het hof en motivering

In circa 75% van de hogerberoepszaken die betrekking hebben op de Wsnp gaat het om beroep tegen weigering van de toepassing of tegen tussentijdse beëindiging van het Wsnp-traject. Voor deze twee typen is via dossieranalyse onderzocht wat de beslissing van het hof is en hoe de beslissing wordt gemotiveerd. Dit is gedaan bij de hoven van Amsterdam en 's-Hertogenbosch. Om ook hier een eventueel effect van de wetwijziging van 1 januari 2008 te kunnen zien is er onderscheid gemaakt naar zaken van voor en van na deze datum.

6.3.1 Beslissing op het hoger beroep

Uit tabel 6.1 blijkt dat hoger beroep tegen weigering van de toepassing van de Wsnp in 2008 minder vaak wordt toegekend dan in de jaren ervoor. Vóór 2008 gebeurde dit in een op de drie gevallen gelijk; in 2008 nog maar in 17% van de zaken. In Amsterdam is de daling van het percentage toekenningen sterker dan in 's-Hertogenbosch.

Tabel 6.1 Uitspraak hof bij hoger beroep tegen weigering toepassing Wsnp⁴⁴

	Amsterdam		's-Hertogenbosch		Totaal	
	1999-2007	2008	1999-2007	2008	1999-2007	2008
beroep afgewezen	59%*	89%*	55%	60%	57%*	77%*
beroep toegekend	38%*	7%*	33%	30%	36%*	17%*
schuldenaar niet ontvankelijk	3%	4%	12%	10%	8%	6%
N	34	27	33	20	67	47

* $p < 0,05$

Bij hoger beroep tegen tussentijdse beëindiging (zie tabel 6.2) is er geen verschil tussen 2008 en de jaren ervoor in de mate waarin het hoger beroep wordt toegekend. In circa twee op de drie zaken wordt het beroep afgewezen en in ongeveer 20% toegewezen. In Amsterdam lijkt de schuldenaar iets vaker gelijk te krijgen in 2008 (18% versus 4%), maar het gaat om erg kleine aantallen.

44 Percentages bij afzonderlijke hoven kennen vrij grote onzekerheidsmarge; ze dienen alleen voor onderlinge vergelijking. Een voorbeeld: met 95% is het percentage afgewezen hogerberoepszaken in Amsterdam in 2008 hoger dan in de jaren ervoor, maar de genoemde percentages (89% en 59%) kunnen zo'n 5-15% hoger of lager liggen.

Tabel 6.2 Uitspraak hof bij hoger beroep tegen tussentijdse beëindiging Wsnp

	Amsterdam		's-Hertogenbosch		Totaal	
	1999-2007	2008	1999-2007	2008	1999-2007	2008
beroep afgewezen	82%	64%	59%	64%	70%	64%
beroep toegekend	4%*	18%*	33%	29%	19%	22%
schuldenaar niet ontvankelijk	11%	-	4%	7%	7%	3%
N	23	18	25	13	48	31

* p < 0,10

6.3.2 Motivering van de beslissing

Onderstaand worden de redenen voor toe- en afwijzing van het hoger beroep geschetst. De vermelde percentages zijn niet hard, vanwege de kleine aantallen zaken waarop ze betrekking hebben; ze geven inzicht in wat belangrijke en minder belangrijke redenen zijn.

Uit tabel 6.3 blijkt dat in 75% van de zaken waarin de schuldenaar in het gelijk wordt gesteld, de rechter hem wel te goeder trouw acht. Daarnaast geldt in circa 38% van de gevallen dat de schuldenaar weliswaar niet geheel aan de eisen voldoet, maar dat zijn tekortschieten voor de rechter onvoldoende reden vormt om hem de toegang tot de Wsnp te weigeren. Het weerleggen van de verwachting dat de schuldenaar zijn schuldeisers zal benadelen is bij een op de vijf de zaken een reden om hem toch toe te laten tot de Wsnp. Omdat het aantal zaken in 2008 erg klein is, kan aan het verschil met 2007 geen betekenis worden gehecht.

Tabel 6.3 Hoofdredeenen voor toekenning hoger beroep tegen weigering toepassing Wsnp voor en na de wetwijziging

	1999-2007	2008	Totaal
schuldenaar wel te goeder trouw	75%	75%	75%
tekortschieten schuldenaar onvoldoende reden om hem Wsnp te weigeren/om de Wsnp tussentijds te beëindigen	42%	25%	38%
geen vrees voor benadelen schuldeisers door schuldenaar	21%	13%	19%
n	24	8	32

De meest voorkomende subredenen in de periode 1999-2007 zijn⁴⁵:

- **Verbetering gedrag schuldenaar verwacht**
- Geen schulden door overbesteding/onverantwoord handelen
- Positieve ontwikkeling bij schuldenaar afdoende/bestendig genoeg
- Verzachtende omstandigheden bij schuldenaar

45 minimaal bij 15%; vet weergegeven: minimaal bij 40%

De meest voorkomende subredenen in 2008 zijn (vaker dan 1x genoemd, want slechts 8 zaken):

- Verbetering gedrag schuldenaar verwacht (3x)
- Positieve ontwikkeling bij schuldenaar afdoende/bestendig genoeg (2x)

Mogelijk mede van wege de lage aantallen zijn er geen verschillen tussen 2008 en de jaren ervoor in de hoofdredenen voor het afwijzen van het hoger beroep tegen weigering van de toepassing van de Wsnp.

De meest voorkomende hoofdreden voor het afwijzen van het hoger beroep tegen weigering van de toepassing van de Wsnp (zie tabel 6.4) is het niet te goeder trouw zijn van de schuldenaar ($\pm 70\%$). Daarna komen vrees voor het benadelen van de schuldeisers (26%) en schulden uit een misdrijf (16%). Schulden uit een misdrijf lijkt in 2008 wel aan belang te winnen ten koste van de vrees voor het benadelen van de schuldeisers.

Tabel 6.4 Hoofdredenen voor afwijzing hoger beroep tegen weigering toepassing Wsnp voor en na de wetwijziging (in %)

	1999-2007	2008	Totaal
schuldenaar niet te goeder trouw	66	75	70
vrees voor benadelen schuldeisers door schuldenaar	32	19	26
schulden uit misdrijf	13	19	16
schuldsanering eerder van toepassing geweest	3	8	5
procedurele fout	8	-	4
n	38	36	74

De meest voorkomende subredenen in de periode 1999-2007 zijn⁴⁶:

- Schulden door overbesteding/onverantwoord handelen
- Geen verbetering gedrag schuldenaar verwacht
- Schulden bij het CJIB

De meest voorkomende subredenen in 2008 zijn⁴⁷:

- Schulden door overbesteding/onverantwoord handelen
- Positieve ontwikkeling bij schuldenaar niet afdoende/bestendig genoeg
- Schulden bij het CJIB

De meest voorkomende hoofdreden voor het toewijzen van het hoger beroep tegen tussentijdse beëindiging (zie tabel 6.5) is dat de rechter oordeelt dat er geen sprake is van het benadelen van de schuldeisers (iets meer dan 50%⁴⁸). Het oordeel dat het tekortschieten van de schuldenaar onvoldoende reden is om de Wsnp tussentijds te

46 minimaal bij 15%; vet weergegeven: minimaal bij 40%

47 minimaal bij 15%; vet weergegeven: minimaal bij 40%

48 vanwege het kleine aantal zaken zijn de percentages slechts grove indicaties en kan aan de verschillen tussen beide perioden geen betekenis worden gehecht.

IVA beleidsonderzoek en advies

beëindigen speelt bij circa 40% van de toegekende hogerberoepszaken en het wel te goeder trouw zijn van de schuldenaren in iets minder dan een kwart van de zaken.

Tabel 6.5 Hoofdredeenen voor toekenning hoger beroep tegen tussentijdse beëindiging Wsnp voor en na de wetwijziging

	1999-2007	2008	Totaal
geen vrees voor benadelen schuldeisers door schuldenaar	50%	63%	56%
tekortschieten schuldenaar onvoldoende reden om de Wsnp tussentijds te beëindigen	50%	25%	39%
schuldenaar wel te goeder trouw	30%	12%	22%
n	10	8	18

De meest voorkomende subredenen in de periode 1999-2007 is: (bij minimaal 3 van de 10 zaken)

- Verbetering gedrag schuldenaar verwacht

De meest voorkomende subredenen in 2008 zijn: (bij minimaal 2 van de 8 zaken)

- **Geen boedelachterstand** (5 van de 7)
- Voldaan aan informatieplicht
- Geen nieuwe schulden
- Verbetering gedrag schuldenaar verwacht

De meest voorkomende hoofdredeenen voor het afwijzen van het hoger beroep tegen tussentijdse beëindiging (zie tabel 6.6) is de vrees voor het benadelen van de schuldeisers. In de periode 1999-2007 gold deze reden voor alle afwijzingen en in 2008 voor 83%. Het oordeel dat de schuldenaar niet te goeder trouw is, lijkt in 2008 vaker een reden om het hoger beroep af te wijzen dan in de jaren ervoor (39% versus 26%), maar het verschil is niet statistisch significant.

Tabel 6.6 Hoofdredeenen voor afwijzing hoger beroep tegen tussentijdse beëindiging van de Wsnp voor en na de wetwijziging

	1999-2007	2008	Totaal
vrees voor benadelen schuldeisers door schuldenaar	100%*	83%*	93%
schuldenaar niet te goeder trouw	26%	39%	31%
feiten of omstandigheden later bekend die ttv. beslissing over toelating tot de Wsnp al bestonden en reden zouden zijn geweest om destijds af te wijzen	3%	4%	3%
n	38	23	61

* $p < 0,05$

De meest voorkomende subredenen in de periode 1999-2007 zijn⁴⁹:

- **niet voldaan aan informatieverplichting (71%)**
- **nieuwe schulden (47%)**

49 minimaal bij 15%; vet weergegeven: minimaal bij 40%

- niet voldaan aan sollicitatieplicht (26%)
- boedelachterstand (niet ingelopen) (29%)

De meest voorkomende subredenen in 2008 zijn⁵⁰:

- **boedelachterstand (niet ingelopen) (59%)**
- **niet voldaan aan informatieverplichting (59%)**
- **nieuwe schulden (41%)**
- niet voldaan aan sollicitatieplicht (27%)
- geen verbetering gedrag schuldenaar verwacht (23%)

Coulance

Om een indruk te krijgen of er sinds de wetwijziging sprake is van een strengere toetsing door de rechter is, ten slotte, nog gekeken uit welk deel van de vonnissen coulance jegens de schuldenaar sprak.

Onder coulance is verstaan dat de schuldenaar in het gelijk werd gesteld, ondanks dat er sprake was van tekortkomingen zijnerzijds. Het betreft zaken waarbij in het vonnis als formuleringen zijn opgenomen dat:

- er sprake was van het tekortschieten van de schuldenaar maar dit onvoldoende werd bevonden als reden om hem de Wsnp te weigeren/om de Wsnp tussentijds te beëindigen; ofwel
- er werd een verbetering van het gedrag van de schuldenaar verwacht; ofwel
- er voor de schuldenaar verzachtende omstandigheden waren.

Uit tabel 6.7 blijkt dat bij de weigering toepassing Wsnp het percentage zaken waarbij de rechter de schuldenaar in het gelijk stelde ondanks tekortkoming is gedaald van 28% vóór 2008 tot 6% in 2008. Bij de tussentijdse beëindiging is er geen sprake van een significante daling.

Tabel 6.7 Zaken waarbij de schuldenaar ondanks tekortkomingen in het gelijk is gesteld

	1999-2007	2008
weigering toepassing Wsnp	28,4% (19 van 67)	6,4% (3 van 47)
tussentijdse beëindiging	11,5% (6 van 52)	9,5% (3 van 32)

50 minimaal bij 15%; vet weergegeven: minimaal bij 40%

7 Samenvatting en conclusies

7.1 De belangrijkste uitkomsten samengevat

De vijfde meting van de Wsnp-monitor vormt een actualisering van en een aanvulling op de in 2008 verschenen vierde meting. Naast een update van een vaste set gegevens over aanvraag, instroom, aanbod, doorstroom en uitkomsten is in deze meting extra aandacht besteed aan:

- a. het vinden van een eerste verklaring voor de daling van de instroom in de Wsnp in 2008 ten opzichte van de voorgaande jaren.
- b. uitspraken in hoger beroepszaken met betrekking tot de Wsnp.

De belangrijkste uitkomsten zijn als volgt.

Instroom

De instroom in 2008 is ten opzichte van de jaren ervoor met bijna 40% gedaald van 15.000 naar 9.200 zaken. De mate van daling varieert van meer dan 50% bij de rechtbanken van 's-Hertogenbosch, Haarlem, Utrecht en Dordrecht tot een lichte stijging in Leeuwarden en Maastricht.

De in de vorige meting geconstateerde trends in het profiel van nieuw ingestroomde schuldenaren houden ten dele aan. Het aandeel alleenstaanden blijft licht stijgen (naar 41% van alle schuldenaren in 2008) evenals de stijging van het percentage 50-plussers. Het aandeel eenoudergezinnen is na jaren van stijging in 2008 iets gedaald (naar 18%).

Het gemiddelde inkomen van (ex-) ondernemers blijft licht stijgen, maar bij particulieren is de stijging in 2008 tot stilstand gekomen. De schuldenlast van particulieren blijft wel licht stijgen; bij (ex-) ondernemers is er echter sprake van een sterke stijging in 2008 (van 70.000 naar 97.000 euro).

Met name particuliere schuldenaren maken steeds vaker gebruik van budgetbeheer (45% van de instroom sinds medio 2007 tegen 30% daarvoor).

Toepassing na hoger beroep

Het percentage zaken met toepassing na hoger beroep is in 2008 gedaald ten opzichte van 2007 (1,9% versus 2,3%). Alleen in ressort Den Haag was sprake van een aanzienlijke stijging; bij de overige vier ressorten daalde het percentage.

Aanbod

Het aantal actieve bewindvoerders is in 2008 met 9% gedaald van 1030 naar 932. Het aantal lopende zaken is echter ook (met 10%) gedaald. Het aandeel niet-advocaten onder de bewindvoerders blijft stijgen. Gemiddeld heeft een bewindvoer-

der 42 zaken, met in arrondissement Leeuwarden het hoogste gemiddelde van 59 zaken per bewindvoerder. Dit duidt op ruim voldoende bewindvoerdercapaciteit.

Uitkomsten

Het percentage zaken dat eindigt met een schone lei (anders gezegd, de kans op een schone lei) blijft stabiel door de jaren heen op circa 70%. Het aandeel faillissementen (van in 2004 of eerder gestarte zaken) blijft rond de 18%, terwijl aan de daling van het aandeel akkoorden ($\pm 2\%$) een einde is gekomen.

De gemiddelde doorlooptijd van schone leien blijft constant (op 3 jaar), terwijl die van een akkoord en een tussentijds einde in een faillissement blijven dalen.

In 2008 zijn 9984 schone leien verleend, ruim 1400 meer dan in 2007. Het aantal akkoorden is ongeveer gelijk, terwijl het aantal zaken dat tussentijds is beëindigd in een faillissement is gedaald van 2072 naar 738. Het aantal "overige beëindigingen" is met bijna hetzelfde aantal gestegen (van bijna 1191 naar 2533). Deze "uitruil" is een logisch gevolg van de wetswijziging, waardoor alleen nog een faillissement wordt uitgesproken bij voldoende boedelsaldo en de andere gevallen eindigen als "overige beëindiging". Deze cijfers zeggen echter niks over een stijging of daling van de *kans* op een schone lei, faillissement etc.

Aanvragen en afwijzingen verzoeken toepassing Wvnp

In 2008 is het aantal verzoeken om toepassing van de Wvnp 42% lager dan in 2005. De daling per rechtbank loopt uiteen van 12% in Breda tot ruim 60% bij de rechtbanken van Arnhem, Groningen en Haarlem. Uitzondering is Maastricht waar sprake is van een stijging van 8%.

Van dit (aanzienlijk lagere) aantal aanvragen wordt in 2008 een bijna gelijk percentage afgewezen als in 2005 (16,4% versus 15,7%). Ook hier zijn grote verschillen tussen de rechtbanken: bij tien rechtbanken is in 2008 het afwijzingspercentage (soms aanzienlijk) hoger dan in 2005, bij zes is er sprake van een (soms forse) daling en bij drie is het percentage in beide jaren vrijwel gelijk.

Het niet te goeder trouw zijn is in 2008 iets minder vaak een grond voor afwijzing van het verzoek dan in 2005 (74% versus 84%), terwijl het minder dan 10 jaar geleden zijn van een eerdere schuldsanering vaker een reden is (15% versus 3%). Het in 2008 nieuwe criterium "schuld uit een onherroepelijke strafrechtelijke veroordeling" speelt in 8% van de afwijzingen.

Specifieke redenen die in 2008 aanzienlijk minder vaak voorkomen zijn fraude (van 33% naar 16%), schulden bij het CJIB (van 27% naar 11%) en een weinig saneringsgezinde houding (van 5% naar 1%).

Het achterhouden informatie voor curator of rechtbank (van 5% naar 17%) en het ontbreken van een behoorlijke boekhouding dan wel een ondeugdelijke bedrijfsvoering (van 7% naar 12%) komen in 2008 juist vaker voor dan in 2005.

De redenen voor afwijzing verschillen enigszins tussen rechtbanken met een hoog en rechtbank met een laag afwijzingspercentage. Bij rechtbanken met een hoog per-

IVA beleidsonderzoek en advies

centage afwijzingen komen de volgende afwijzingsredenen vaker voor: het aangaan van nieuwe leningen, recente schulden, het nalaten betaald werk te zoeken, schulden ontstaan door verwijtbaar handelen (overbesteding); het onvoldoende onder controle hebben van voor schulden bepalende omstandigheden en telefoonschulden komen.

*Dwangakkoorden, moratoria en voorlopige voorzieningen bij spoedeisende zaken*⁵¹
In 2008 zijn in totaal 400 verzoeken om een dwangakkoord ingediend, 572 verzoeken om een moratorium en 283 om een voorlopige voorziening. Van de verzoeken om een dwangakkoord is bijna de helft weer ingetrokken, bij moratoria en voorlopige voorziening geldt dit voor een vijfde deel.

Van de verzoeken om een dwangakkoord is 32% toegekend en 19% afgewezen, van de verzoeken om een moratorium is de helft toegekend en 27% afgewezen en van verzoeken om een voorlopige voorziening is 58% toegekend en 22% afgewezen.

Er zijn aanzienlijke verschillen tussen de rechtbanken in het aantal ingediende verzoeken alsmede in de toekennings- en afwijzingspercentages.

De belangrijkste reden voor afwijzing van een dwangakkoord is dat er in het minnelijke traject minder aflossing voor de schuldeisers is dan in het wettelijke traject (48%). De belangrijkste reden voor afwijzing van een moratorium is dat de schuldenaar niet aan lopende verplichtingen heeft voldaan (25%) en de belangrijkste reden voor afwijzing van een voorlopige voorziening is dat de rechter het niet aannemelijk acht dat de schuldenaar tot de Wsnp wordt toegelaten (56%).

De minnelijke schuldhulpverlening

Het aantal afgegeven 285-verklaringen (door de bij de NVVK aangesloten instellingen voor schuldhulpverlening) is gedaald van 12.300 in 2007 naar 8.300 in 2008, evenveel als in 2006. Het aantal trajecten waarvoor geen schuldregeling is getroffen noch een 285-verklaring is afgegeven is in 2008 gedaald naar 51% (tegen ruim 65% in de jaren ervoor). Dit komt (zeer waarschijnlijk) vooral door de toename van het aantal zaken dat wordt opgelost met een advies, een nieuwe vorm van schuldhulp die deel uitmaakt van de schuldhulpverlening-nieuwe-stijl. Het percentage zaken dat wordt opgelost met een saneringskrediet of schuldbemiddeling is gedaald van 29% in 2007 naar 18% in 2008.

Het aantal budgetbeheerrekeningen (die overigens niet exclusief bestemd zijn voor mensen met problematische schulden) is de afgelopen vier jaar gestegen met circa 6.000 per jaar (naar 51.000 in 2008).

Hoger beroep

De grote meerderheid van de hoger beroepszaken met betrekking tot de Wsnp betreft de weigering van de toepassing en de tussentijdse beëindiging/vaststelling van een tekortkoming. Het aandeel hoger beroepszaken tegen de weigering van de toepassing daalt van 60% in 2004 naar 47% in 2007.

51 Hierna aangeduid met "voorlopige voorziening".

Het aandeel dat de tussentijdse beëindiging/vaststelling tekortkoming betreft stijgt van 34% in 2004 naar 45% in 2008. In Arnhem gaat dit vooral gepaard met een stijging van het aandeel beroepszaken tegen tussentijdse beëindiging, terwijl er in 's-Hertogenbosch een sterke stijging is van het aantal beroepszaken tegen de vaststelling van een tekortkoming aan het einde van de looptijd (= tegen het niet verlenen van een schone lei).

Hoger beroep tegen de weigering van de toepassing van de Wsnp wordt in 2008 vaker afgewezen dan in de jaren ervoor (77% tegen 57%). Het afwijzingspercentage van hogerberoepszaken tegen de tussentijdse beëindiging bedraagt zowel in 2008 als in de jaren ervoor circa 20%. Voor de redenen voor toekenning en afwijzing wordt verwezen naar paragraaf 6.3.2. Het percentage zaken waarbij het beroep wordt toegekend ondanks tekortkomingen van de schuldenaar is bij de weigering toepassing Wsnp gedaald van 28% vóór 2008 tot 6% in 2008. Dit kan duiden op een strengere toetsing door het hof⁵². Bij hoger beroep tegen tussentijdse beëindiging is het percentage niet veranderd ($\pm 10\%$).

Doelstellingen Wsnp

Ten aanzien van de doelstelling van de Wsnp schuldenaren een kans op een schone lei te bieden blijkt, evenals in de vierde meting, dat het *percentage* schuldenaren dat een schone lei krijgt niet verandert door de jaren heen (ofwel: de kans op een schone lei stijgt niet), maar dat er wel opnieuw een stijging is van het *aantal* schuldenaren dat per jaar een schone lei krijgt. Dit is het gevolg van het tot 2008 stijgende aantal lopende zaken. In 2008 zijn bijna 10.000 schone leien verleend, tegen een kleine 8.600 in 2007 en circa 6.000 in de vier jaren ervoor.

Ten aanzien van de doelstelling gericht op het bevorderen van de bereidheid van schuldeisers om akkoord te gaan met een minnelijke regeling, zijn de uitkomsten tegenstrijdig. Uit de gesprekken met de instellingen voor schuldhulpverlening kwam naar voren dat het "dreigen" met een dwangakkoord vaak al helpt om een schuldeiser mee te krijgen in het minnelijke traject. Daarnaast ervaren zij dat een toegekend dwangakkoord maakt dat de schuldeiser die het betreft een volgende keer eerder instemt met een minnelijke regeling. De toename van het percentage saneringskredieten en schuldbemiddelingen bij deze vijf instellingen is hiermee in lijn. De landelijke daling van het aantal saneringskredieten en schuldbemiddelingen in 2008 met 30% staat hier echter haaks op. In combinatie met het relatief lage aantal verzoeken om een dwangakkoord in 2008 roept dit de vraag op op welke wijze schuldhulpverleningsinstellingen omgaan met een dwangakkoord en of de door de vijf in dit onderzoek geïnterviewde instellingen ervaren effectiviteit van het dwangakkoord gedeeld wordt door de overige schuldhulpverleningsinstellingen. Over de effectiviteit van het moratorium valt nog weinig te zeggen. Er zijn nog geen cijfers bekend over het aandeel zaken dat na een moratorium alsnog tot een minnelijke regeling leidt.

52 De eerste jaren van het bestaan van de Wsnp waren de meeste rechtbanken relatief coulant in het toelaten van schuldenaren tot de Wsnp, omdat er maar weinig geholpen konden worden in het minnelijke traject (er bestonden toen nog geen convenanten met schuldeisers als bv. het CJIB). Vervolgens bemerkten ze een hoog uitvalpercentage in de zaken waarbij men "tekortkomingen door de vingers had gezien". De rechtbanken gingen daarop strenger toetsen, maar het Hof liet deze zaken dan alsnog toe.

Ten aanzien van de doelstelling het aantal faillissementen van natuurlijke personen terug te dringen kan geconstateerd worden dat in 2008 het aantal faillissementen onder de natuurlijke personen sterk is gedaald (van ruim 4.300 in 2007 naar 3.000). Het verschil van ruim 1.300 is precies gelijk aan de daling van het aantal faillietverklaringen vanuit de schuldsanering (zie tabel 3.8). Deze daling is echter gekoppeld aan een even grote stijging van het aantal “overige beëindigingen” (zonder faillissement, schone lei of akkoord). Omdat sinds de wetwijziging van 1 januari 2008 een faillissement vanuit de schuldsanering alleen nog wordt uitgesproken als er voldoende boedelsaldo is om schuldeisers uit te betalen, lijkt het aannemelijk dat de daling van 1.300 schuldenaren die failliet zijn gegaan voor een groot deel is opgevangen door een “overige beëindiging” van het Wsnp-traject. Hiermee wordt de doelstelling om het aantal faillissementen van natuurlijke personen terug te dringen gerealiseerd; het betekent echter niet dat er meer schuldenaren “goed uit de schuldsanering komen”: de schuldenaar is financieel even goed/slecht af als met een faillissement. Wel nemen de maatschappelijke kosten af, omdat er geen kosten gemaakt worden voor faillissementen, die, zo heeft de ervaring geleerd, na korte tijd weer worden opgeheven, zonder dat er iets aan de schuldeisers is betaald.

7.2 Naar een verklaring voor de daling van de instroom

In 2008 is de instroom in de Wsnp circa 5.800 lager dan in de jaren ervoor. Zoals in §1.3 is beschreven is er in deze meting een aantal factoren in kaart gebracht die bij kunnen dragen aan een verklaring geven voor deze daling. Het gaat om:

1. het gebruik van de nieuwe minnelijke middelen (dwangakkoord, moratorium en voorlopige voorziening);
2. het aantal 285-verklaringen;
3. overige veranderingen in de minnelijke schuldhulpverlening;
4. het aantal verzoeken om toepassing van de Wsnp;
5. het percentage afwijzingen van verzoeken om toepassing van de Wsnp.

Ad. 1 het gebruik van de nieuwe minnelijke middelen

In 2008 zijn er 104 dwangakkoorden en 268 moratoria toegekend. De 104 zaken waarbij via een dwangakkoord tot een minnelijke oplossing is gekomen, zouden zonder het bestaan van dit middel (voor een deel) in de Wsnp terecht gekomen kunnen zijn. Bij de 268 zaken waarbij een moratorium is toegekend, is er een half jaar gelegenheid om alsnog tot een minnelijke oplossing te komen. Een deel van de zaken zou zonder het bestaan van dit middel mogelijk in de Wsnp terecht zijn gekomen (en daarnaast kan een deel van deze zaken met vertraging alsnog in de Wsnp terecht komen). Ook de (154) ingetrokken verzoeken om een dwangakkoord kunnen alsnog in een minnelijk regeling zijn uitgemond. Hetzelfde geldt voor (een deel van) de ingetrokken verzoeken om een moratorium (93) en voorlopige voorziening (47). Deze 666 zaken vormen echter maar een klein deel van de in 2008 gesignaleerde daling van 5.800 zaken. Niet in deze cijfers terug te zien is het “stok-achter-de-deur”-effect van het dwangakkoord dat de vijf geïnterviewde schuldhulpverleningsinstellingen

gen in de praktijk zeggen te bemerken: het bestaan ervan en het “dreigen” ermee leidt ertoe dat schuldeisers akkoord gaan met een minnelijke regeling, waar zij dat zonder het bestaan ervan waarschijnlijk niet hadden gedaan. Dit geldt eveneens voor het ervaren effect dat een toegekend dwangakkoord maakt dat een schuldeiser in volgende zaken ook eerder akkoord gaat. Beide effecten zouden echter moeten leiden tot meer saneringskredieten of schuldbemiddelingen, terwijl er juist sprake is van een sterke daling in 2008. Dit maakt de omvang en vorm van deze effecten vooralsnog onduidelijk.

Ad 2. Afgiften 285-verklaringen

Het aantal afgegeven 285-verklaringen (door de bij de NVVK aangesloten instellingen voor schuldhulpverlening) is in 2008 met 4.000 gedaald ten opzichte van 2007. Dit is ruim twee derde deel van de 5.800.

Ad 3. Overige veranderingen in de minnelijke schuldhulpverlening

Het aantal personen dat volgens het jaarverslag van de NVVK niet met een minnelijke oplossing wordt geholpen is in 2008 ruim 6000 lager dan in 2007 (wat voor een belangrijk deel wordt veroorzaakt door de toename van het aantal zaken dat wordt opgelost met een advies, een nieuwe vorm van schuldhulp die deel uitmaakt van de schuldhulpverlening-nieuwe-stijl).

Ad 4. Aantal verzoeken om toepassing van de Wsnp

Het aantal verzoeken om toepassing van de Wsnp is in 2008 bijna 8.000 lager dan in 2005 (toen de instroom bijna net zo hoog was als in 2007). Dit aantal hangt sterk samen met het aantal afgegeven verklaringen, maar niet elke afgegeven verklaring mondt daadwerkelijk uit in een verzoekschrift voor de Wsnp. Op grond van de gegevens in deze monitor is niet te zeggen in hoeverre er een verandering is in de mate waarin afgegeven verklaringen daadwerkelijk uitmonden in een verzoekschrift.

Ad 5. Percentage afwijzingen van verzoeken om toepassing van de Wsnp

Het percentage afgewezen verzoeken is in 2008 bijna gelijk aan dat in 2007. Hier zou uit afgeleid kunnen worden dat rechtbanken niet strenger toetsen sinds de wetswijziging. Het is echter ook mogelijk dat er al een “voorselectie” door de schuldhulpverlening heeft plaatsgevonden, gezien de daling in het aantal verzoeken. Dit zou maken dat in 2008 meer dan daarvóór alleen “kansrijke” schuldenaren een verzoek indienen. Het feit dat het percentage afwijzingen even hoog is als in 2007 kan dan toch duiden op een strengere toetsing. Nader onderzoek kan dit uitwijzen en eveneens licht werpen op de aanzienlijke verschillen tussen rechtbanken, zowel in de hoogte van het afwijzingspercentage als in de verandering hierin tussen 2007 en 2008.

Alle factoren overziend lijkt met name de verander(en)de werkwijze van de schuldhulpverlening (incl. de afgifte van de 285-verklaringen) een rol te spelen in de daling van het aantal aanvragen. Het effect van de nieuwe minnelijke middelen, en dan met name van het dwangakkoord, is nog onduidelijk. De rol van de rechtbanken is *gemiddeld* (landelijk) van weinig invloed op de daling, gezien het gelijk gebleven afwij-

IVA beleidsonderzoek en advies

zingspercentage; de rechtbanken verschillen onderling echter sterk op dit punt. Voor een stevigere verklaring is nader onderzoek nodig. De in 2011 beoogde evaluatie van de wetwijziging kan hiertoe dienen. Er is dan 3 jaar verstreken sinds de wetwijziging, waardoor enerzijds effecten beter te meten zijn (houdt de lagere instroom stand, daalt deze verder of stijgt deze weer?). Anderzijds zijn partijen beter gewend aan het werken met de nieuwe minnelijke middelen, waardoor de inzet ervan mogelijk anders zal zijn dan in het eerste jaar. Ook is de schuldhulpverlening-nieuwe-stijl dan bij alle bij de NVVK aangesloten instellingen ingevoerd.

7.3 Mogelijke aandachtspunten voor vervolgmetingen

In de vier vorige metingen zijn reeds een aantal aspecten genoemd die in toekomstige metingen nadere aandacht verdienen.

Naast het in de vorige paragraaf genoemde nadere onderzoek ter verklaring van de daling van de instroom kunnen op grond van de bevindingen in deze vijfde meting een aantal punten worden genoemd.

- Ook voor het jaar 2009 (het tweede jaar na de wetwijziging) is het van belang de ontwikkeling van de instroom in de Wsnp, de aantallen afwijzingen en het gebruik van dwangakkoorden, moratoria en voorlopige voorzieningen te monitoren. Het eerste jaar is niet altijd representatief voor de jaren erna, met name omdat de veranderingen enige tijd nodig kunnen hebben om hun beslag te krijgen.
- Gezien de tegenstrijdige bevindingen met betrekking tot het effect van het dwangakkoord (*ervaren* effectiviteit, ook blijkende uit de betreffende instellingscijfers, terwijl uit de landelijke cijfers vooralsnog geen effectiviteit spreekt) zou nader onderzoek naar het gebruik van de minnelijke middelen gedaan kunnen worden. Door meer schuldhulpverleningsinstellingen te onderzoeken kan een representatiever beeld verkregen worden van het gebruik en niet-gebruik van de middelen, de (ervaren) effecten ervan en de redenen van het tot nu toe relatief lage gebruik van de middelen (waaronder bijvoorbeeld de kennis van de schuldhulpverleners over het inzetten van de nieuwe middelen en vergoeding ervan door de gemeenten).
- Er zijn aanzienlijke verschillen geconstateerd tussen rechtbanken in de afwijzingspercentages van Wsnp-verzoekschriften alsmede in de toekenning en afwijzing van verzoeken om dwangakkoorden, moratoria en voorlopige voorziening. Ook verschillen schuldhulpverleningsinstellingen in de mate waarin zij schuldenaren kunnen helpen. Dit roept de vraag op in hoeverre de woonplaats/het arrondissement waarin de schuldenaar woont medebepalend is voor óf en zo ja op welke wijze hij geholpen wordt om van zijn schulden af te komen. Een eerste stap voor het beantwoorden van deze vraag kan zijn te kijken naar het aantal verzoekschriften Wsnp per 100.000 inwoners in combinatie met het afwijzingspercentage en het percentage schone leien, per arrondissement.

- Om veranderingen in uitspraken in hogerberoepszaken voor en na de wetswijziging (van 1 januari 2008) statistisch te kunnen toetsen zouden extra dossiers onderzocht dienen te worden. Dit maakt het mogelijk apart uitspraken te doen voor de meest voorkomende aspecten waartegen beroep wordt aangetekend, en apart voor afwijzingen en toekenningen.
- Ten slotte, in de 2^e meting van de monitor Wsnp luidde een van de aandachtspunten voor vervolgonderzoek het maken van een nadere typering van schuldenaren die wel en die geen schone lei krijgen. Dit kan met behulp van de extra gegevens uit de 285-verklaring, die bij vanaf 2005 gestarte zaken in de CDS zitten. Inmiddels zullen voldoende van deze zaken zijn beëindigd met een schone lei om deze analyse mogelijk te maken.

IVA beleidsonderzoek en advies

Bijlagen

Bijlage 1 Samenstelling begeleidingscommissie

mr. F.H.E. Boerma	Rechtbank 's-Hertogenbosch (voorzitter)
mr. G. Lankhorst	Ministerie van Justitie, Toegang Rechtsbestel
dr. M. ter Voert	Ministerie van Justitie, WODC
mr. M.H. Caeyers	Brancheorganisatie Bewindvoerders Wsnp
mr. H. Schruer	Advocaat
A.A. de Jong MPM	Stadsbank Oost Nederland, bestuurslid NVVK
drs. J.H.M. von den Hoff	Bureau Wsnp, Raad voor Rechtsbijstand 's-Hertogenbosch
ir. L. Nickel	Bureau Wsnp, Raad voor Rechtsbijstand 's-Hertogenbosch (secretaris)

Bijlage 2 Onderzoeksverantwoording

Aanvullend op wat in de hoofdstukken reeds is vermeld, wordt onderstaand een nadere toelichting gegeven op de werkwijzen bij de verschillende deelonderzoeken.

1. Analyse database schuldsaneringen (door het CBS)

De analyse van de gegevens uit hoofdstuk 3 wordt sinds de vierde meting gedaan door het CBS. Het bestand dat het CBS hiervoor gebruikt, is grotendeels gebaseerd op een afslag van de CDS (Centrale Database Schuldsaneringen), maar anders van opbouw dat het bestand in eerdere metingen werd gebruikt. Op enkele punten wijken analyse-eenheden en uitkomsten daardoor af van die voor de vierde meting. Het betreft:

- Startjaar. Sinds de vierde meting is dit gebaseerd op de uitspraakdatum in plaats van op de publicatiedatum. Daardoor wijken de aantallen per jaar enigszins af van eerdere metingen.
- Huishoudensvorm. Sinds de vierde meting wordt de huishoudensvorm op het niveau van de schuldenaar weergegeven, en niet meer op het niveau van een huishouden. Dit betekent dat een stel waarvan beide partners in de WSNP zitten, nu tweemaal wordt geteld als "deel uitmakend van een stel". Reden voor deze omschakeling is dat niet alle stellen die samen een huishouden vormen, eenvoudig en betrouwbaar genoeg uit het bestand gehaald kunnen worden. Omdat daarnaast de indeling enige bijstelling behoefde, wijken deze cijfers af van de nulmeting tot en met de derde meting.
- Actieve bewindvoerders. Sinds de vierde meting wordt het aantal *actieve* bewindvoerders gerapporteerd, waar het in de eerdere metingen om het aantal *ingeschreven* bewindvoerders ging. Een van de redenen hiervoor is dat het aantal ingeschreven bewindvoerders zonder lopende zaken niet uit het bestand van het CBS gehaald kan worden. Verder geeft het aantal actieve bewindvoerders een beter beeld van de beschikbare bewindvoercapaciteit. Onder de bewindvoerders zonder lopende zaken zijn er relatief veel die tijdelijk niet of slechts voor één specifieke zaak beschikbaar zijn.

Kanttekeningen bij de gegevens

Een deel van de gegevens is afkomstig uit de 285-verklaringen. De gegevens uit de verklaringen zijn niet alle zonder meer betrouwbaar. Deze gegevens zijn op de volgende wijze in de analyses opgenomen.

- Sekse schuldenaar

Dit gegeven is bij zo'n 27% van de schuldenaren bekend. Indien bij dubbele zaken de sekse van één van beide schuldenaren bekend was, is aangenomen dat de partner van het andere geslacht is dan de schuldenaar zelf. Dit levert 2839 extra schuldenaren op waarvan de sekse bekend is, waarvan 2486 vrouwen.

Hierbij dient natuurlijk te worden opgemerkt dat deze werkwijze in het geval van man-man- en vrouw-vrouw-stellen tot een foutieve invulling van het geslacht van de partner leidt. Uit nader onderzoek is echter gebleken dat homostellen slechts een zeer klein deel uitmaken van de stellen in het bestand waarvan van beide partners de sekse bekend is: in totaal zijn er 34933 stellen waarvan het geslacht van beide partners bekend is, waarvan 32 man-man-paren en 43 vrouw-vrouw-paren. Van de 2839 partners waarvan het geslacht op deze manier is ingevuld, zal dan ook slechts een klein aantal fout getypeerd zijn.

- Inkomen

Bij alle huishoudens zijn huishoudensinkomens van minder dan 200 euro buiten de analyse gelaten. Deze huishoudens maken 0,8% uit van alle huishoudens waarvan het inkomen bekend is. Zeer hoge waarden zijn wél meegenomen in de analyse. Maar omdat gebruik is gemaakt van de mediaan en niet van het rekenkundig gemiddelde, kunnen deze 'uitschieters' de uitkomsten niet beïnvloeden.

- Schuldenlast

Bij dubbele zaken is het mogelijk dat beide partners zowel een gemeenschappelijke als een eigen schuld hebben. Bij driekwart van de dubbele zaken is het bedrag aan schulden bij beide partners gelijk. Hiervan is aangenomen dat dit bij beide partners de totale schuld van het huishouden is. Bij de zaken waarbij de schuldbedragen van beide partners enigszins verschillen, is de hoogste van de twee schulden in de analyse betrokken. We hebben aangenomen dat deze schuld grotendeels de gezamenlijke schuld van de boedel weergeeft.

- Aantal schuldeisers

De 285-verklaring bevat informatie over het aantal schuldeisers. Uit navraag bij enkele rechtbanken en bewindvoerders is echter gebleken dat in een deel van de zaken niet het aantal *schuldeisers* is opgegeven, maar het aantal *schulden*. Aangezien een saniet meerdere schulden kan hebben bij dezelfde schuldeiser, is hierdoor waarschijnlijk sprake van een overschatting van het aantal schuldeisers. Helaas is niet na te gaan in hoeveel zaken dit het geval is.

IVA beleidsonderzoek en advies

Periode

In de analyse zijn alle zaken meegenomen die in de periode 1998 t/m december 2008 zijn gestart. Uitzondering is de uitkomstenanalyse. Daarin zijn alle zaken meegenomen die zijn gestart voor 1 januari 2006 en beëindigd vóór 1 januari 2009. Bij een aantal analyses is als peildatum 1 januari van elk jaar genomen. Hier is 1 januari 2009 wel meegenomen.

Aantallen in de analyses

De aantallen waarop de analyses betrekking hebben, variëren sterk. Dit heeft een viertal redenen:

1. Soms wordt op het niveau van zaken geanalyseerd, soms op het niveau van boedels (waarbij een dubbele zaak maar één keer meetelt).
2. Gegevens uit de 285-verklaring zijn maar bij een deel van de schuldenaren opgenomen in het bestand.
3. Analyse van beëindigde zaken. Gegevens over de duur van beëindigde zaken zijn gebaseerd op zaken die vóór 1 januari 2006 zijn gestart.
4. Missende of onbetrouwbare waarden. Gegevens zijn soms niet ingevuld of zijn buiten de analyse gelaten, omdat ze niet betrouwbaar lijken.

2. Analyses afwijzingsgronden verzoekschriften Wsnp

Weging zaken 2008

De redenen voor afwijzing van de toepassing van de Wsnp zijn verzameld bij tien rechtbanken. Bij de kleine rechtbanken zijn alle afwijzingen van 2008 geanalyseerd en bij de grote rechtbanken maar een deel. Dit geeft de kleine rechtbanken een te groot gewicht in de analyse. Om deze reden is er gewogen: elke rechtbank heeft het gewicht gekregen dat zo groot is als het totaal aantal afwijzingen in 2008 (zie tabel 4.1).

Weging voor vergelijking met 2005

Om de uitkomsten uit 2008 te kunnen vergelijken met die van 2005 diende gecorrigeerd te worden voor het feit dat in 2008 vier extra rechtbanken zijn onderzocht. De uitkomsten voor 2008 zijn naar verwachting representatiever dan die van 2005, omdat toen relatief veel kleine rechtbanken zijn onderzocht). Dit betekent dat we 2008 als uitgangspunt nemen en 2005 hierop aanpassen. Om beide jaren onderling vergelijkbaar te maken is als volgt te werk gegaan.

Op basis van alle tien de rechtbanken is eerst berekend hoe vaak elke afwijzingsgrond (en subreden) voorkomt in 2008. Vervolgens is dit gedaan met als selectie alleen de zes rechtbanken die ook in 2005 zijn onderzocht. Voor elke grond/subreden is een verhoudingsgetal berekend, namelijk het percentage (van voorkomen) in de analyse met alle tien de rechtbanken, gedeeld door het percentage (van voorkomen) in de analyse met de zes rechtbanken. Met dit getal is het percentage dat in 2005

werd gevonden voor deze reden vermenigvuldigd. In het volgende voorbeeld wordt dit verduidelijkt:

Stel, de vrees voor het benadelen van de schuldeisers werd in 2005 bij 60% van de rechtbanken gevonden. In 2008 wordt dit bij 80% van de afwijzingen gevonden (op basis van de analyse met alle 10 de rechtbanken). Wanneer alleen de zes rechtbanken uit 2005 in de analyse worden opgenomen komt het percentage uit op 70%. Om nu het percentage uit 2005 (60%) te kunnen vergelijken met het percentage uit 2008 (80%) wordt de 60% opgehoogd met $80/70$; hetgeen (afgerond) 69% wordt.

Bijlage 3 Extra tabellen

Tabel B1. Hoger beroepszaken gerechtshof 's-Hertogenbosch naar type per jaar

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Aantallen										
aanvraag/weigering toepassing	10	24	61	46	51	138	164	150	175	154
tussentijdse beëindiging toepassing	0	4	29	28	53	68	106	66	68	73
vaststelling tekortkoming	0	1	2	8	4	16	19	61	119	120
overige	4	8	7	8	5	20	24	17	26	17
Percentages										
aanvraag/weigering	71%	65%	62%	51%	45%	57%	52%	51%	45%	42%
tussentijdse beëindiging toepassing	0%	11%	29%	31%	47%	28%	34%	22%	18%	20%
vaststelling tekortkoming	0%	3%	2%	9%	4%	7%	6%	21%	31%	33%
overige	29%	22%	7%	9%	4%	8%	8%	6%	7%	5%

Tabel B2. Hoger beroepszaken gerechtshof Arnhem naar type per jaar

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Aantallen										
aanvraag/weigering toepassing	22	79	82	119	138	208	303	279	266	221
tussentijdse beëindiging toepassing	1	13	41	49	71	100	143	168	220	183
vaststelling tekortkoming	0	7	6	24	17	17	25	23	5	43
overige	10	9	3	1	5	6	11	6	52	27
Percentages										
aanvraag/weigering	67%	73%	62%	62%	60%	63%	63%	59%	49%	47%
tussentijdse beëindiging toepassing	3%	12%	31%	25%	31%	30%	30%	35%	41%	39%
vaststelling tekortkoming	0%	6%	5%	12%	7%	5%	5%	5%	1%	9%
overige	30%	8%	2%	1%	2%	2%	2%	1%	10%	6%

Tabel B3. Zaak- en schuldenaarskenmerken per type beëindiging, 25 mei 2005 – 31 mei 2007

	Schone lei	Faillissement	Akkoord	Overig
<i>Boedel</i>				
Enkel	80,6	79,1	75,7	80,2
Dubbel	19,4	20,9	24,3	19,8
<i>Zaaksoort</i>				
(ex-) onderneming	17,9	15,6	41,1	11,6
Particulier	82,1	84,4	58,9	88,4
<i>Huishoudensvorm</i>				
Alleenstaand	32,0	33,2	37,5	29,5
Eenoudergezin	13,6	15,7	14,1	18,5
Deel uitmakend van stel met kinderen	28,6	30,1	26,2	26,7
Deel uitmakend van stel zonder kinderen	25,8	21,0	22,1	25,4
N	14454	4697	685	2384
<i>Leeftijd</i>				
18-20 jaar	0,6	1,0	0,6	0,9
21-35 jaar	39,9	44,6	41,0	43,0
36-50 jaar	42,4	44,5	42,3	41,5
51-64 jaar	15,1	9,5	15,3	12,4
65 jaar en ouder	2,1	0,4	0,8	2,2
Gemiddelde leeftijd	40,1	37,8	39,7	39,0
Hoger beroep	1,3	1,9	1,1	1,3
<i>Sekse schuldenaar</i>				
Man	48,4	52,7	56,2	54,5
Vrouw	51,6	47,3	43,8	45,5
N	3639	1101	146	607
<i>Aantal schuldeisers</i>				
1-5	29,4	22,7	39,6	29,1
6-10	37,6	34,9	25,7	36,8
11 of meer	33,1	42,5	34,7	34,1
Gemiddeld aantal schuldeisers	9,8	12,0	10,2	10,7
<i>Gemiddelde schuldenlast (mediaan, in euro's)</i>				
	20491	19153	37463	16734
N	2786	803	101	454

Bron: CBS

IVA beleidsonderzoek en advies

Tabel B4. Aantallen dwangakkoorden, moratoria en voorlopige voorzieningen in 2008 naar rechtbank

	Almelo	Alkmaar	Amster- dam	Arnhem	Assen	Breda	Den Haag	Dor- drecht	Gronin- gen	Haar- lem	's-Herto- genbosch	Leeu- warden	Maas- tricht	Middel- burg	Roer- mond	Rotter- dam	Utrecht	Zutphen	Zwolle- Lelystad
Dwangakkoord																			
verzoeken	5	40	22	39	6	34	77	11	6	17	6	14	4	13	28	19	39	2	18
toekenningen	1	10	6	7	0	16	15	3	3	8	0	3	1	8	6	3	10	0	4
afwijzingen	2	2	4	11	2	1	6	0	1	4	0	0	2	4	8	3	6	2	5
intrekkingen	1	25	9	15	0	17	31	7	2	3	3	6	1	1	10	4	10	0	9
niet-ontvankelijk	1	0	0	3	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	0	0	0	0
Moratorium																			
verzoeken	1	24	62	20	28	2	161	0	32	69	15	25	2	2	5	53*	39	8	24
toekenningen	0	13	28	3	0	2	79	0	22	54	0	16	2	0	1	15*	18	1	14
afwijzingen	0	2	23	10	4	0	28	0	2	4	4	3	0	2	1	8*	5	5	3
intrekkingen	0	5	5	2	3	0	31	0	8	7	1	3	0	0	2	4*	15	2	5
niet-ontvankelijk	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorlopige voor- ziening																			
verzoeken	3	11	65	29	0	7	5	2	5	38	19	1	16	7	4	*	21	4	46
toekenningen	1	3	36	13	0	2	1	1	2	31	6	1	8	3	0	*	7	4	9
afwijzingen	1	1	22	8	0	3	2	0	2	4	1	0	1	3	0	*	12	0	8
intrekkingen	0	6	6	2	0	2	2	1	1	2	1	0	7	1	2	*	2	0	12
niet-ontvankelijk	1	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	0	0	0	0

*Moratoria en voorlopige voorzieningen bij spoedeisende zaken samen